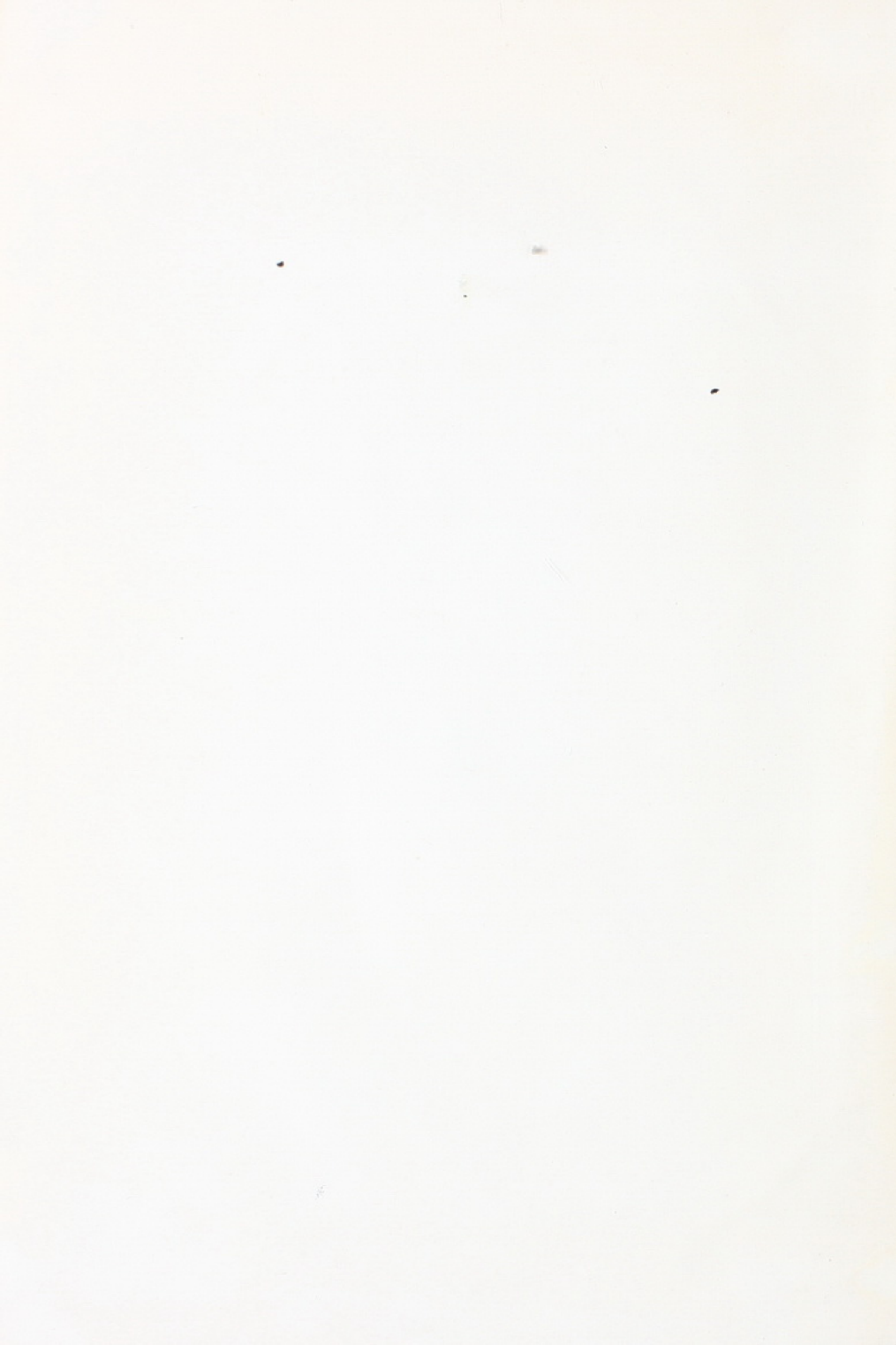

5
ՀԱՄԱՌՈՏ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԸՍՏ ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ՍՈՒՐԲ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՅԱՏՈՒԿ ԻՊԷՏՍ ԴՊՐԱՏԱՆՑ ՀՆԴԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԶՈՒՂԱՅ՝

Պարզ ոճով հարց և պատասխանեալ արարեալ
Իսաազապահ Տէր Յովհաննէս Խաչկեան Աւագ
Քաջահայէ • յամի Տեառն 1867:

Դ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Տ. Տ. ԳԻՈՐԳԱՅ. Դ ԿԱԹՈՒՂՈՍՈՍԻ

ՅԵԹԱԶՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԶՈՒՂԱՅ, Տ. ՄԱՎՍԻՍԻ Ա. ԵԳԻՍԿՈԳՈՍԻ:

ՀԱՏՈՐԱՆ

ՏՊԱԳՐԵԱԼ ԱՐԴԵԱՄԲ ԵՒ ՎԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԵԱՄԲ ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ

Ի ԿԱԼԿԱԹԱՆ

1870

544
322

2011.11.11

५४१०३७२८९६५४३२१०

0048-1, P34d 49400 885d 00872 873d-64007945-0 202

82, P402, 4d 463 P4, 02-1P4 P40200

[Faint bleed-through from the reverse side of the page]

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page, is visible at the bottom of the page.

1867. 2. 1. 1867.

Որ սնիճից մերթ նշաւ ալ չարագործաց.

Եղեր պատճառ մեր վրիպութեան սիւն պարծանաց:

• Բէ քարձրանամք աւ քոյդ բարձողն ի յուս խոնարհ.

ՈՐ 'Իմեղաց Իկոթատեան փրկեաց զաշխարհ:

Արդ դ՛ու դրոշմ՝ իճակատուած ընդդէմ չարին:

Լէր ինձ պաշտպան՝ արն արժսն տեսոյ փրկչին:

545554, 555 455554405555, 5555 45 45555455 55555555

2001-150-1

*0782

Քեր Յոհաննէս Կաթիկ
ԱՐԱԴ ԲԱՆԱՅ ԵՒ ԱՍՊԵՏ

Revd Johann Catchick

Ըստուածաբեալ Քաճանայապետութեան .

Տեառն Տեառն Պաշտօնաւոր . Դ . 24 . Բ

Արքադնասուրբ Սաթուղիկոսի ամենայն Հայոց .

ՊԱՏԱՐԱՊ ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԵԱՆ .

Միտակեալ Հանդիսի ձերից սուրբ օծելութեան . այժմ իհարկ
դիտականայ բազմ ազգի սլատարագօք , պատշաճ փայլուն
գոհարօք , և այլ արժանավայել նիւթականօք :

Իսկ 'իտարածգեալ գծէ աստի զառ ինուաստութենէ
իմմէ զի՞նչ . քան զխնկումն տօնելի յիշատակին խնդակաթ
սիրով և զուարճ բերքասացութեամբ 'ի ժողովուրդս :

Այն ինչ երբեմն 'ի Հայրենիս քնդ աչօք եկեալ Հրաճանդ
'Բրիստոնէական Վարդապետութեան . գործ բազմարդիւն գրչի
գիտնականին Յարութիւն Մ . Ալամդարեանց Քաճանայի . 'ի բնա
գրէն Ռուսաց . ածանցեալ 'իմերս . և նուիրեալ 'ի պատիւ
'Ներսիսի Սաթուղիկոսի' որ այժմէն 'ի սիօն վերին :

Այն այս գործ վսեմ' այնքան մեծարելի յաչս մեր .
մինչ ածեալ այսր և Հաղարաւոր օրինակօք 'ինօրոյ տպագրեալ
մերով ծախսիւ յօգուտ Հայ ուսումնասիրաց , և առնոյն Վա-
թուղիկոս կրկնանուէր ձօնեալ . իցոյց պատկառ որդիութեան
մերոյ .

Ըստ որոյ և յաւուրս յայսոսիկ եթէ զգուհնաքեայս
առաջիկայ աշխատասիրութիւն անշուք' իձեզ և ձերում' աշ-
խարհա հռչակ և բարեացապարտ սուրբ անուան տացուք' չէ
մեծ և նոր իմն . հաճեցիք ուրեմն զվ Վեհափառ տէր'
խոնարհաշունչ մաղթանօքս քաղցրութեամբ ակն արկել յայս
փանաքի ընծայաբերութիւն . և ընդունիջիք սիրով իբրև
զլոմային վերջնոյ անդամոյ' որ յաւուր սուրբ օծելութեան
ձերում' իձեզ Աջամբոյր կարկառեալ . որոյ զտեսական
տգեղութիւնն 'ի բնոց եղեալ . հայեցիք անտեսական եռանդ
հոգւոյ հաւատոյ և սիրոյ հեղինակին' , որ բոլորով սրտիւ
ինոսին յիղծս ճենճերեալ :

Պ. Բ. Բ. Ի վերայ և գինիք հաշտական արտաբուհի
 սուրբ օրհնութեանց ձերոց նուիրանաց առ ի լինել նովաւ
 զօրացումն և զարգացումն մանկանց ուխտիս Հայաստանեայց
 սրբոյ եկեղեցւոյ : Վասն ուսանելոյ նոցա և թրանալոյ յար
 ծարծս հաւատոյ, կարգաւով զոնուն փառաց մեծի հազարա
 պետիդ Աստուածային խորհրդոյ, երախտագէտ սրտիւ հա
 նելով և զօրհնութիւն Ամենակալին Աստուծոյ :

Քահանայապետական բարձր սրբազնութեան
 ձերում ուխտեալ որդի և ծառայ անպիտան,

Յովհաննէս Խաչկեան :

Խաչկիւր Աւագ Քահանայ Հայոց :

Ըստ Փիլիսոփայից և Աստուածաբանից չիք ինչ անպատճառ՝ բայց իմիոյն Աստուածոյ, որոյ և տրար չագործութեանն պատճառ՝ համագոյակից Հոգին սուրբ ըստ հրգոյն. « Չհանդուրժեալ բնութեամբ բարւոյն ունիլ միայն զանճառ բարին և այլն » (Շարական) ըստ այսմ՝ և ոչ անպատճառ զմերն դուզնաքեայ զայս աշխատասիրութիւն, և թէ որ այն՝ համառօտի իստորեւ.

Ա. Յաղագս չքութեան կանոնաւոր Քրիստոնէականութեան ի Հնդկէս և ի Զուղայ՝ իհրահանգութիւն մատաղորէից Իպրատանց. այն՝ որ տօի նախադուռն կրօնական վարժից՝ և սկզբունք հաւատոյ Քրիստոնէութեան. թէպէտ ըստ մասին (իտարաբաղդուլութիւն ազգիս) մանկունք մերազնէից կողմանս իծոցս և ի վարժս օտարին՝ անգամ զմայրենւոյն մօռացեալ զբարբառս, սակայն ուսեալ թերեւ ծնողացն՝ թարգման լիցին նոցա, յոչ իսպառ խանդութեամբ և մատնութեամբ ի պառագեզս եղծից օտարին.

Բ. Ըստ որում միջոց մեր յաւուրս յայսօսիկ զհոգեւ իշնորհս անխնամ և անհոգ կառաւարութեան վանաց Զուղայ՝ զուրկ իզործնական արդեսնց վիճակային պաշտամանց, թերեւ ըստ մարթելոյն վճարեալ ունիցիմք՝ և զոր հարկ յեկեղեցիս և ի պաշտօն մեր.

Գ. Իցիւ թէ շարժառթիւս նախանձ բարի իհոգիս կրօնակից եղբարց. որպէս զի մի զպատուական ժամանակս կենաց իւրեանց՝ տայցն ի պարապորդութեան, ի քուն, և ի նինջ ... այլ ուսցին հետեւել օրինակին մերում, մանաւանդ եթէ և զոր իմէնջ թերի. բարոյական երկամբք լցուցեն ի շինութիւն եկեղեցւոյ, զի այն է հաճոյ Աստուծոյ և մարդկան ըստ Առաքելոյն. Հռովմ. Ժգ. 19. ա. Կորն. Ժդ. 4.

Ապաքէն ասիցէ ոք ցմիղ ի պատուելեաց Զուղայ. թէ զինչ այս շնորհ քորում և զիս հեաւել յորդորես՝ ասեմք. արդարեւ ոչինչ եթէ ըսա զործոց հզօր իմաստնոց զսա դատնոցես, այլ եթէ տացես աղքատ մտաց մերում՝ չունիս դատարկ ելանել յիմացուածն. առայն թէ՝ չեղաք մեք հեղինակ ծանօթից. այլ առաջնորդ անծանօթից ի անօրինական շնորհաց՝ ուստի և ոչ ինչ աննդարար հոգւոյ և մարմնոյ քեզ պակաս.

Կրկնահատոր սորին ընդարձակ քան զոս՝ յաւէտ յարաւորին պատմութեանականս պատշաճեալ, որոյ տպագրութիւնն ապսպարեալ ի խնամս ապառնւոյ ժամանակի թաւրցմերում երաշխաւ օրութեան.

Առ վրիպակս խժբծից ներ օպրդելոց ի տպագրութիւնս՝ խնդրի երկայնամտութիւն սակս երից գլխոց. առաջին՝ ան հմուտութիւն մեր ի գործ տպագրութեան, յոր միջամուխն եղաք անանդեակ արուեստին. երկրորդ՝ զբաշարք մեր և այլ գործավարք՝ կռապարիշտք իսպառ անծանօթ բարբառոյ մերում և գրոց. որոց զկնի երկուց ամսոց աշակերտելոյ՝ հազիւ տուեալեմք զաթուրթայս ճանաչել. (հայ գրաշար չիք աստ). իսկ երրորդ՝ զմիտյնակութիւն մեր յամենայն վերաբերելիս, մանաւանդ և տկանողիկ մեր իննութենէ տնդօրացեալ՝ չբաւէ վարեւ զտեսն անարատութեամբ. այր վասն և միայ ժողաբուն՝ զերիս վործս սրբագրեմք՝ տակաւին և ոչ զերծ իննեք օղսոկեալ վրիպակաց.

Ասեմք զայս սակս անգիտակաց. այլ որք տեղեակ են ճապաղ հանգամանաց զործոյ տպագրութեան՝ չունին պարսաւադիր լինել մեզ զիտեմք.

Համառօտ Քրիստոնէականութիւն ըստ
Պաւլոսութեան Հայաստանեայց ուղղա-
փառ սուրբ Նկեղեցւոյ :

Պրակ . Ա .

Հ. Աղաչեմ ինձ Հաւատացելոյս և Պրտեցելոյս անուամբ
սրբոյ Երրորդութեան խելամտիլ՝ թէ ով Քրիստոս , և
դի՛նչ արդիւնք շնորհաց նորա իմիդ , տես , Սաղմ. հե. 11.

Պ. Քրիստոս՝ Աստուած կատարեալ , և Մարդ կատարեալ ,
որոյ և արդիւնք շնորհացն՝ մեզ կեանք յաւիտեանական ,

Հ. Եթէ Աստուած՝ ապա զիմորդ և մարդ :

Պ. Աստուած . լի որւմ որդի Աստուծոյ և ի՛ծ . ցոյ Հօր ծնեալ
նախքան զյաւիտեանս , և մարդ՝ ըստ որում մարդ կայնովս
ժամանակաբար երևեալ յերկրի , առեալ զմարմին իսրբոյ
կուսէն Մարիամայ՝ և ծնեալ Հոգւով սրբով , կարգւն Եսայ .
Է. 14. Մատ. ա. 18. 23. Ղուկ. ա. 31, 32, 35, Յովհայ. ա. 14, Գաղատ. դ. 4.

Հ. Ի՛նչ կոչի նա Քրիստոս՝ կամ Յիսուս :

Պ. Յունական անունե Քրիստոս՝ իմեզ ասի օծեալ . որով
իհնումն յորջորջեալ լինէին Թագաւորք , Մարգարէք և
Քահանայապետք , արդ իմեզ նորումս՝ Քրիստոս ասի վասն
լինելոյն ի Հօրէ օծեալ լի անձնաւորական միաւորութեան ,
իրեւ Թագաւոր՝ Թագաւորաց , Մարգարէ՝ մարգարէից , և Քա-
հանայապետ՝ Քահանայապետաց . մանաւանդ ի իրութիւն շնոր-
հաց և պարգեացն առ ամենեւին . կարգւն , Եզեկ . 1է. 24. Սաղ-
մ. 6. Ճթ. 4. Կղոսա . բ. 26. բ. Կորն , գ. 15 Տեսիլ , ա. 5. ժէ. 14. ժթ. 16.

Ճիսուս անուանի սրբազան պաշտօնիւն , այնէ Փրկիչ ,
Կենարար , և Կենագործող զայս անուն ընկալեալ ի Հրեշտա-
կէն՝ յաւեամանէ սրբոյ կուսին , կարգւն , Մատ. ա. 11. 16. 18.
բ. 1. Ղուկասու . ա. 32.

Հ. Սոյ էր իսկապէս Մեսիայն՝ քարոզեալն ի Մարգարէից ,

որ և ասէր ակնկալութիւն Հեթանոսաց, տես Մանգ. ք. 15.
խթ. 10, Եսայ. ք. 5, Թ. 6. Ղուկ. ք. 32.

Պ. Անշուշո ինչ նշանաց և արուեստից դուշակեալն 'ի նա
խատեսից. և կոտորմամբ մանկանցն բերթխաշէմի յերեք
դեղջէ. 1462 թուաւ, տես, Մատ. ք. 16.

Ն. Օրնչ նշան և արուեստք Քրիստոսի յերկրի.

Պ. Ի իմ յայտնէ քեզ Աւետարանն, անճառելի օրինակօք.

Ն. Որք նշանն Քրիստոնէի.

Պ. Սուրբ խաչն. յոյր վերայ զնաւ Քրիստոս 'ի փրկութիւն
աշխարհի, Մատ. ա. 14. 20. ա. Պետ. ա. 2. Յովհան, ա. 7. Տեսիլ. և. 9.

Ն. Ինչ պէս պատուես զայն.

Պ. Երկրպագութեամբ՝ յանդիման ունելով նովաւ և
զխաչեայն ճիսուս.

Ն. Որ ձե ասացելոյդ.

Պ. Երկոքին մատամբք աջոյ՝ գրոշմմ զճակատս անուամբ
Հօր. իջուցանեմ իսիրտս՝ անուամբ Որդւոյ, իձախոյ յաջ
կողմ ուսոց՝ անուամբ Հոգոյն որբոյ, և 'ի բերան՝ Ամէն.

Ն. Երբ և յոր ժամանակի.

Պ. Յորժամ՝ մտանեմ յաղօթս, սկսանեմ զգործս, տեսանեմ
զչարիս յառաջի կայ 'իննջել և ի յառնելս, և այլ յամենայն
դէպս արժանեաց.

Ն. Առ ինչ խորհուրդ 'իճակատ, 'իսիրտ յերկ կողմունս
ուսոց և 'ի բերան.

Պ. 'Նախ՝ ապացոյց դաւանութեա 'իչայր և 'ի Հոգին սուրբ,
երկբորդ՝ 'ի խորհուրդ անօրէնութեն Քրիստոսի իբր բանն
Հօր Որդի՝ 'ի վերուստէ մարմնացեալ 'իսիրտս 'ի խոնարհ,
օրինակաւ խոնարհման յարգանտ կուսին Յարիամու, 'իձա-
խոյ յաջ կողմ ուսոց՝ օրինակ 'իձախմէ թշնամեաց և մեղաց
զերծեալ յաջ կողմ՝ արդարութեան փոխիմ 'ի ժառանգու-
թիւն արքայութեն երկնից. երրորդ՝ խաչիւ կնքեմ զճա-
կատս առ 'ի զօրանալ ընդդէմ ճակատամարտին չարի, հանեմ
զնշան խաչին 'իսիրտս՝ զի մի յուզիցին անդրէն խորհուրդք
չար, գրոշմմ խաչ նշանաւ զաջ և զահեակս՝ 'ինպաստ
զօրութեան Հոգւոյս, վասն առաջնորդելոյ զիս 'ի բարին
և 'ի հաճոյս Աստուծոյ, կնքեմ զբերանս՝ զի մի յարտաքս
ցնդիցին բանք մեղառիթ 'ի կորուսանել զողիս, ան զայս
ամենայն առնեմ հաւատով յուսով և սիրով որպէս զի

արդիւնք քրիստոսի պտուղներ ինձ մե շաւորիս լիցին . կար-
դին, Մատ. Ժ. 19. Մարկ. 46. Հովհ. 4. 14. Եփես. 2. 29. Կորնթ. 7. 8.
Տեպիլ. Թ. 17. Սողոմոն. ճիւ. 3.

Ն. Բանի են պիտոյք հաւատոյ . և զինչ կոչուին նոցին .

Պ. Գլխաւորաբար շորս ասին՝ ուրքեն . հաւատ, Օրէնք,
Աշտթք և Խորհուրդք .

Ն. Այս չափս բաւական քրիստոնէին՝ ի վճար կրօնական
սլարտեացն .

Պ. Այս վասն զի կան և այլ բազում ուսանելիք, գիտելիք և
առնելիք . Է ուր հարկադրի քրիստոնէայն անձանձիր աշխա-
տանք զհետ լինիլ . կարգա Յակորու. Բ. 10.

Տէր տո՛ւր ինձ գիտել՝ ըզպարտեացս քանակ .

Առ վճար հոգւոյս՝ կազմել յաղթանակ .

Զի մի պարտաւոր՝ մեռայց ինձմին .

Ուրպէս ժառանգորդ՝ դժոխոց խորին .

Պրակ. Բ.

Հ. Առինչ կարեւոր զուսուժէ ինք իմաստունն Հաստատոյ, և
թէ՛ զխորդ հնար մարդոյ՝ ի գիտութիւն կատարեալ յամեն
նայն օրէնս, և մի թէ անգէտքն օրինաց՝ ուղիղ հաւատով ոչ
մտաննն ի փառս Աստուծոյ :

Պ. Բազումն միջոց այսր բաժանմանց՝ է որ ի կարելիս, և
է որ ի ներելիս, առ նախկին՝ պահանջի ծանօթութիւն
աստուածայնոց, որպէս զի լուսով իմաստութեան և ճշտ
գաւ պատուիրանաց Աստուծոյ՝ կ'իտի անսայթաք զխաւար
պողոտայս և հատանել զասպարէզս կենցաղականի և վեր
բանալ ի լուսեղէ նխորանս երկնի, առ երկրոյն՝ դնի չափ
լսունակութեանն, զի որում տուեալ զսակաւն՝ առ խնդիր
բազմին երկայնամտի, իսկ առ վերջին՝ պահանջի զյօժա
րութիւն անսխեղծ կամաց և զսրբութիւն որովն ուրասէ
աթոռ շնորհացն Աստուծոյ, զի սիրտ սուրբ և զոգի խոնարհ
Աստուած ոչ արհամարէ, կարդա՞ն առողջ մտօք, Եւայ. կԷ. 2.
Սաղմ. Ժ. 19. ճԺԲ. 105. Ղուկ. Է. 42. ԺԲ. 48.

Հ. Առինչ պէտս և վախճան ստեղծեալ մարդւոյն՝ բանու
կան հոգւով :

Պ. 'Նախ՝ զիայնու շնորհօք զԱստուածայնոյն մարթացի
ճանաչել ունել և վճարել, Է որ և զայրական զարժանիս,
տալով զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ, և զմարդւոյն մարդոյ՝ առ
յոչ մեալ ումք պարտական, Կարդա՛ր. Օրին. Ը. 11.

Երկրորդ՝ ճանաչելով զբարի և զչարն, զի մի զպատկեր
ներքին մարդւոյն որ է՝ տիպ նմանութեան Աստուծոյ՝ եղծցի
և ապականեցի խարդաւանօք չարին, տես Մատ. Խա. 14.

Երրորդ՝ փառաբանել զԱստուած և յաւելլուլ զփառա
բանիչս յերկրի, գործել և մշակել հոգեւոր և մարմնա
ւոր երկամբք, պահել զանձն ողջանդամ ի միաւորութիւն
զիսոյն Քրիստոսի՝ յան ճառ երանութիւնսն, կարդա՛ն, 'Ծննդ'.
ա. 28. Յովհան. ԺԲ. 26. ա. Կորն. Ժա. 3.

Չորրորդ՝ իբրեւ իշխան հովուել և խնամել զայլ արարածս
'իլրութիւն աշխարհի և ի կառաւարութիւն ընդ հանուր,
տես 'Ծննդ'. Բ. 19. սաղմ. Ը. 8.

Հինգերորդ՝ յետ աստեացս Է Քրիստոսի թագաւորել

յերկինս, և ժողովն գել զԱբքայու թիւն Աստուծոյ, կար
դա, Յովհան. ժբ. 26. ժե. 24. Տեսիլ. 4. 9. ժդ. 15.

Հ. Որ ի ծանուցեալ պարտեացս նախամեծար :

Պ. Ըստ իրաւանց տանին հաւասար պատիւ պաշտամանց
ստեղծեալ գերազանցի զԱստուծայնոյն զի պարտիմք յաւէտ
զԱծայինս խոկալ՝ տա նաղարձուցանել զերեսս սրտի մտօք
ի նորա հայել օրէնս և կատարել զհրամանն. զնա սիրել
և փառաւորել. նմա միայնոյ ծառայել և ինմանէ յուսաւ
զանձախճան կիանս, կարգաւ Սաղմոս. հա. 1. ձ. 12. շ. 1. 2. զթ.
բ. 4. 8. 8. Փիլիպ. ա. 23.

Հ. Հասարակապէս զի կերպ պաշտաման մերոյ, յԱստուծոյ :

Պ. Եղանակ այոր սրբազան պաշտաման բազումն՝ բայց զիս
ւորաբար հային յերիս, այնէ հաւատով յուսով և օիրով :

Հ. Օրէնք ընձեռէ մեզ հաւատն և զպտուղ նորին :

Պ. Պաշտօն տեսարան իտեք ճշմարտութիւն երկնային,
ուղղութիւն ի դեացս, և պտուղ ընտիր՝ վիճակ ժառանգ-
ութեան երկնից, ի հաստատութիւն կարգաւ, Եբրայ. ժա.
զուրն ահրազ. և Սաղմոս. ժե. 6.

Հ. Ընդէր ներգործութիւն մտացս այս մասին՝ բան զայլոց
մասանց տկարացեալ :

Պ. Սաւն զի միտք հոգեղինին զակաւեալ շարեօք՝ ոչ
հեշտեալ Է իմանալիս խոնարհի՝ որ չափ զգայեօք զօրա-
ցեալ հաւատոյ զոր տեսաբնէ և ըմբռնէ անաշխատ՝ զոր
շօշափէ արդ բոտորում հաւատն իմի զմիայն հոգւոյ աչօք
տեսանելի և Է իմանալեալ ըմբռնելի՝ իբազմաց անձանօթից
մոնաւանդ և շնչահաւատից տկարացեալ, բայց որք աշու-
տաւացեալ՝ չասին հաւատաւոր, այլ վորձիւք հաւատա-
ւեաց, ուստի դնէ և տայ երանութի հաւատացելոց բանիւ,
ընթերցիր Օրենք. Ե. 21. Յովհան. Ի. 29. ա. Պետ. ա. 8. ա. Յովհան. Գ. 20.

Հ. Օրէնք յայնս իմեզ և զպտուղ նորա :

Պ. Այլք իմն անյայտ իրնութիւնս՝ առ յաջողութեաւ ապուս-
տոյ, խորիսխ հաստատութեան կենաց, փափագ վայելչու-
թեան հանդերձելոյն, ակնկալութիւն կելոյ և վայելելոյ
զբարիս, և զոր ախորժակ դնէ յառաջի՝ թէ Է հոգւոյ և թէ
Է անձին, ենթարկի ևսա՝ մասին նախկնոյ, քանզի եթէ
չիցէ հաւատ՝ չկարէ լինիլ և զյոյս զի յոյս տեսանելիչէ

յոյս՝ ասէ՛ Յոսեփայն՝ կարգաւ շնորհմ" Ը՝ 24. Սորմա Ժ. 4. ԺԵ.
1. Եղ. 1. 2. Լ. 1.

2. Օ՛րնչ ժէրն :

Պ. Եւստանգաւոր երկուց հարազատիցն ծանուցելոց՝ ընդ
աբոյս աղբիւր իմն՝ առատագեղ իհոգիս, որով զոգանալ
զոգջիւր զծարաւ իս բնութեան՝ թ հոգւոյ Լամարմնոյ, բայց
որ Լակի իհոգեւորն կողմ՝ զօրութեամբ մեծաւ հարթէ հա
ւասարէ և հատանէ զգժուարինս ցասմեականին հասեալ
ի ծայրագոյն վիճակ կարգի և գլուխ ամենեցուն, որպէս
փոխաբերաբար տրի և Աստուծոյ զանունն կարգաւ Յովն. ԺԳ.
35. ա. կորն. ԺԳ. 2. ա. Յովն. Դ. 8. 18.

2. Օ՛րնչ ոտուգարանի միզ՝ անուեղ Աստուած.

Պ. Ընուեղ Աստուած՝ մեզ իմանի հաստից հաստատից և
գոյացուցիչէ սա անուն անհասակուն ըստ Նարեկացւոյն
(բանց1) որում ոչ հատանէ ստեղծական մտաց նրբութիւն
ոյրմանն Դիոնէսիոս կողէ զԱստուած անկոչ Լանանուն.
Համանգամայն Լազարմանուն. զի անուն նորա ոչ ոք զիտաց՝
զի ինքն Աստուած միայն գիտէ զանունիւր այլ զոր յայտ
արար Մովսիսիւ "Եսեմ" Աստուած ՈՐ ԷՆՆ. այնու ուսան
այլ և այլ լեզուք կարգաւ զանուն, տես Նելն" Գ. 10.

Աստուածածանոյց անուեղ ՈՐԷՆ շորեք տառեան. ԷԼ
ՈՒԱԶ. չեն աշտմ վերծանելի ի հրէայս. որում իմերս բար
բառ յաւէտ սրտասխանէ տառս է, թերեւ աշտէր կնիք
Քաջանայապետին՝ որով կնքեցաւ զգիրեզման Տեառն. թ
այնմ՝ որ անփակ գրով հաստատեալ քարտէզ կնքի մտաւ
նեաւ, տես Հարպան. էջ. 316.

Կրթայեցիք տասն անուանս հաւաքեն Դսուլբ գրոց՝ որ
քեն. ԷԼ. ԷԼՕՆԷՄ. ԷԼՕՆԻ. (կամ ԷԼՕՆԱՆ) Սաբաւօթ. Էլիոն.
Սաստայի Ադոնայի Եան. ԵՀԻԷՆ. ԵՀՆՈՎԱՆ. բայց վերջին
երեքն սեպհականեն Աստուծոյ, որպէս և իմեզ անհայտոր
դական անուանքս Աստուած. Որէն, Է. տես ճեմարան
գիտելաց երես առաջին.

2. Օ՛րնչ գործի կամ օժանդակ ապիկարութեանս՝ յառաջ
նորդութիւն տիրաբար իշնորհս Աստուծոյ, յորժամ զգալի
բնութեամբ դնիմք իհեղիղուկ հովտիս դառնութեան և
կղծանելի ժարմեով ծանրացուցանեմք զոգիս և դարձու

ցանկեմք զմիտս ի խոր հուրդ չար: Եւ որոյ և նախքան ջանք
մի ք և երկուք օգտից: ոչ ապաքէն վկայեալ յԱստու-
ծոյ ի վեր անդր թէ՛ միտք մարդիան 'ի խնամա չարի'ն հաւ-
ատուեալ: տե՛ս Ծնեդ": Ը. 22. Իմաստ՝ Թ. 16.

Պ. Օրավիզ յայտմ տկարութեան առի շնորհք հոգւոյն
սրբոյ: որ դիւրելով զամենայն գծուարինս խոստանոյ
և զձիրս անորիչ, "Որ խնդրէ՛ առնու: Որ հայցէ՛ դռանէ, և
որ բողբոսէ՛ բացցի նմա: և որ առաւել օխրալինէ առէ՛ Զե-
կեանս սոխս՝ ոչ հանից յարտաքո: տէ՛ր զայս ամենայն տու-
եալ օժանդակ տկարութեանս: կարդա՛ Մատ., Է. 7, Դ. Կ. 34.
10, Յովհ. Գ. 31 Հովհ. Գ. 16, Ե, Կորն. Գ. 14, Եփեսոս. Գ. 20, Գ. 10.
Ե, Պետ. Դ. 11.

Հ. Ի՛նչ հարսեփախանութեան ուխտիդ՝ պարզ և ի շնորհաց:

Պ. Ի՛նչ թերցմամբ սուրբ գրոց, կատարմամբ հրամայեցելովք
օրինաց, բեւեմամբ հաւատով յուսով սիրով իտէր և
միմով՝ կափուցմամբ աչաց ընդդէմ աշխարհայնոյ, տե՛ս
Մատ. Ե. 15, Ե, Տիմո. Գ. 13, Յովհ. Ե, 39.

Հ. Ի՛նչպա ուրեմն՝ առանց աշակերտելոյ սուրբ գրոց՝ չլինի
զորինդրէն զշնորհս յաստուծոյ:

Պ. Ի՛նչու շատ ոչ ըմբռնոյն՝ բայց զիտել պարտէ ուղիղ հաւա-
տով: զի մի ընկլուպեալ՝ 'ի պոռոյտ յորձանաց չնչահաւա-
տութեան և թերամտութեան, զի չափողին զանչափելի խո-
րութեան լայնութեան և երկայնութեան ծովու շնորհացն
Աստուծոյ՝ յատուկէ ունել: գործի զմիտս ողջախոհ և զսէր
համատարած: կարդա՛ Մատ., Ի. 29, Դ. Կ. 34, Ե, Հովհ. Գ. 33.
Ե, Կորն. Բ. 5, 10. Սաղմոս ԿԸ. 16.

Հ. Ի՛նչպա եղանակի բանիդ թուի թէ՛ աշխարհ գլխով ին՝ իմոյ
բուխիւն համակեալ, յորձամ սակաւք փափագին ընթերց-
ման սուրբ գրոց և ուսման պատու իրանաց նորին: իսկ բա-
ղուսք այնքին՝ որք սիրեն զաշխարհային սլատմութիւնս
և զհեշտալիս, յորոց եթէ հարցցի բանս ինչ իսուրբ գրոց՝
կցկցեն քեզ չգիտել, և եթէ գիտել՝ զմարմանջ լսելիաց,
յոյժով վախի եթէ տէր զիրանս ոչ 'ի յանցուածս ծնող
ատեցութեան դրեացէ՛ պարտիմ զմեղս անգիտութեան
իմում՝ առ ծնողս վերագրել, որք չուներով ինչ՝ ետուեն
և ինձ ոչ ինչ:

Պ. Օ՛րէ քեզ պատահարաւդ տազնապիլ՝ յորժամ աշխարհն իրնէ. չարեօք տարուք բերեալ ուստի և վասն այսօր անօրէնութեան մեղաց՝ ջամաքեալ էր բազմաց. և չոր չուէն՝ իւր նպատակաւոր ընկերիս, ահա օրինակ քեզ՝ զիեթէ սերեք ի կոչունս խնջոյից հրաւիրեալ քոյանձանօթ վայրս և չունիցիս ծանօթօ զպողոտայից՝ ո՞րով ժամանելոցես ի կոչդ, ապա ուրեմն կարօտաւորիս տառջնորդի սերուք՝ և սոյն տառջնորդն և տեղացոյցն մեզ յանձանօթ վայրն իդաւաւ վերին՝ է միայն սուրբ գիրքն կարդա, Թ, Յովնան, Ե, 19:

Հ. Ս՛ի թէ սուրբ գիրքն կարդալով առանց սրբաշունչ մեկնչի կտրէ ոք իմանալ զխորին և խորհրդական միտս նորին. ըստ ներքեւոյն Եթէ օպացւոյ՝ ահա խնդրեմ ինձ բանալ զմիտս բանին թէ՛ տրար Աստուած զմարդն ի պատկեր իւր. և թէ մարդն որով պատկերանայ Աստուծոյ՝ նա թէ՛ ցուցեալէ Աստուած սրբոց իւրոց զպատկերիւր ի գիտել և ի վկայել. տես Գործ, Ը, 31. Ծննդ, Թ, 21:

Պ. Վոյն մարդոյն լը պատկերի Աստուծոյ՝ չէ մարթ գիտել տեսակականաւ՝ այլ Է իմանալեաւ. և նմանաբանութեամբ գիտնու ցուցանէ զհամեմատութիւն և ոչ զհակութիւնն. քանզի բազում անգամ բռնք սուրբ գրոց օրմինակաւ և նմանութեամբ առնանին. զսր օրինակ. ասեմք զմարդն վասն արհիութեանն՝ Առիւծ, գլխմարն, Եւ, զխորամանկն՝ Ոձ. զմիամիտն՝ Աղաւնի. զողջախոհն՝ տաւրակ. զան մեղն՝ Գառն և այլն. լը այսմ և զԱստուծոյ ասեմք օրինակաւ և համեմատութեամբ որպէս ցուցանի ի սուրբ գիրս. Աջովն Աստուծոյ, ձեռն կամ բազուկ տեառն. մասն Աստուծոյ և այլն. որոցին նման և այլ մասունք մարմնոյ՝ ոչ գոյացաբար կամ պատահաբար՝ այլ համեմատութեամբ լը բանին թէ՛ Աչք տեսան ի վերայ արդարաց. և ականջ քնորա ի վերայ աղօթից նոցա. երես տեսան ի վերայ չարագործաց և այլն. տես Պիտ, Գ, 12. Ղ, Թ, Ժա, 20:

Մէն աշուքիդ մանաւանդ զգորութիւնս և զկարողութիւնս նշանակեն. որ իբր տրարողական և պոչապանական գործիքն մարդոյ, լը այնմ թէ՛ ձեռք քո արարին ևստիզ ծին գիտի հոգոյ քան զի ամենաբարին Աստուած իւր տնէն գիտութեամբ կամելով յարարածոց իւրում զոք հազարդս

առնել բարութեանն, նախամեծար զմարդն ընտրեաց, և լի
չսփռւ մարդկային բնութեանն պատկերակից ինքեան կա-
ցոյց 'ի ձեռն շնորհաց, զոր օրինակ'. ինքն դուրս մնաւ ման
բարութիւնն. շնորհաց մարդոյն դբարիս սաՀմանօրէն.
դուրս մմէն իմաստ՝ արար զմարդն իմաստուն. դուրս
ամենասէր՝ արար զմարդն սիրող. դուրս մմենազօւթ՝ արար
զմարդն զթած, դուրս մմէն իշխան՝ զմարդն արար անձն
իշխան և իշխող 'ի վերայ երկրի. ունեւում ինքն զէակից
անմահ և անհիւթ հոգին սուրբ՝ շնորհաց և մարդոյն բանա-
կան և անմահ հոգի, ահա այսոքիկեն որ զմարդն նմանե-
ցուցանեն պատկերին Աստուծոյ. Ծնն ը. 28. Սբմ ը. 8.

Աստուած լի բուն էութեան է անտեսանելի անքննելի
և ոչ 'իմիտս բովանդակելի ըստ սուրբ գրոց. և այս իսկ վայել
լու շնորուն անեղբ և անքանակ էութեանն որպէս ասէ. "Մարդ-
ու չտեսնէ զերես իմ" և ասլըի. և թէ նմանութիւն ոչ տեսիք՝
բայց միայն զբարբառն". վկայէ և ընդ այս Պողոս յասելին.
ու որ ետես իմարդկանէ՝ և ոչ տեսնել կարողէ. զբոշմէ և
Յովհանէս. "զԱստուած ուրուք երբէք չիք տեսեալ, բայց
Միա ծինն որդի որ է 'ի ծոց Հոր' նապատմաց մեզ. "կարդա՛
ելից լդ. 20. բ, Օրին, գ. 12. ա. Տիմո, գ. 16. Յովհ, ա. 18.

Զ. Աստ օրինակաց տուեցելոցդ 'ի վեր՝ հաւատամ և ես
ոսկայն զի նչ և առ ոմանս թէ տեսաք զտէր. զի Եօսայի ասէ
տեսի զտէր նստեալ յԱթոռ բարձրութեան և վերացելոյ.
Կէլիկիէլ ասէ՝ տեսի զտէր 'ի վերայ Բերովբէից նստեալ.
Գանիէլ ասէ՝ տեսի զհինաւուրցն նստէր. ՆաՀապեան Յակոբ
'ի տեսլեանէ առեալ զանուան խորայել (այն է Աստուած ասէ).
կարդա՛ւ. Եսայի. գ. 1. Եզեկ. ժ. Գանի. է. 8. Ծննդ. իւ. 12. լբ. 30.

Պ. Իմացուած քդ արտաքին՝ չեն նիւթականք ի բրեւներքին
այլ երեւակայական լի յայտնութեան շնորհաց լի բանին
թէ՝ և ս 'ի տեսիլս յաճախեցից 'ի ձեռն Մարդարէից նման-
եցայց. իբր այն զի՝ խնարհեցայց լի նոցա, և ոչ որպէս
եան եմ երեւցայց. ուստի՝ և ընդ այսմ ոչ ոք ցարդ իմա-
ցեալ զէութիւն նորին որպէս Էնն. և եթէ իմանայցեր ոք՝
նոյն և ինքն Աստուածանայր. սմին իրի՝ ոչ ոք գիտէ քեզ
խելամաղ. որպէս զի եթէ հարցանես վասն բնութեան
նորա՝ լսես միայն սուրբ սուրբ ծր տէր զօրութեանց, լինն

երկինք և երկիր փառօք. արտաքոյ բանին Քի որ ասաց՝
գիտեղիս հայր. գիտեմ և ես զհայր, անս եօայի Դ. 3. Ղ. Ե. Կ. Ե. 15.

Ն. Ո՛ր յերկուցս է առաջին շնորհն՝ թէ զղջու մե.

Պ. Այդ մեծէ յԱստուածաբանս զառ խնդրովդ, զի ոմանք
պնտեն լինել զառաջին՝ տալով զիրաւունս այսպէս. «Ոչ ոք
կարէ գալ առիս՝ եթէ ոչ հայրն իմ երկնաւոր ձգեցէ
զնա առիս. և որ եղիտ զշնորհս Աստուծոյ՝ խնդրեաց ելանել
զյարկս Յակոբայ. Շնորհօք Տեառն Յիսուոյի Քրիստոսի.
Հաւտումք ապրիլ, եւ արդ յանձն առնեմ զձեզ Աստուծոյ՝
և բանի շնորհաց նորա, որ կարողէ շինել և տալ ձեզ ժառանգ
դու թիւն ընդ սուրբս մամ եւ արդարանան ձրի շնորհօքն
րին». կարդա՛, Յովհ. Գ. 44. Գործ. Է, 46, Ժե 11, Ի, 32. Հռովմ. Գ. 24.

Իսկ յոմանց ասի գոլ վերջնովն. որպէս թէ սկզբունք շն
որհաց՝ ծագի ի դարձ մանէ մեղաց. ուստի և ուր չիք զղջու մե՝
անդ և ոչ շնորհք հոգւոյն սրբոյ, առեալ անդ ստին զիրաւ
ունս իսուրբ գրոց այսպէս. ես յո՞ հանգեայց՝ եթէ ոչ
'ի հեզս և ի խոնարհս և որք դողան բանից իմոց. Դարձաբուք
առիս՝ մինչ դառնամ ի ձեզ. Դարձարուք առիս՝ և ապրես
ջիք. Թողցէ ամբարիշտն զճանապարհս իւր, և այր առօրէն
զխորհուրդս իւր՝ յամենայն առօրէն ու թիւնց զոր արար. և
արասցէ արգարութիւն կելով կեցցէ. Ջրերան իմ բացի՝ և
առի զոգին. Ջի մարդասէր հոգին իմաստութեան՝ ոչ ար
դարացուցանէ զհայր յիշն իւր. Մատիցէ այր ի խորութեան
սրտի իւրոյ՝ և բարձր եղեցի Աստուած. և ի խոնարհեցու
ցանէ զանձն՝ բարձասցի, սոցին հանգոյն բաղումն վկայու
թիւնք իսուրբ գիրս ինպստտ երկու կողմանց, ուստի և ոչ
հեշտին զվճռականն, եօայ, Խե. 22, Ժե. 7, Կղ, 2. Երեմ. ԺԸ. 8, Իթ.
13, Եզեկ. ԺԸ. 21, Մաղաք. Գ. 7. Իմաստ, ա. 6. Սաղմ. Ծ. ԺԸ. 13, Ղ. Ե. Կ. ԺԸ. 14.

Ն. Օ՛րնչ Է այս հաւանական կարծիս ձեր՝ ասել աղաչեմ.

Պ. Դարձո՞ զխնդիրդ յատտիկիցիս՝ որք կալիցեն բաւարար
ել քեզ, քանզի մեք վճռաբար խօսեւն աստ տկարանամք.

Ն. Խնդիր իմ չէ առ վճռականն՝ որչափ առ գատողու
թիւն մտաց ձերոց.

Պ. Տամք մեք զնախադասութիւնդ իշնորն. ունիմք և
առ այս ապացուցութիւնս բաշում իսուրբ գիրս յսակայն
միով Լ. զիայ ծիրանա վաճառ կնաւ եղերեցից. որոյ ասէ

նախ եքաց տէր գոհրտ՝ Լապա անսացեալ նորա Պաղոսի և մկրտեալ, «Յս Գործ» ժզ. 14.

Ն. Սին ի յաղանդաւորաց Յ. Կալ վին՝ որ յամի տեառն 1338, ուրանայ զերկոսեան ի միասին, ընդ մէջ առեալ զնախասահմանութիւնն, իբր Եւտուած յառաջ քան զսկզբնկան միզս մինչէր մարդն իդրախտի՝ սահմանեալ իցէ զոմանս 'իկեանս' և զոմանս 'իկորոստ, ըստ որոյ և անօգուտ ջանք մարդոյն առ զզջումն և իդարձ.

Պ. Սին կայ քո ընդ աղանդաւորս, անսան դու զքան Բրիստոսի որ ընդ հանուր դատաստանաւ ասէ դատել զմարդն գործովք, որոց բարիս գործեալ՝ 'ի յարութիւն կենաց, և որոց զչար արարեալ՝ 'ի յարութիւն դատաւանաց, իւ այսմ ուր մեաց մ'լորութիւնն կարելոյ՝ ցոյց ինձ. տես Յովհ. 29.

Բ. յո՛ւ եկեղեցին քի սկսեալ ի Սիմոն մոգէ մինչ ցՄ. Լուտեր՝ ունեցաւ 30 երեւելի մարտադիրս. որպէս և զկնի Կալվինի Էյ ետագայիւքն. սակայն շնորհիւ տեառն և ոչ ումեք յաջողեալ շարժումն իրական զի գրեալէ «Գրուէք դժոխոց ոչ կարեն զնա յաղթահարել. թէ և իւ սատանայի խարբալիալ գմիտս հաւատացելոց՝ տես Մատ. ժզ. 18.

Ս. Լուտեր յամի տեառն 1517 մինչ ըմբոստ եկաց շուով մայ՝ ծնաւ ինքեան ճիւղ մի նորոգ հաւատալեաց, տեսցուք արդ՝ թէ քանի ճիւղս բաժանեալ, և զոր մեզ յայտնի՝ թուեցուք աստէն 'իդիտութիւն Կալվինեան, Զուինքլեան, Եպիսկոպոսական, Երիցեան, Ոսկիեան, Թուրուսեան (ի Բեռլին) Լեթի թիւ թինէն (ի Բեռլին) Բաժանեան, Ոսկի նեան, Մեյերեան, Էնտիֆիա (ի Բեռլին) Էնտէ պանտան, (ի Բեռլին) Մօր վեան եղբարք, Անապապտիսթ (ի Բեռլին) Իւնի վերսալիսթք, (ի Բեռլին) Փիւրի թոնեան (ի Բեռլին) Իւնիթոնեան, (ի Բեռլին) Կօմարեան, Արմենոսեան, Միմնօնեան, Պրոմնեան, Բիւզիլեան, Մեթաթիսթք, Բօնկրիլիանոցալիսթք, Աւվեզլեան, Քուէքո՝ կամ Դրամպլեոն, Շուէնտէն պօռկէսթ, կամ Հիւրնպոլթ, Ազամիան, Սաքաամանդէն, Իւքիպիսթ, և, Տօցօնալիսթք (ի Բեռլին) Տաւ իւրեան, զկնի աշխարհ բաժանմանց՝ տակաւին ինորանոր ճիւղս յաւելուին թո՛ւ թո՛ղ դու՝ և գործ ի քո քուն և միաշունչ հաւատ.

Քեզ համադամ պերճ սեղան .

Քեր ընծայէ՝ սուրբ մատենն .

Կալ սեպհական զոր ունիս .

Մի սովամահ կորնչիս .

Ա՛խ սով հոգւոյն անյագ ուրդ .

Ում շատ հերիք զիմիս օրհուրդ .

Թէ լուիցիս ան մեռնի .

Ոչ տիրանայ քեզ տրտունջ .

Իսկ եթէ ոչ ես անմեղ .

Երբ տամքեղ իսր հուրդ համեղ .

Առ անպարտ գոլ յաւիտեան .

Ահաւորին մեր յատեան .

Ուր գործք մարդկան մինչ քննին .

Մեղք մեր ընդ մեօք սրաշարին .

Անդ գու՝ Էես յահ եկէ .

Կսել պար տիմք զոր մճուէ .

Երթայք իհուր գեհնն ոյն .

Ձերով զոր ծովք չարագոյն .

Ձիմ պատու իրանս սուրբ գրոց .

Ոչ յար գեցէք ըստ սրբոց .

Որով եղէք անպիտան .

Իմոյ շնորհօց անար ժան .

Արդ յեր ջանկոց բաց կացէք .

Իստարի ողբացէք .

Ձոր իմաղուց դուշակեալ .

Ձեզ ոչ զի տեյն աստ կնքեալ .

Իսկ որք յաջ կողմ ընդ օղեսց .

Կենն ըզ ձայն աւետեաց .

Եկայք օրհնեալք հօր իմոյ .

Որք ժառանգորդ էք լուսոյ .

Պրակ. Գ.

- Ն. Քանի են գլխաւոր պատուիրանք սուրբ գրոց.
- Պ. Տասն. որոց չորք առաջինք վերաբերեալ իսկապիւ Աստուծոյ, և վեցն վերջինք՝ յօգուտ ընկերին.
- Ա. յբեն, թուել խնդրեմ.
- ա. Եւեմ տէր Աստուած քո՝ մի ունիցիս զայլ Աստուած բաց յինէն.
- բ. Մի տրացես դու քեզ կուռս ընմանութեան որինչ յերկինս՝ իվեր՝ և որ ինչ յերկրի՝ իխմարհ, և որ ինչ իջուրս ինեքայ երկրի մի երկիր պաշտանցես նոցա՝ և մի պաշտեսցիս զնոսա.
- գ. Մի առնուցուս զանուն Աստուծոյ քո՝ իվերայ սնոտեաց.
- դ. Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթու, որ իմեզ կիւրակէ.
- ե. Պատուեա՛ զՀայր քո և զՄայր՝ զի քեզ բարի լիցի.
- զ. Մի շնար.
- է. Մի սպանաներ.
- ը. Մի գողանար.
- թ. Մի սուտ վկայեր զընկերէ քում մէ.
- ժ. Մի ցանկանար կեօջ ընկերի քո՝ մի ծառայինորա՝ և մի աշխնոյ նորա, և մի ամենայնի որ ինչ ընկերի քոյէ. տես ք. Օրինաց. ե. 6.

- Ն. 'Ի նոր օրէնս շնորհաց՝ ո՛րպէս փակին զասացեալսդ.
- Պ. Երկուքումքք և եթ՝ այնէ սիրելն զԱստուած բոլորովորապիւ, և սիրել զընկերն՝ ընմանն, յայսմ երկու պատուիրանս բովանդակին, զամենայն, ասաց Քրիստոս. և արդա՛. Մարկո՝. Ժբ. 30. Գաղատ՝. ե. 14.

- Ն. Օ պարտիս առաջին՝ եւ վճարի.
- Պ. Նախաճամբ զԱստուած Աբարիչ և տէր երկնի և երկրի Ալֆա՝ և Յի, առաջին և վերջին, դատաւոր կենդանեաց և մեռելոց, որով եղաք և եմք, յոր եթէ զպատուիրանս նորա պահցիմք՝ տայ մեզ զարքայութիւնն յերկինս, ըն որոյ պարտիմք կատարել զհաճոյս նորա յամենայն սրտէ, երկիր պաշու նմա միայնոյ լինել, և նմա ծառայել լի հաւատով յուսով և սիրով, և ինմանէ միայն յուսալ զվարձս բարեաց. Կարդա՛. Մատ. իե. 31. Յովհ. դ. 24. Դարձ՝. իա. 30. Եբբայե՝. ժբ. 26. Հռովմո՝. թ. 19. Յակոբ՝. բ. 10. Տեպէլ. իբ. 14.

Հ. Որ պէս և զպարտիս երկրորդին:

Պ. Հանգուեալսիս պատուիրանին՝ Օ՛ ամենայն որ միանա
կամ կամիջիք թէ արասցեն ձեզ մարդիկ՝ այնպէս արարէք
և դուք նոցա, յայոմ ամփոփ պատուիրան՝ բովանդակեալ
զամենայն, զորս պարտիմք անձանձիր ի բնութեանակից
ընդիրս առանց հեղձանալոյ և խտրանաց՝ թէ հաւատա-
ցեալ իցեն կամ ոչ, զի Գողոս ասէր Յուդայ և բարբարոսաց
պարտականեմք, և այսպէս անխտիր վարէր զկեանս իւր՝ ոչ
հրէայ և ոչ հեթանոս քննելով, ինչ որին ակին տրուեալ ունէր՝ քննե-
լով զսուրբ գիրս. Մատ. է. 14, Հաովմ. ա. 14, Ժ. 12, Գաղատ. գ. 28:

Հ. Արք հայառակ զատացելոքդ անցանին՝ զինչ վիճակ
նոցին և կատարած:

Պ. Օրկեն կամաւ զորիս իւրեանց յարքայութենէ Աստու-
ծոյ, պատրաստին իկրկնակի մահ և իդատապարտութիւն
յաւ իտեհեականին, ընտրել զհորստական ճանապարհն՝ զոր
մէ գուշակէ Ս. Ղովման յասելն «Են ճանապարհք՝ որք թու-
ին մարդիկ թէ ուղիղ իցեն, բայց կատարած նոցա ել(թա)
յաւառակս դժօխոց», իմա զվիճն հրոյ՝ և ծծմբոյ ին տեսողին,
իւր ան շրջանիլի հոգն, անմահ որդն, անհատ կսկիծն և
ան փարատելի խաւարն, կարդա, Առակ. Ժ. 12, Մարկ. Թ. 43
Տեսիլ. ի 14:

Հ. Օրկեն այն հուր դժօխական՝ կամ որդն ան մեռ և ան
փարատելի խաւարն, նիւթականք արդեօք ըստ հնոցին բա-
րիշօնի և սյրոց:

Պ. Այլ ալ հուր տանջողական և մարմն քեցուցիչ խզճի մե
շաւորին ի ներքուստ ըստ մարգարէից և Առաքելոյն, ըստ
այոմ թէ «Հուր կերիցէ զնոսա», կամ «Այք նստէին ի
խաւարի և իստուերս մահու», Հուր սատակեաց զգեղից կու-
թիւն անապատի, և թէ «Իբաց արասցուք զգործս խաւարի
և այլն, կարդա, Սողմ. ի. 10, Ճգ. 10, Յովէլ. ա. 19, Հաովմ. Ժգ. 12:

Կսկիծ ան միսիթար՝ վասն ոչ տեսանելոյսն զերանաւէտ
վիճակի արդարոց իհարսանիան երկնի որ պէս պէս անու-
սնս առեալ իսուրբ գրոց՝ կոչի ևս Արքայութիւն, Գողն
Աբրահամ, Էսսեղէն խորան, Յաղթական իկեղեցի, Օթե-
ան սրբոց և այլն, տես, Մատ. է. ք. 1, Թեո. ա. 5, ք. Պիտ. ա. 11, Տես-
իլ. Բ. 7, ք. 5, Ժթ. 9, Եբրա. Ժք. 24, Ղուկ. Ժգ. 22, Յովհա. Ժգ. 2:

Հ. Եթէ պատուիրէ Աստուած սիրել զինքն միայն և չտալ
երկրպագութիւն կամ պաշտօն ու և իցէ նմանութեան, զինչ
տալա երկրպագութիւն ձեռագործաց կամ նկարեալ պատ
կերաց սրբոց կացուցելոց յեկեղեցիս :

Պ. Արտաքոյ տէր ունական պատկերաց և խաչին Քրիստոսի
ընդ որ հաւտամբ և զխաչեալն Քրիստոս շին քնաւ երկրպա-
գելի կամ պաշտելի նկարք՝ որչափ յարգելի խմիտս վասն
սիրոյ նոցին իտէր, մանաւանդ և վասն վկայեալ արժա
նաւորութեանց նոցին՝ ի վեր քան զկարիս հասարակաց, որք
թէ պէտքստ պատկերի որպէս մարդ՝ այլ ըստ բարոց և
գնացից իբրև հրեշտակք, նա եթէ չիցէր բարոյական պատ
ճառս յեկեղեցիս իցոյց և ի քարոզ աւամբի ծողովրդեան,
առ ճանաչելոյ նոքօք զհաւատս և զգնացս առաքինեաց
սրբոց, չիինիլն ասէ աք բարեգոյն՝ քան զլինելութեանն գայ
թակելի թէ և ըստ մասին թուադրէ օրէնք երկոքումք
ձուլածո քերովքէիւք ճախարակեցել ովք շուրջ զքաւա
րանաւ հանգէպ միմեանց, մանաւանդ յոյզ մեծ ախտելի
խնդրով ծագեալ յեկեղեցիս առ լեռնաւ և Կոստանդին
որդւովն՝ յուրեմ երորդում դարու, տուեալ և տեղի ժողո
վոց՝ որպէս զառաջինն ասի ինչիկիայ քաղաքին բիւթանիոյ
յամի տեսուն 788, 317 եպիսկոպոսօք ի հաստատութիւն, և
զերկրորդն յամի 796, ի յանդիմանութիւն, որոյ և զկնի
անցք բազում, կարդաւ Եւթ, իի, 18, Պատմ, եկեղ, երես, 332. Պատմ
ազգիս հատ, ր, յէջ, 1011, ի ծանօթութեան :

Հ. Այնչապա և զնշխարաց սրբոյ՝ պաշտեցելոց յեկեղե-
ցիս՝ և եթէ ոչ երկրպագելի կամ պաշտելի՝ զիմրդ ապա
երգի իշարականի “երկրպագելք առաջի տեւողական
նշխարացք և այլն” :

Պ. Արդար և ի կարգի օրհնութեան սրբոյ՝ Յակոբայ երգէ
զոր ասեսդ՝ այլ ևս առաւել ան պատշաճ նմանաբանութք,
որ պիտի է ասելն՝ “նման փրկչին Յի կենադործողին Հազա-
րու”, նոյնպէս և ի շարականի սրբոյն և Սարգսի՝ տնչէջ
ճառագայթ զնա կոչելն, մասցածին դատողութք ծանր
իյսելիս քան որպէս եթէ առ ընթեր աչոց չունէաք զեօթն
հարիւրամենից ի վեր զհարազատ ձեռագիր Հարականս՝
ասեաք զայնս անտես և անքննին ի Բարսղէ ճոռէ, ի վերջոյ

մուծեալ յեկեղիցիս՝ ըստ օրհնութեան Հարականին սր-
բոց Քէորդայ . որպէս 'ի Հնաոխոյ Հարականս ուրեք
ուրեք երեւին . սակայն զմերն Հաւատ տկար առայն՝
միայն խոստովանել կարեմք թարց դատելոյ զհեղինակու-
թիւնն . յուշի ունելով զքանս 'սարեկացւոյն՝ որ յեօթան
տաներորդի գլխոջ , բայց և այնպէս զպաշտամունս որ առ
սուրբն ընծայեալ . յատկացեալ 'ի նիւթականէ . խորհր-
դաբար առ տուոյն շնորհաց Աստուծոյ պատշաճի . յորժամ
զօրութեամբ և հոգւովն Աստուծոյ զօրացեալ 'նոցա 'ի Հան
դէս արժանեացն՝ զոր չէ Հասարակի և դիւրին մակարերելն
զսքանչելիս և զկեանսնոցին թարց ընտրութեան և շնորհաց
վերնոյն իս սուրբ գրոց , բայց իս որում՝ դիտնոց և իմաստ
նոցէ Հասկանալ և այլ ընդ այլով ոչ շփոթիլ կամ մեղան-
չիլ . թողեալէ հովուաց եկեղեցւոյ յայտնել , քարոյել ,
և լուսաւորել զմիտս ուսմկաց յորոշումն և 'ի դիւթիւն ,
այլ եթէ հեղդացեալ 'նոցա զանց զնուիրական պարտօքն
գտցին՝ անկցին իս պարտիւք անպարտ ժողովրդեան , մաս-
դութեամբ , կարգն , Եղեկ. Գ. 18.

Հ. Աւր տեղի վկայութեանց նոցին՝ և որ սքանչելիք .

Պ. Մովսէս և Ահարօն յեդիսլոս՝ Հրաշիւք 'ի Փարաւօն
Յեոտ . ոսնակապէ զարեգակն , Եդիայ՝ զարթուցանէ զմե
սեալ սխառանեակն , փակէ և բանայ զերկինս յանձրեւիլ ,
մաշկեակն Եդիայի՝ բաժանէ զժուրն , Եդիսէ՝ յարուցանէ
մե սեալ զորդի այրւոյն , ինու զկամսակ և զպոյտն իւզով
և ալիքբաղիւ բժշկէ զժուրն . սրբէ զբորոտութիւնն 'սէ եմայ
Հանէ զերկաթն՝ յորդանան գետոյ , և որ գերազանցապոյնէ՝
ոսկերօքն մե սե լոտի կենագործէ զմե սեալն , Կարգն Հաւա
տով , Եւեց . Է. 8. Ժ. 13. Գ. Թադա . Ժ. 1. 16. 22. Ժ. 41. Գ. Թադ.
Է. 8. 21. Գ. 35. 41. 44. Է. 14. Գ. 6. Ժ. 21.

Ասաքեալք Հանէին զգևս , Յովհաննէս և Պետրոս՝
բժշկէին զկաղն . Պետրոս՝ յարուցանէ զհարիւթայն , Պողոս՝
գնացուցանէ զկաղս , Քրտամբ ապաքինէ զախաժէտս , դար
ձուցանէ զմե սեալն 'ի կեանս , և այլ սոցին նմանիք բաշում
կարգն Մարկ . Գ. 13. Ժ. 17. Գործ . Գ. 6. Թ. 41. Ժ. 12. Գ. 10.

Հ. Ապա ուրեմն սոքին սուրբք իս գործոց և նշանոց առ
աթոռով շնոր հացն Աստուծոյ՝ կենդանիեն և անմահ ,

Պ. Լ'հշուշտ ըստ բանին Քրիստոսի թէ, «Ուր եմն եմ՝ ահա
և սլաշտօնեայն իմ՝ եղիցի», չայր՝ կամիմ զի ուրեմն եմ, և
նոքա իցեն ընդ իս՝ զի տեսցեն զփառս իմ, հաճեալեմ ասէր
Պողոս՝ եւանել իմարմնոյ աստի և մտանել առ Աստուած,
և թէ՛ լաւ համարիմ լինիլ ընդ Քրի, խոստանայ և հոգին
յաղթողին տալ զաթոռ, որպէս և երկոտասանից բազմիւ
աթոռով իդատուան երկոտասան ազգացն իսրայէլեան, ահա
Յովա՞ ժբ. 26, բ. Կորն. ե, 8, Սառ. ԺԹ, 20, Ղուկ. իբ, 30, Տեոխ. բ, 21, դ. 21:

Հ. Եկեղեցին մեր բարեխօս առնելով զսուրբս առ Աստ
ուած՝ ոչ զրկէ զտրդիւնս Քրիստոսի միայնոյ միջնորդին
առ չայր, տես, ա, Տիմոթ. բ, 5.

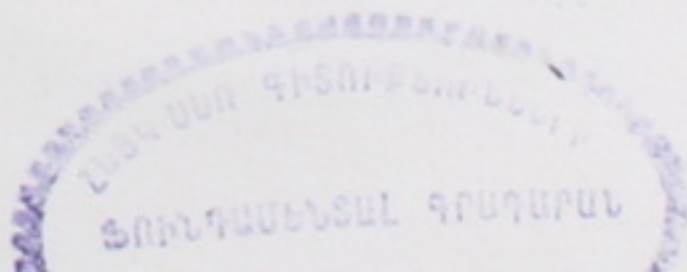
Պ. Ըստ ուղիղ դատողութեան ոչ՝ յորժամ և դիտաւորու-
թին հաստա տեալ ի Քրիստոս, իբրեւ երկրորդական միջ-
նորդ քա՞ ճշմարիտ և եղակի միջնորդն է հանուր հաշտու-
թեան շօր, հաւատալով զկենդանութիւն սրբոց է հրեշ-
տակս՝ և զսողութիւնս հայցուածոց աղօթից. կարդա՞
ուղիղ դիտաւորութեամբ և հաւատով, բ. Սակարա՞. Ժն, 14,
Ծննդ. իդ. 5, 24, Եւ ից. լբ. 13, 14, գ. Թադա, Ժա, 12, 13, Ժե, 4, 5,
գ. Թադա, ԺԹ, 34, ի, 6, Տորիթ, Ժբ, 12, Եսայ, Է, 35, Սիբաք, թդ, 24,
Երեմի, Ժե, 1, Ղուկ. Ժե, 10, Տեոխ, ե, 8, բ, 3:

Հ. Ենչ մեկնի բան Ընորհ՝ յընդհ՝ երես 230, Բարեխօ
սելի Աստուծոյ առ սուրբսն.

Պ. Ի ուծանէ քեզ զտարակուսութիւնդ Առաքեալն, Տեո. բ,
Կորն. ե, 20:

Տամ քեզ փառս Տէր Քրիստոս՝ որ չափես զամենայն,
եւ և էջս մարդկային՝ հաւատով իւր միայն,
Ուր նուազ՝ ոչ զեղուն անդ բո բաշխ տիրական,
Եւ ոչ իսկ ձեռնտու՝ արուեստից քոց նշան,
Առաքեալք իմարժից խորհրդոց սեպհական,
Խրատեալ յաղերսել առ բոյ սէր Ժրացան,
Յաւելուլ իհաւատ կորովին յաղթեկան,
Առ գագաթ սուրբ սիրոյն կելոյ միշտ անսասան,
Արդ զիմ բանս ո՞վ դու տէր ընդ նոսին գասեցն,
Յաւել ինձ յոյս հաւատս ցոշ շնորհաց քոյդ զթոյ,
Յերեսաց նեսարին՝ չար նետից ապրեցն,
Թողութեան յանցանաց՝ ձայն քոյ ինձ լսեցն:

Պրակ. Գ. :

- Ն. Ի՞նչ իմացեալ լինի քառդ հրձուած .
- Պ. Հերիտիկոսութիւն, թիւր վարդապետութիւն, մակա-
մտածական մոլորութիւն, ներհակ վարդապետութիւն ընդ
դէմ ճշմարտութեան, տեւք. Պետ. ք. 1.
- Ն. Օ՞րնչ հետեանս փնասութիւն հերձուածողութեան .
- Պ. Պառակտութիւն եկեղեցւոյ՝ Լտաբաժայն յուզումն յու-
ղիղ դաւանութիւնս .
- Ն. Ի՞նչ ջնջի Լրառնայ զայս ներսպրդեալ չարափառութիւն .
- Պ. Հասարակաց ժողովով հովուաց ԼՀովուապետաց եկե-
ղեցւոյ, տեւք. Պետ. ք. 20.
- Ն. Օ՞րնչ անուն առ ընկալնու՝ աշապիսի ժողով եկեղեցա-
կանաց .
- Պ. Տիեզերական՝ կամ ընդհանրական .
- Ն. Ե՞րբ, կամ ուստի՝ առեալ զծագումն .
- Պ. Ետ ծաւալման ուխտին նորոյ՝ յԱռաքիլոց անտի, որք
ընդդէմ տարածայնութեան հրէից Լնորնծայ հեթանո-
սաց առ պէտպէս աւանդութիւնս հնոյ, ժողովեալ յերուսա-
ղէմ համահաճութեամբ սահմանեցին հաւատացելոց իբաց
կեալ յայնցանեաց, Տեւ Գործ. Ժ. 6.
- Ն. Ետ որոյ քանի տիեզերական ժողով հանդիսացեալ
ցայսօր յեկեղեցիս .
- Պ. Եկեղիցին մեր ընդունի զերիս միայն՝ այնէ՛ նիկիական
կոստանդնու Պօլսոյ, Լ Եփեսոսի, բայց եկեղեցին Յունաց՝
ընդունի զԹոմն .
- Ն. Ե՞րբ, Լ առի՞նչ հարկի զժողովսդ .
- Պ. Օ՞րնչին՝ յամի տեսուն 323. հրամանաւ մեծին կոս-
տանդինոսի Է դէմ Արիոսի Աղէքսանդրացւոյ, որ հեր-
ձուածէր զՔէ չլինիլ հաւասար Լրնութենակից Հօր՝ այլ
ստեղծուած յօջնէ, ուր իմէջ 318 Հայրապետաց երեւելի
հանդիսացեալ մերն Արիստակէս, մանուկնդ Լ սուրբն
Աթանաս՝ իծամանակի սարկաւազութեան, սորա եղեալ
դուռի ջախիչ մոլորութեան Արիոսեանց, որպէս Լ ինմին
դատապարտեալ Արիոսի՝ անկեալ Է նշովիւք, ԼՀաստա-
տեալ ժողովոյն հոգւով սրբով զհանգանակս հաւատոյ Լ
բերեալ Արիստակսի իհայս առ սուրբ Գրիգոր Հայրն, որոյ

և կնքեալ բանիւն՝ «Իսկ մեք փառաւորեացուք որ յառաջ քան զյաւիտեանս» և այլն և իսմին ժողովի հաստատեալ զկանոնս քսան, որոյ յատկութիւնն տես 'իդաւանութեան հաւատոյ գիրս, և մասնաւորապէս 'իպատմո' ազգիս, Հաս. ա, յերես. 419:

Երկրորդն՝ յամի տեառն 381, հրամանաւ մեծին Թէոդոսի՝ ընդդէմ Մսիկեդոնի, որ ուրացեալ զԱստուածութիւն չողոյն սրբոյ՝ արարած ասէր, դատապարտեալ սորա և անկեալ ընդ նշովիւք 150 Հայրապետաց, որոց մին էր՝ զմերն Ներսէս մեծ:

Իսկ երրորդն՝ յամի տեառն 431, առ կայսերութեամբ փոքուն Թէոփոսի՝ ընդդէմ Նեստորի Պատրիարքին Կոստանդնու Պօլսոյ, որ ուրանայր զԱստուածութիւնն քրիստոսի և զԱստուածա մայրութիւնն Մարիամու մշտա կուսին, դատապարտեալ սորա և ընդ նշովիւք 200 Հայրապետաց անկեալ, որոց Նախագահ էր սուրբն Կիւրեղ Երուսաղէմացի, ահա՛ այսպէս հաստատեալ ուղղափառաց կարգ յիկեղեցիս ամ լը ամէն շրջովէ զնոսա՝ տես զՈվ հրաշալին Շարականի կարգն և զսլաւամութիւնն ազգիս՝ Հաս. ա. երես. 520:

Հ. Ունեք ասեն զնշովից Շարականի սահմանեալ 'իվերջոյ՝ և ոչ յառաջ 'ի ժամանակի ժողովոյ:

Պ. Ուրք միանգամ հասու են հնութեանց՝ ոչ շաղակրատեն զստութիւնդ լեբկ, իսկ որք ոչ՝ և հակաճառելն սովորեն զի՝ կայքո ընդ դատարկախօս բանակութիւս՝ զորոց գեղեցիկ ճառէ մերս Դրիգոր վկայասէր (Տշա, Էռէսէ) զի ասէ՝ որք ոչն կամին լսել եթէ բիւրովք բերանոց հնչեցեալ լինին բարբառք՝ ան լուրք են, աւասիկ ունիմք առ մեզ զձեռագիր մագաղաթեայ Շարականս գրեալ յամի տեառն 1166 յորում աւուր նատէր յԱթոռ Հայրապետութեան Շնորհալին մեր Ներսէս, գտանեմք և ի նմին զՈվ հրաշալին Շարականութիւն եկի տամբք, յորմէ գերիս տունս բարձեալ յամի տեառն 1820, իբր միաբանական ժողովն Կ. Պօլսոյ՝ և այլ ոչ մուծեալ 'ի նա, որպէս տեսանի 'ի տպագրեալ շարականս տեղւոյն՝ ընդդէմ բնականին:

Օսոսկալի կատարածէ այսմիկ ժողովոյ՝ համառօտաբար տես 'ի վախճան ժամագրոց ապեալ 'ի Կալկեթա յամի տեառն 1848:

Յասացեալ ձեռագիր Շարականի չգտնի զհրաշափառ
երգն զգետտաւորութեան սրբոյ Պատարադի՝ այնէ Խ թ
հուրդ խորին, ոգեալ 'իսաչատրոյ վարդապետէ Տարոնա
ցւոյ՝ յաւուրս Զաքարիայ Սպասալարի յորժամ դնէր
'իբաց օթեայս զշարժական սեղանս 'իբանակ զօրացն յամի
տեառն 1206, չգտանին և շարականք սրբոյն Մինասայ և
Եօթանց Խոտաճարակաց, այնէ զՅիշատակ վկայից՝ և Յա-
ւուրս վերջին. ընդդէմ սոցին կտն և զքանի մի շարակեալ
զոր չերեին ապագրեալք. կարդաւ պատ՝ աղգիս հատ գ. երես
179 Ընդ հանր՝ Շնորհա՝ 267:

Հ. Օրհնչ ապա և զժողովոյն Բաղկեղոնի որ յամի տեառն
455: առ կայսերութեամբ Մարկիանոսի, ընդդէմ մուր
րութեան Եւտիքականաց՝ զմի շփոթեալ բնութիւն քարո
ղողաց 'ի Բրիստոս, ուր ասի 600 հարբք նդովեալ դա-
տապարտեցաւ աղանդն:

Պ. Այս ժողով ոչ ընկալեալ եկեղեցւոյն մերոյ՝ մեծ ամեծ
չարիս 'իծոցն ընկալաւ, որոյ և առիթն ոչ այլ ինչ
քան թիւր մեկնութեան անցից ժողովոյն, և չլինելոյ անդ ոք
'իմերոց գլխաւորաց եկեղեցւոյ, մինչ դեռ սակս շրջապա
տեալ նեղութեանն Հայաստանի և պատերազմաց՝ չէր
հնար ումեք 'իմերոց երթալ անդ:

Հ. Օրհնչ առայս զառանձինն ձեր կարծիս:

Պ. Իսկոտէ ինձ ընդդէմ ելանել խրատուն Սողոմոնի՝ «մի
փոխեր (••է) զսահմանս յաւիտենականս, և իստացուածս
հարց սրբոց՝ մի մտանիցիս, և թէ՛ Որ քակէ զցանկ, խաժա
տեսցէ զնա օձ» ուստի ներեալ ինձ, և Կաբդա, Բ. Օրինաց, ԺԹ, 14,
Առակ. Իբ, 28, Իգ, 10, Ժողովաւ, Ժ, 8,

Հ. Եթէ 'ի համարումս սղալ չիցեմ՝ պարտիմ վկայել,
զոր բազմիցս 'իբեմբասացութեան ձերում լուեալ յեկե
ղեցիս՝ Է դէմ աւանդութեան, մի թէ չասին նոքին քա
կումն ցանկոյ՝ կամ հպուժն 'իստացուածս հարց սրբոց:

Պ. Ամենևին ոչ, զի դնի խաիր մեծ և յաւանդութիւնսն,
զի զոր Աստուածայնոյ խորհրդոց լինի օսլասահարկու,
պաշտի ըստ օրինականաց, իսկ զոր արտաքոյ քան զսուրբ
գրոց՝ ասի մարդկային պառաւական և խոտելի մանաւանդ
և դատապարտելի, սովիմբ անոտպատիր աւանդութեամբ:

դպիրք և փարիսեցիք խոտէին գրանն Աստուծոյ, որոց ար-
համարեաց Քրիստոս իբր և օրինալունցք. Ջիորհուրդս
թագաւորին բարւոքէ ծածկել. այլ զգործն Աստուծոյ
յայտնել փառօք միայն սուրբ դիրք. կարգաւ Մատ. ԺԵ, 6.
Մարկ. Է, 8, 9. 13. Կողո. Բ, 8, ա. Տիմ. Դ, 7. Տեմիթ, ԺԲ, 7.

Ն. Օրհնչ ուսուցանէ միզ Հանգանակն Նիկիական,

Պ. Հաւատ անարատ և դաւանութիւն իշայր և յՈրդի
և ի Հոգին սուրբ,

Ն. Ուրախ առեալ զՀանգանակի,

Պ. Առեալ իբանից երկոտասան Առաքելոց Քրիստոսի, որ
յետ Պենտէկոստէին մինչ Հանգերծեալէին բաժանիլ ի
միմեանց և ցրուիլ ի քարոզութիւն. Հաստատեալ զՀան-
գանակս Հաւատոյ որպէս զի Համաձայն և մի օրինակ քարո-
զեսցեն զՔրիստոս իշինութիւն Եկեղեցւոյ,

Ն. Հանգանակն Հաւատոյ զոր պաշտի այժմ յեկեղեցիս՝
նոյնէ թէ Առաքելոց,

Պ. Աստ Նկարագրին ոչ բայց թէ զօրութեան մտացն ան-
շիտի և Համաձայն,

Ն. Ընդէր այդպէս,

Պ. Աստորում տարբեր զՀանգանակն Առաքելոց, տարբեր
զՆիկիայն և զԿոստանդնուսն Պոլսոյ, թէ նոցին տարբեր և
զմերն, ոչ իձեռն Հեղինակութեանց՝ այլ Է լայնման և
բացատրութեան բառից,

Ն. Հնարէ ինձ գիտել զասացեալդ Հանգանակս՝ բուն Հե-
ղինակութեամբ,

Պ. Այնչ զժուարին՝ եթէ աշխատիցիս ի գիւտոն տես
զժողովաճառս Հաւատոյ, տես իշայելի սղդեցութեան
յորջոր ջեալ գիրս Եկջ 322, տես իմեկնութեան Նարե-
կի Յակոբայ Պատրիարքի՝ Եկջ 268. և 69,

Ն. Ան ծանօթ գոլով իմ զասացեալդ մատենից՝ խնդրեմ աս
տէն աշխատասիրել ինձ զցանկալիս,

Պ. Օր ասացեալ երբեմն կրկնի և աստէն, զի չճանաչէ
ոք զյարգ իրին՝ եթէ ոչ առ բերեալ աշխատանօք, յան-
դաստանս ջանից և վաստակոց՝ չգտանի ինչ սլակաս, զի
Արիստոտէլի է բան՝ թէ քրտամբք և աշխատանօք բուսցին
ոստք առաքինութեան. բայց և անպէս լիւում զտեղս սր-
տիդ՝ ահա քեզ զՀանգանակն Առաքելոց,

“ 1 Հաւատա՞ծ ՚իմի Աստուած ՚ի Հայրն ամենակալ՝ յար
 “ աբիչն երկնի և երկրի. 2. եւ ՚ի ՅԵ Քրիստոս յորդին հորա
 “ միածին աւերն մեր. 3. Որ յղացաւ ՚ի Հոգւոյն որբոյ՝ ծնաւ ՚ի-
 “ Մարիամայ կուսէն. 4. Զոր չարեալ առ Պանսացւով Պիղա
 “ տոսիւ, խաչեալ, մեռեալ և թաղեալ. 5. Էջ ՚ի գծ սխա.
 “ 6. Յերրորդ աւուր յարեաւ ՚ի մեռելոց. 7. Համբարձաւ յեր
 “ կինս, նստի ընդ աջ մէ Հօր ամենակալի. 8. Ուստի գալոցէ
 “ ՚ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս. 9. Հաւատամք և խոսուրբ
 “ կաթուղիկ եկաեղեցի. 10. ՚ի Հաղորդութիւն որբոց. 11. ՚ի
 “ թողութիւն մեղաց, ՚ի յարութիւն մարմնոյ. 12. և ՚ի կեանս
 “ յաւիտենականս, ամէն.

Հ. Օրհնչ զթուս նշանող ՚իմիոյ՝ ցերկատաասն երորդ.

Պ. Բացայայտիչ յօգուածաց բանիդ Առաքելոց, Պետրոսի,
 Անդրէի, Յակոբոյ, Յովհաննու, Թովմայի, Յակոբոսի, Փիլիպ
 պոսի, Բարդուղիմէոսի, Մատթէոսի, Սիմնի, Թադէոսի,
 և Մատթեայ.

Հ. Որ զնիկեականն.

Պ. “ Հաւատամք ՚իմի Աստուած ՚ի Հայրն Ամենակալ յարա
 “ րիչն ամբրեւելեաց և աներ և ութից, եւ ՚իմի տէր Յիսուս
 “ Քրիստոս, յորդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ
 “ միածին, քիզոյացու թեանէ Հօր, Աստուած յԱստուծոյ
 “ Լոյս՝ ՚ի Լուսոյ Աստուած Ճշմարիտ յԱստուծոյ Ճշմարտէ,
 “ ծնունդ և ոչ արարած, Համարոյակից Հօր, որով ամենայն
 “ ինչ եղև որ ինչ յերկինս և որ ինչ յերկրի որ յաղագս մեր
 “ մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան էջ, և մարմնացաւ,
 “ և մարդացաւ չարչորեցաւ, և յարեաւ յաւուր երրորդի,
 “ և Համբարձաւ յերկինս, և միւսանգամ գալոցէ դատել
 “ զկենդանիս և զմեռեալս, եւ ՚ի Հոգին սուրբ, իսկ որք
 “ ասենն էր երբեմն, յորժամ ոչէր և յոչէից եղեալ՝ կամ
 “ յայլմէ զոյացութենէ կամ յեղութենէ ասեն լինիլ կամ
 “ արարած, կամ փոփոխելի, կամ այլայլելի, զորդին Աստու
 “ ծոյ, նշովէ կաթուղիկէ և Առաքելական եկեղեցի.

Հ. Որ զկոստանդնու պօլսուն.

Պ. “ Հաւատամք ՚իմի Աստուած ՚ի Հայրն Ամենակալ, յարա
 “ րիչն երկնի և երկրի, ամենայն երեւելեաց և երևութից, եւ
 “ ՚իմի տէր Յիսուս Քրիստոս յորդին Աստուծոյ մի. ծին,

- * իւրէ՛ ծնեալ նախ քան զամենայն յա խոնանս , Աստու-
 * ուած յԱստուծոյ , լոյս 'իլուսոյ , Աստուած ճշմարիտ
 * յԱստուծոյ ճշմարտէ , ծնունդէ և ոչ արարած , Հա-
 * մագոյակից Հօր Աստուծոյ նոյն գոյացութեան ընդ Հօր
 * որով ամենայն ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի՝ Որ յա
 * զալս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան էջ յերկ
 * * նից , և մարմնացաւ 'ի Հոգւոյն սրբոյ 'ի Մարիամայ կուսէն ,
 * և մարդացաւ , Այլ և խաչեալ վասն մեր Գոնտացւով Պի-
 * ղատոսիւ , չարչարեալ և թաղեալ , եւ յերրորդ աւուր յա
 * * րեաւ ի գրոց . Համբարձաւ յերկինս , նստի լէ աջմէ Աստու-
 * * ծոյ Հօր . Ուստի գալոցէ փառօք դուսել զկենդանիս և
 * * զմեռեալս , որոյ թագաւորութեան ոչ եղիցի վախճան .
 * * Հաւատամք 'ի Հոգին սուրբ 'ի Տէրն և 'ի կինդ անարար , 'ի Հօրէ
 * * քղխեալ , և ընդ Հօր և լէ ուրդւոյ երկրպագելի և փառաւ-
 * * որելի . որ խօսեցաւ Մարգարէ իւք , եւ 'ի մի սուրբ Աթու-
 * * ղիկէ և Առաքելական եկեղեցի , խստովանիմք զմի
 * * մկրտութիւն 'ի թողութիւն մեղաց , ակնունիմք յարութեան
 * * մեռելոց , և կենաց Հանդերձեալ յաւիտենին , Ամէն .

Ն. Ա երջինս՝ ճոխ քան զանցելոցն անսանի .

Պ. Լ. յո՛ արարեալ առ աւել պարգարանութեամբ ընդդէմ
 Հոգեմարտից կարգն զղիւս առորոսին՝ Գրիգորի Աստուած
 արանի . նաև զպատմութիւն խորենացւոյ . Հատուկ . Գ . ԳԼԼԴ .
 Երես 445 .

Ն. Լ. աւել ապէս և զմերն Հանգանակ թուի սլարդարանեալ

Պ. Լ. յո՛ որչափ մարթէ Հոսու լինիլ և Հաւատայ այնպէս .

Ն. Լ. մենայն Քրիստոնեայ պարտի 'ի բերան ուսանիլ զՀան-
 գանակն Հաւատոյ .

Պ. Լ. նպատճառ և առանց յեղգանալոյ . քանզի որպէս կեն-
 դանութիւն մարմնոյ բաղկացեալ ընդ զլիսով՝ որոյ յանջա-
 տիլն բառնի և կեանք , սմին Հանգոյն և զամբողջութիւն Հո-
 գւոյն Հաւատով իստ .

Ն. Տենչանօք տենչամ մեկնութեան յօդուածոց Հանգա-
 նակիդ , զոր եթէ կարեւոր աղաչեմ զաշխատասիրութիւնդ
 ինձ իբրև պարզ և գերադաս .

Պ. Ս խիթարէի և ես Հոգւով 'ի կատարումն Հայցու-
 ծոյդ՝ եթէ սղութիւն ժամանակիս ներիցէր՝ որչափ տեսա-
 նեա առ ամենեքումք Համառօտիւ անցեալ , բայց դու

աղօթս արան վասն իմ ինձ ալ կենդանի՝ առ այլով զօվացուցա
նել զճաշաւ հոգւոյդ:

Իդնել մարդոյ՝ զիրս ինչ իմըտի:
 Տեառն է սլառտսխան՝ յաջողակ բանի. Ծննդոց ք. 19.
 Այսպէս Սոյումոն՝ պերճ իմաստ Արքայն. Աւակաց. Ժգ. 1.
 Մեզ խորհրդածու՝ հրահանգ ընտրի,
 Իսմին ես յուսամ՝ իխնամս Անեղին.
 Գոլ քեզ պահապան՝ առ յրուսմդ ուխտին,
 Երկարել զարե արեւուդ կենաց,
 Իդեզդեկել ինձ՝ զոգւոյս ցանկալին,
 Սպէս ինձ լիցի՝ դրոշմ երախտեաց,
 Իսիրտ իհոգի. կելոյ անմոռաց,
 Զոր քե ինձ ցուցեալ՝ անձանձիր հոգւով.
 Զարգասիս սիրոյ՝ զերկս աշխատանաց,
 Գործել մանաւանդ՝ և շահասիրել,
 Զքանքար շնորհացդ՝ տոկոսաւորել.
 Զի մի թիրացայց՝ յայրական պարտիս,
 Որ տայ գիտողաց՝ ժառանգաւորել.
 Որ իհանգիսէ աստի հաւածեալ,
 Զասի մարդ բընաւ՝ որ չափ և ընտրեալ.
 Երախտեօք չափեալ՝ մեր կհանս յաստողէն.
 Առ յոչ գոլն ինոյն՝ մահուամբ հարուածեալ,
 Ահա օրինակ իմեր յանդիման.
 Նախկնոյ մեր ծնողաց վէրք առանց սլատան,
 Որ իսերս տուեալ իբր ժառանգութիւն. Հռ. Լ. 12.
 Անիծից թողակ՝ ապերախտից թոյն. “ Դ. 25.
 Արդ եթէ այսպէս հիմ ոչ աշխարհի,
 Իրատ և քարոզ գէթ վերընծայի,
 Ճանաչել զԱստուած սիրել զընկեր մեր.
 Զառնել ինչ ընդդէմ մնաս յոգւոյ մեր:

Պրակ. Ի :

Հ. Քանի եմ մասունք հաւատոյ՝ և ոյք :

Պ. Վախճանոր մասունք հաւատոյ ասին չորեք տասանք, կէսն պատկանեալ Աստուածու թեան՝ և կէսն յատուկ մարդեղու թեանն Քրիստոսի առաջնոյ մասին գիտելիէ՝ հաւատալն ի մի Աստուած յարարիչն երկնի և երկրի, հաւատալն ի Հայր՝ և յԱրդի, և ի Հոգին սուրբ այսպէս, Հայր՝ արարիչ, Արդին՝ փրկիչ, և Հոգին՝ լցուցիչ ամենայն բարեաց, փառաւորող և փառաւորիչ :

Իսկ վասն երկրորդին՝ ճանաչումն զՔրիստոս փրկիչ աշխարհի, ըմ մարդեղութեանն ծնեալ Հոգւով սրբով ի կուսէն Մարիամայ, զլինելու թիւննորա՝ յառաջ քան զմարմնաւոր ծնունդն, հաւատալ զխաչելութիւն զչարչարանս և զմահն վասն մերոյ փրկութեան, հաւատալ զիջումն նորին իդժսխս՝ ի փրկութիւն Հոգւոց՝ յուսով ինս սպասողաց, հաւատալ զՅարութիւնն նորա յետ երկց աւուրց, խոստովանել զհամբարձումն յերկնիս՝ և զնստիլն ի աջմէ Հօր, այլ և հաւատալ և յուսալ միւսանգամ զփառաւոր գալուստ նորա՝ իդատել զկենդանիս և զմեռեալս, և հատուցանել իւրաքանչիւրոց վարձս ըմ գործոց, կարգն, Սաղմոս, զե, 13, Մատ, ԺԳ, 27, ԻԳ, 30, Իե, 31, Գործ, ա, 11, Բ, Կորն, 10 :

Հ. Յուշ իմիտ առի զվարդասկետութիւնդ՝ սակայն հստմացաւ ինձ զիմաստ վերջնոյն, թէ ոյք կենդանիք՝ և ոյք մեռեալք երթալոյ դատաստանին չիմանամ :

Պ. Թեպէտ հոյլք Աստուածաբանից առայս բազմակերտ լուծումն տան՝ սակայն յիրական միտս համաձայնին, սուրբք և արդարք՝ որք յետ աստեացս դարձեալ իբրեւ նորէակ և նոր արարած վերածնանին ի կեանս և ի փառս նոր, հոգեխառնեալ ընդ հրեշտակս վայելեն զանճառ երանութիւնս երկրին կենդանեաց, ուր հոգին անուանէ նոր երկինք՝ և նոր արարածք :

Մեռեալք կոչին մեղաւորք և չարակեցաղք՝ որ ընդ հանուր դատաստանաւ վերածին իմահուանէ իկրկնակի մահ, իհուրն յաւիտենական ըմ Առաքելոյն, զի ոմանց ասէ հոտ իկենաց իկեանս՝ և ոմանց իմահուանէ իմահ, տեա Սղմ, Թ, 18, Եսայ, Կե, 17, Դանի, 2, Բ, Կորն, Բ, 16, Տեաիլ, Իա, 1, Մատ, Իե, 46 :

Հ. Դ. Նախընթաց հանգակի քարոզեալ հաւատն համա-
ռօտբար՝ զի՛նչ պարտիմք իմանալ :

Պ. Այստեղութիւն խորհրդոյ ամենա սուրբ երրորդութեան
որ ծածկեալնէր ՚ի յաւիտենից, և յայտնեցաւ այժմ՝ ի ձեռն
Որդւոյն, սո՛ս ուսուցանէ մեզ հաւատալ և դաւանել զԱստ
ուած մի միայն հաստիչ ամենայն եղականաց երկնի և երկ
րի էակ անձառելի անքննելի, և անբովանդակելի Իմաստ
այլ հոգւով միայն իմանալի՝ ճանաչելի, խոստովանելի, և
երկրպագելի, որպէս անհուն բարի՝ անսահման ողորմու
թիւն, ամենառատ դթութիւն, անեզր՝ անքանակ, անսկիզբն
և անվախճան. Կարդ. ան, Կողոս՝, ա, 26, Սղո՝, ւր, 5, 6, 9, հգ, 16,
ձը, 12, Իմաս՝, թ, 13, ժե, 3, Եսայ, իթ, 16, Խ, 12, Հռով՝, ժա, 34, ա, Կորն՝,
բ, 16, Տեփիլ, իբ, 13.

Հ. Աստուած մի՛նէ՝ թէ երեք :

Պ. Աստուածութեամբն է մին՝ իսկ անձնաւորութեամբն
երեք :

Հ. Ո՞րք են յատկութիւնք անձանցդ :

Պ. Հայր, Որդի և Հոգի սուրբ :

Հ. Անհասուեմ իրական խորհրդոյ սրբոյ երրորդութեանն
և եղանակին որոշման, ուստի և ՚ի դէպս ինչ հարցի ումիք
մահմտականի զերրորդութենէ և շմիւրն Աստուածութենէ՝
մնացեալեմ անպատասխանի և յաչս նորին որպէս հայոյիչ
կամ անհաւատ, (Քաթէ՛ ճւէ) սորին վասն աշաչեմ կերպիւ
իմիք խելամոել ինձ զորպէսն :

Պ. Եթէ մեղսաշուրթն բերանաւ խօսելն զխորհրդոյ սր-
բոյ երրորդութեանն ընդ հաւատացեալս անգամ ծանր՝
ահաւոր և սոսկալի, ապա ուրեմն Բանի դերազանցութեամբ
Է անհաւատ կոյր այլազգոյն, սակայն դու մի վշտա
նար՝ զի օրէնսդ իր նոցա և գրիչ Ղուրանին՝ թոյլ տու թեամբն
Աստուծոյ չէ կարացեալ խորշիլ ՚ի ճշմարտութենէ հնոյ և
նորոյ կտակարանաց, որչափ և անդրէն վկայեալ զմարդեղու
թենէ բանին, զի ՚ի գլուխ խօսից զՄարիամու կուսէն՝ վկ-
այէ այսպէս, “ՎԷՆԱՓԱԽՆԱ ԻՀԻ ՄԸՆՈՌԻՀՆԱ”, ք, փչե
ցաք ՚ի նա՝ ՚ի հոգւոյն մեր մէ, զայսմանէ մինչ հարցանիցի
թէ ո՞վէ խօսողն՝ կամ ո՞րոյ վասն խօսի, ան փախուստ խոստո
վանի անհաւատն թէ Աստուած է խօսողն՝ վասն յղացման

Մարիամու կուին, որ փչամբ հոգւովն Աստուծոյ յղացաւ
 զՔրիստոս՝ առանց մարդկային ներդրութեան:

Իսարձեալ հարցանելիէ թէ Աստուած որ միայնէ և եղա
 կի՝ ընդէր իխօսելն վարէ զոճ յոքնակին, այնէ փչեցաքն
 (Յայտէ Եւոյն) 'իհոգւոյ մերմէ՝ փոխանակ ասելոյ փչեցի
 իհոգւոյ իմմէ, և թէ՝ ընդհամ խօսէր, ընդհամ մեկնէր
 զփչեցմանէն շնորհաց, ահա քեզ խորհուրդ որբոյ երբոր
 դու թեանն՝ երբակի անձնաւորութեամբ բաղկացեալ 'իմի
 Աստուածութիւն, բայց եթէ յիմարութեամբ ասիցէ ցբեզ
 թէ մեծամեծաց շնորհեալէ ոճ յոքնակի խօսից՝ կարես և
 դու իմաստութեամբ ասել ցնա, սովորութիւնդ մարմնա
 ւոր և կենցաղական՝ յատուկ և արտաքոյէ Աստուածայնոյ
 բանից՝ զի ամենափառաւորն Աստուած՝ չունէր պէտս ըստ
 մարդահաճոյից վարել զեղանակ բանիցն, որպէս յամենայն
 ուրեք 'իսուրբ գիրս տեսանի զկիրառութիւն եզականաբար՝
 և ոչ յանկեան ուրեք յոքնակի զանձնաւորէն: Եւս հարցա
 նելիէ 'իմանի՝ թէ հոգին զոր փչեաց Աստուած 'իկոյսն ի
 վկայութեան Ղոգրանին, ստեղծողէ՝ թէ ստեղծուած, պա
 րտաւորի խոստովանիլ ստեղծող՝ և ըստ այսմ վկայէ դար
 ձեալ զմարդեղութենէ բանին:

Հուսկ բացատրելիէ նմա զխորհուրդն այսպէս: Աստուած
 արարիչն երկնի և երկրի որ բանիւ միայն յոչնչէ զոյացոյց
 զաշխարհս՝ ոչ ընկեր ունի և ոչ հաւասար, այլ ինքնէ մի
 այն ամենակատարեալ, անհուն, անսկիզբն և անվախճան,
 անիմանալի և ան ըմբռնելի իմիտս, սակայն հարկէ գիտել
 և զայս՝ զի իմ որում այսչափ կատարելութեանցէ. նաև
 ամենագէտ և բովանդակ սէր, չէ հնար զի լիցի կատարեալ
 Աստուած առանց դոլոյ երրեակ միութեան, այս՝ խորհուրդ
 որ 'իհին օրէնս ծածկեալ՝ գալստեամբն Քրիստոսի 'իշորս
 յայտնեցաւ:

Սվէ արդեօք յարարածս՝ որ մարթասցի ճանաչել զէ
 ութիւնն Աստուծոյ, յայտնիէ թէ ոչ ոք և եթէ իցէ որ
 գիտիցէ զԱստուած որպէս էն՝ ք զէութիւն նորա, կամ
 Աստուած չէ Աստուած՝ կամ նոյն ինքն գիտացողն: Աստ
 ուած, զորչէ կարեւորութիւն լինելոյ երկու Աստուածք,
 բայց կայ որ ճանաչէ և գիտէ զէութիւն նորա՝ նա ինքնէ

Աստուած գիտող 'ի յաւիտեանից և ծանաչող կատարելա-
պէս զէութեան իւրոյ, խոստովանի՞ս առայս՝ թէ ոչ, չունե-
լով բանադատին տեղի խոստովման՝ բռնադատի խոստովա-
նիլ, և որով դաւանել ղչայր՝ և զՈրդի :

(1) Ի գիտութիւնն խոստովանեալ՝ 'ի յաւիտեանից գոյ
ացեալ կամ ծնեալ յամենագիտէն, որ և յորժամ գոյ
անայ կամ ծնանի, սոյն գիտութիւնն կամ որ նոյնէ իմաստու-
թիւն կամ բան՝ մէք ծնունդ անուանեմք, գիտութիւնն
որ ծնունդէ՝ ուրեմն գիտողն ինի ծնող, ահա՛ չայր՝ և Որդի-
գիտութիւնն ոչէ գիտող՝ և ոչ գիտողն գիտութիւնն ուստի
երկու զանազան անձինք եղեն՝ բայց մի և նոյն Աստուածու-
թիւնն ան բաժանելի :

Արդ այն ամենագէտն որ գիտաց և գիտէ միշտ զէութիւն
իւր՝ գոյով ամենակտարեալ և ամենագեղեցիկ, 'իհարկէ
սիրեաց և սիրէ գինին, ուրեմն 'ի գիտողէ գոյացաւ կամ
բղխեաց սէր 'ի յաւիտեանից, և յարաշարժ բղխի մինչ 'ի յաւի-
տեանից յաւիտեանս, և նոյն սէրն՝ մէք անուանեմք Հոգի,
և այսպէս կատարի խորհուրդ ամենասուրբ Երրորդու-
թեանն, գիտողն ծնողէ՝ զոր չայր անուանեմք, գիտութիւնն
ծնունդէ՝ զոր Որդի կոչեմք, և 'ի գիտողէ յառաջեկեալ
սէրն՝ Հոգի ասեմք, բայց երեքեան թէպէտ անձնաւորու-
թեամբ զանազանեալ՝ այլ Աստուածութեամբ միաւորեալ
ան բաժանութար, ահա՛ համառօտ բանիւքս շատացի քեզ
փաստ իրաւանց ընդդէմ՝ անհաւատութեան այլ ազգւոյն,
սակայն այսու ամենայնիւ յո՛ւշ քեզ լիցի և զայս՝ խօսել Է
գիտունս օրինաց նոցին («et Obedienti» «սին») զի մի աամիօք
կորուսցես զիրաւունս բանիդ, քանզի եթէ նոցին իբազմաց
զսակաւն իմաստասիրել գիտին՝ աամիկք և ոչ զմին, մանա-
ւանդ կուրին լուսաւորելն՝ գործէ Աստուծոյ, թող զայն զոր
կոյրն բնական՝ երբեմն լուսաւորութեամբ մտաց քան զպա-
տահականին տնցանէ, որպէս փորձն աշխարհի քեզ դաստի-
արակէ՝ եթէ հետամուտն իցիս, զայսմանէ ևս սլարգօրէն
բացատրէ քեզ շնորհալին մեր՝ Ներսէս, տես Յիսուս Որդի,
ուր սիզքն առնու, «խոստովանիմ Աստուած ղչայր» :

Հոր հակալիմ յոյժ՝ որ իշնորհ մահմետականին մասամբ
լուսաւորեցաւ և զիմս կուրութիւն մտաց, ուստի դար-

- ձեռք 'ի բանս մեր առաջին հարցանեմ' թէ ո՞ր յիշից ան-
ձանց անտի մարմին զգեցեալ մարդացաւ :
- Պ. Անձն ո՞ր գէշն :
- Հ. Առ ի՞նչ ստիպումն՝ կամ վասն ո՞րոյ հարկի :
- Պ. Ասան մահուամբ զմահ մեռուցանել՝ և մարդկայնութեան
զմարդկային մեղս ջնջել, և զխռովեալ բնութիւնս՝ ընդ-
Հօր Աստուծոյ հաշտեցուցանել, և զկորուսեալ պատմու-
ճան մերոյ զառաջին՝ 'ի ձեռն լուսցման ուրբոյ Աստղանին
վերստին մեղ պարգևել, և հեղմամբ սուրբ արեանն՝ զմեզ
ժառանգս սուրբ ինքեան առնել, տես բ, Կորնոս, ե, 19, Գաղատ, 3,
4, Ղուկոս, ժե, 22:
- Հ. Ո՞րէր յանցանքդ ծայրագոյն՝ որ խնդրէր Աստուած
մեռելութեամբ լուծանիլ :
- Պ. Ասիւրախտ պատուիրանազանցութիւն նախաստեղծից
Ադամայ՝ և Եւայի :
- Հ. Օ՞նուկդ հոցին զխնդր հաղորդակից պատժոյ՝ և ենթա
կայ վրիժուէն յանցուածոյ, ո՞չ ասլաքէն գրեալ յօրէնս՝
չմեռանիլ որդւոց՝ ընդ հարց, որպէս և հարց՝ Է որդիս,
այլ իւրաքանչիւր ոք 'ի մեղս իւր, կարգն, բ, Օրինաց, իգ, 16:
- Պ. Այդ որիչ իմե՞ք օրէնք արտաքինայարդար դատաստանի՝
իսկ յատուկ և ներքնոյն նիւ թականի մեղաց 'ի ծնողս՝ արե-
րեալ անիծիւք, զի մի ք սերունդք հոցին յղացեալ մեղօք
ծնանիմք անիրաւութեամբ, որպէս նոքօք մեղք յաշխարհս
գործեաց՝ նոյնպէս և յամենայն Ադամածինս տարածեցաւ
կարգն, Սաղմոս, ե, 15, ծ, 7, Յօբ, ժե, 16, Հաովմոս, ե, 12:
- Հ. Անոր հետք որդւոյն ըստորում Աստուած՝ այլ ազգ
փրկել զմարդիկ 'ի մեղաց :
- Պ. Ան հետքինք ոչ իշխէին 'ինա՞յո՞ կարէր առնել զոր
ինչ և կամենայր, սակայն զայն միջոց բարի և օտակար վասն
մեր համարեալ, կարգն, Մարկոս, ժգ, 36, Ղուկոս, ա, 37, ժԸ, 27:
- Հ. Օ՞րիւրդ հաւատայ անմահին Աստուծոյ՝ մեռանիլ :
- Պ. Մեռանի կամաւ մարդկայնովս՝ 'ի մեռուց անել զմահ,
բայց անմահանայ Աստուածայնով. քանզի կիրքնմա ծառայ
էին՝ և ոչ նա ինքն կրից, քննեա՞ զսուրբ գիրս, Սաղմոս, ժե, 10,
Գործոս, բ, 31, ա, Տիմոս, գ, 16, ա, Պետրոս, 2Է գ, 18, Կորնուս, բ, 9:

Հ. Վասն էր ընտրեաց Քրիստոս զխաչն՝ որ անիծ իցէր նշա-
ւակ, անսրբ. Օրինաց, իս. 23:

Պ. Խորհրդով զարձուցանելոյ շահեծս՝ յօրհոթիւն. և
զգործ ին մահու՝ գործ իս կենաց՝ մանաւանդ ապէս զբոշակ-
սարձանաց և զօրութեան նովիմք յարուցանել՝ իյալթու-
թիւն ընդդէմ սատանայի. Խեա Գաղատ. գ. 13 զ. 14:

Ո՛վ ողորմութեան՝ ծով փրկիչ Յիսուս,
Որ վասն իմոյ մեղաց՝ բարձեր խաչ իյուս,
Անպարտ քո զենամար՝ կենսատու արեամբ,
Քաւեցեր ըզ մեղս՝ իմոյ եղկելոյս,
Որպէս քաւեցեր՝ նոյն պէս սուրբ պահեան,
Նահալելից չարաց՝ զոգ իս աղաւան,
Զի մի միւսանդամ՝ ինե խնդասցէ.
Ոսոխն իմ բարեաց՝ օցտողն սատանայ,
Նա որ կոշտ քարանց՝ հաց կակուղ ասէր,
Ընդ արարողիդ՝ իփորձ մտանէր,
Եթէ քե աշպէս՝ ինե զի՛նչ թերի.
Պատրանք և խոցուածք՝ չարին կարեւլէր,
Սապտեան՝ իբաց կեալ՝ որպէս սաստեցեր,
Իբարձանց անտի՝ յանդունդս իսկ. սուղեր,
Արան և զիս յաղթ՝ նշանաւ խաչիդ.
Առ յոչ խոցոտիլ՝ փքնովքն մահաբեր, . . .

- Ն. Բանի բանս խօսեցաւ Բրիստոս ի Խաչին,
 Պ. Եօթն՝ սոքին,
 ա. Հայր՝ թող սոցա (ք Քնաճեա) զմեզս,
 բ. Լյսօր ընդիս իցես իդրախտին,
 գ. Կին դու ահա՛ որդի քո, և առաջակերտ սիրելին՝ ահա մայր քո,
 դ. Օտրաւի եմ,
 ե. Լիլի էլի Լամասարա քթանի,
 զ. Իձեռս քո յանձն առնեմ զոգի իմ,
 է. Լմենայն ինչ կատարեալէ, կարդո՛ւ, Ղուկ՝ իգ. 34, 43, Յովհան. ժթ. 26, 28. Մատ. իէ. 26. Ղուկ՝ իգ. 47. Յովհան. ժթ. 30.

- Ն. Օ՛րինչ խորհուրդ ասացելոցն,
 Պ. Լաւջնով՝ ուսանիմք զանօրէնութիւնս այլոց իմեր ընդդէմ՝ մոռանալ,
 Երկրորդաւ՝ լսել տղաչանաց և կատարել զհայցուածսն,
 Երրորդաւ՝ պատուել զծնողս,
 Չորրորդաւ՝ ցանկալ փրկութեան մերոյ, և զովացուցանել զծարաւս հօգւոյ,
 Հինգ երրորդաւ՝ աղաղակել առ Աստուած իդէպս նեղութեան,

Վեցերորդաւ՝ զամենայն հոգս մեր ընկենուլ առ Խոյ,
 Եօթն երրորդաւ՝ կատարել զկեանս մեր՝ սլատշաճաւոր վախճանաւ, կարդա՛ւ, Մատ. ժլ. 35. Եւեջ. ի. 12. Մատ. ե. 25. ժլ. 8. Սաղմոս ճգ. 6.

- Ն. Ո՛րքէին Աւագոսիքն՝ Խաչեալ ընդ Քրիստոսիւ, և զինչ անուանս նոցա,

- Պ. Դեմնաս հեթանոս՝ և Կեստաս հրէայ,

- Ն. Ո՛ր իսոցունց արժանացեալ լուսոյ շնորհացն Բրիստոսի,
 Պ. Լաւջին՝ այնէ Դեմնաս,

- Ն. Ինչ իմանամք անուղի Դժոխք՝ կամ Տարտարոս,

- Պ. Վիճակ իմն ամենա թշուառ, և կայեան սոսկալի տանջանաց՝ զոր պատրաստեաց Աստուած սատանայի և կամարարաց նորա, սուրբ գիրք անուանեն զտեղին՝ Գուբ, Գեհեան, Խորք խորոց, Անդուհիբ, Ստորին կողմ երկրի՝ Վիհ, Տեղի տանջանաց, Վիճ հրային և ծծմբխառն և այլն. բայց ապշեալ Սողմոսողին՝ չմարթանայ անուանելինչ, քան մակբայիւ եղերել, անդ ասէ անկցին ամենեքեան՝ որք զօրձեն զչարիս՝ մերժեցին և այլ ընտես Սաղմոս լի. 13.

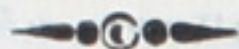
- Ն. Ի՛նչ Բրիստոս խեղի անդ,
 Պ. Փրկարար արդեամբն հանդերձ՝ երեսուն երեք և կէս
 ժամ մնալով անդ, փրկելով և զողիս հաւատով յինքն
 յուսացողաց, կարդա՛ Սաղմոս Ճիսա. Մատ. ԻԵ, 52. Եփես. Դ. 9.
- Ն. Ո՛րպէս եկաց ինքն՝ իդժոխս,
 Պ. Ընդ մարդկայնոյն անբաժան՝ և զԱստուածայինն,
 Ն. Որով յարուցեալ իմեռելութենէ,
 Պ. Աստուածային ամենազօր զօրութեամբն, կարդա՛ Սաղմոս
 Ճգ. 14. 15. 16. 17.
- Ն. Յետ յարութեան ցՀամբարձումն՝ քանիցս եցոյց զին
 քեան տեսողաց,
 Պ. Տասն անգամ՝ ըստ յետագայիդ,
 ա. Ս'արիամու Մագդաղենացւոյն յասելն՝ կին դու զն՛ լաոս,
 բ. Աննայն իւղաբերից,
 գ. Պետրոսի և ալոց՝ հարցանելով զողջութենէ նոցին,
 դ. Երթողացն յէմմաւուս,
 ե. Ղարօքն փակելով՝ ուր չէր թովմաս,
 զ. Թովմայի՝ ընդ ալոց,
 է. 'Ի՛Օ.ովեղերբն տիրերեայ,
 ը. Յորժամ էկեր ընդ Աշակերտսն՝ յերուսաղէմ,
 թ. Ի՛Վ. ալիլեայ,
 ժ. Ի՛Ղ. եռուն ձիթենեաց՝ ուստի Համբարձուս յերկինս,
 կարդա՛ Յովհ. Ի. 15. Իսա. Մատ. ԻԸ. 9. 17, Ղուկ. ԻԳ. 15. 30. 42. 50.
- Ն. Ո՛ր քան ժամանկեկաց Բրիստոս յերկրի՝ յետ Յարութեն
 Պ. Օ աւուրս Բառասունս տես՝ Գործոց. ա. 3,
 Ն. Օ ինչ գործ նորա ինոսին յաւուրս,
 Պ. Հրաշապատում չորհս յԱռաքեալս՝ իլրութիւն հաւա
 տոյ և բանից որ նախ քան զփառաւորին և կատարման Տե
 օրինականացն, կարդա՛ Ղուկ. ԻԳ. 31. Յովհ. Ի. 19. 24. 26. 27. 28.
- Ն. Որպէս Համբարձեալ յերկինս՝ Լնստեալ ընդ աջմէ
 չօր Աստուծոյ,
 Պ. Ադամային մարմնով՝ և Աստուածային զօրութեամբ.
 կարդա՛ Սաղմոս ՃԹ. 1. Մատ. ԻԲ. 44. Երբայ. ա. 12. Գործ. բ. 34
 ա. Կորն. ԺԵ. 25.
- Ն. Օ ինչ տուեալ յԱռաքեալս՝ նախ քան զվերանան
 յերկրէ,
 Յովհ. ԻԺ. 1. Երբայ. ա. 12. Գործ. բ. 34.

- Պ. Օ շնորհա ֆառանայու թեան՝ զի խանութիւնս կապելոյ
 և արձակելոյ և զհրաման քարոզութեան տիեզերաց՝ կարդան։
 Մատ. ժգ. 18. Մարկ. ժգ. 15. Ղուկաս. իգ. 50.
- Ն. Գալոցէ ֆրիստոս միւսանգամ՝ իդատել զկենդանիս
 և զմեռեալս։
- Պ. Այո՛ նովին մարմնով՝ որով վերացաւ. տես Գործոց. ա. 17.
- Ն. Օ ի՛նչ իմանամք զԱստուածածիր շնորհդ՝ յԱռաքեալս։
- Պ. Ի՞նչ թիւն իմն՝ կամ հրաշագործ ներդործութիւն ՚ի հո-
 գիս. որով Առաքեալք յայլ իմն զգեցեալ զօրութիւն յան
 ձինս. ցուցանելով աշխարհի զգեր մարդկայինս՝ բաւական
 մարդկանց ի հաւատս ֆրիստոսի. տես Գործ. բ. 34. Յովհ. ե. 22.
- Ն. Օ ձերս շնորհացդ՝ յԱռաքելոց անտի յաջորդաբար
 ձեռնցեալ յիկեղեցիս։
- Պ. Ընմիջասկէս և անխափան՝ որ և ձգէ ցկատարած աշխարհի՝
- Ն. Ունի և վայելէ այժմ եկեղեցին մեր՝ զժորանս շնորհացդ.
- Պ. Ընդհատ և լիով՝ շնորհօք ֆրիստոսի փեսային իւրոյ-
- Ն. Օ մէ՛ ապա յաջորդք Առաքելոց այժմոյս՝ լընոցին ան
 ձեռնահաս ՚ի գործնական հրաշս ևս քանչեւ իս ՚ի փառա-
 ւորութիւն հոգւոյ։
- Պ. Բազումն պատճառք խտրանաց այժմոյս Է հնոյն՝ այլ
 մի ք միով հատցուք զառիժն՝ պոկատութեամբ հաւատոյ.
 զի յատուկէր զնոցայն եռանդ հոգւոյ և հաւատ՝ յատուկ
 և զմերոյն ժամանակի. քանզի բնաւ քն վճարեցան և վճարին
 հաւատով՝ թող իցէ լը չափու հատին մանանխոյ. զի ուր
 սով հաւատոյ՝ անդ և ոչ շնորհ հոգւոյն. զորօրինակ Յիսուսի
 ոչ կարացեալ (ասէլիէ՛ Բէ ասէնէնէ ասէ) ՚ի գաւառի իւրում
 ցուցանել զնշանս վասն անհաւատութեան ժողովրդեան.
 տես. Մատ. ժե. 19. Մարկ. շ. 5.
- Ն. Եւ մմէ՛ կանոնաւորեալ զեկեղեցականն մեր կարգադրու-
 թիւն։
- Պ. ՚ի Դիոնէսիոսէ Արիսպագացոյ։
- Ն. Ո՛վ ճեղինակդ Դիոնէսիոս.
- Պ. Աստուածաբան մեծ՝ որ յաթէնս գլուխ իմաստնոց քա-
 րոզէր. իսորա յաւուրս ՚ի ժամ չարչարանաց ֆրիստոսի՝ խա-
 ւար կալեալ զերկիր արաքոյ բնութեան արեւու. առ որ
 գրեալ զժամն յարձանս՝ ասաց. «կամ անձանօթն Աստուած

Հեղինակ բնութեանս չարչարի՝ կամ շինուած քաշխարհիս
 եղծանի՝ սն աշակերտեալ Պողոսի՝ եղեալ գլուխ երկո-
 տասան վարդապետաց:

Հ. Ո՞րք՝ Լզի՞նչ անուանս երկոտասան, վարդապետացդ:

Պ. Գ. Իս Լկարդա՛ իՏնացուցի մերում, յէջս 198:

Տէր իմ տէր Յիսուս՝ Փրկիչիմ Լկեանք:

Ոչ ինչ քեզ տխոյ աղերսանացս բանք:

Թարց խոյրոյ եկիր՝ Գոյին խնամօք:

Դժիւտ կորուսեալ՝ ոչխարիս մեղօք:

Գժոխոց ըզ նիգ՝ մահուն խորտակեալ:

Աւար զիս առեր՝ ըզ հոօրն կապեալ:

Առ որ մախանօք՝ ան հաշտ թշնամին:

Գոռայ անդադար՝ ինձ որսալ կրկին:

Ինչ ոխ սրտին՝ կարծէ քեզ թափել:

Զաւանդ պատկերիդ՝ մեղօք տալ եղծել:

Սակայն ես գիտիմ՝ անուամբ քոյդ սրբոյ:

Շրջի նա խաւար՝ զերթ զէակ անդոյ:

Եւ դու գին արեանդ՝ ոչ մատնես ինտ:

Անաշխատ յագուրդ՝ որկորոյն դժնեայ:

Պաճես պահպանես՝ ուխտիւ քով անջինջ:

Խղես խորտակես՝ հնարիցն կռինչ:

Ծիայն փառք կարդամ՝ կամաց քոց բարի:

Երբ այլով ոչ ինչ՝ կայ յիմում կարի:

Երախտեացդ անբաւ՝ խնամոցդ ան ճառ:

Ոչ ինչ բաւական՝ զառ իմէնջ վճար:

Պրակ. Գ.

- Ն. Ի Քանի տրոհեալ աստիճանք եկեղեցականաց,
- Պ. Իննեակ դասուք որոշեալ զաստիճանս եկեղեցականաց
 ըն իննեակ դասուց շրջտակաց վերին, այնէ Սերովբէք,
 Քերովբէք, Աթոռք, Տէրութիւնք, Պետութիւնք, Իշխա
 նութիւնք, Զօրութիւնք, շրջտակապետք, և շրջտակք,
 զերից տուեալ արտօնութիւն մեծ, և մնացելոց նոքօք զվի
 ճակ սպասահարկութեան,
- Ն. Օրնչ յատկութիւն և պաշտօն իննեակ երկնաւոր
 դասուցդ,
- Պ. ա. Սերովբէից ասի բորբոքիլ 'իսէր Աստուծոյ՝ և զայս
 յառաջանալ բորբոքել, սոքա ան միջաբար միանան ը
 Աստուծոյ՝ և ոչ դառնան առ այլինչ արտաքոյ սիրեցելոյն,
 բ. Քերովբէից՝ ասի նախապէս լուսափայլ ճառագոյ
 թիւք Աստուածային, առ իլինիլ նախկին ճշմարտութեան
 մերձաւորագոյն և հաղորդակից, սոցա է գործ՝ յառաջ
 ցուցանել զմարդիկ իծանօթութիւն Աստուածայնոյ,
- գ. Տէրութիւնք ասին՝ զի տիրեն այլոց շրջտակաց ևմնան
 աղաութ յամենայն բռնութեանց թարց նուաճման ստորա
 գունիւ, սոցոյ է ուսուցանել իհոգեւոր պատերազմին
 զկիրառութիւն առաջնորդութեան, և լինել վերակացու
 հնազանդեցելոց,
- դ. Աթոռք ասին այնու՝ վասն զի Աստուած նստի ինոսա,
 և զդատաստան իւր իվեր՝ աւարտէ նոքօք,
- ե. Պետութիւնք ասին՝ վերակացուք հնազանդեցելոց հրեշ
 տակաց, որոց պատրաստեն ի կատարումն Աստուածային
 սպասաւորութեան, սոցա անկանի պարտիս՝ զընդհանրա
 կան կառաւարութեան միոյ թագաւորութեան կամ Ազդի
 վերածել ինմանութիւն Աստուծոյ՝ և ուսուցանել զմար
 դիկ տալ զպատիւ իւրաքանչիւր ումեք ըստ իւրում
 աստիճանի, այլ և իսոցա վերամնայ խելամտել զմարդիկ,
 զի մի վասն առանձին օգտի իւրեանց՝ այլ վասն սիրոյ
 փառացն Աստուծոյ գործել զարդարութիւն,
- զ. Իշխանութիւնք ասին՝ ստորանկելոց զօրութիւնքն հա
 կադարձ, զի մի այնքան վնասեցեալ աշխարհի՝ որքան ցան

կանն, սոցա է գործ խրախուսել զայնս՝ որք տաղանապին
'ի հոգևոր մըցունս, և լինիլ զօրավիգ՝ առ ի շկորուսանել
զհոգևոր թագաւորութիւնն :

է. Օրթութիւնք ասին աննահանջիլիք՝ ի կատարումն առ
նելեաց ի լրութիւն նուիրական պարտեաց, և զօրեղք՝
առ ի ընդունումն յաղթանակի պարգեաց, սոցա է պաշ-
տօն՝ ուսուցանել զԱռաջնորդս՝ (Բայռն ի Եւրոպայ) զի դիւ-
րիմաց և յարմարապէս կատարեսցեն զգործս վերաբեքեալ
ի պաշտօն տեսչութն նոցա՝ և տարցեն համբերութիւն զհոգե-
ւոր ծանրութիւնսնաւ բաշխել զզօրութիւնս սքանչելեաց
յանձինս կատարեալս, ի գործել զնշանս և զարուեստս :

ը. Հրեշտակապետք կոչին՝ ծայրագոյն դեսպանք, զի
վեհագոյնս Աւետարանեն, սոցա է գործ՝ զոր ինչ ի բարձրու-
թենէ հաւատոյ որպէս զճննդենէ քրիստոսի և զգործոց
նորա՝ պատրաստեն զմարդիկ ի հաւատոս, հաւածեն զդեւս և
յայտեն զմարգարէութիւնս, առեալ ի վերուստէ զլուսա-
ւորութիւնս՝ ծանուցանեն ստորագունից, որով և մեզ
ի գիտութիւն :

թ. Հրեշտակք ասին՝ վերջինք երկնային կարգացն առ
աւել հուպ առ Մարդիկ, Հրեշտակդ անուն ի պաշտօնէ՝ և
ոչ ի բնութենէ առեալ՝ սոքա զփոքրագոյնս աւետարանեն՝
և ածեն զմարդիկ յԱստուածային ճանաչումն, և սնուցանեն՝
զի արդարապէս կենցաղաւարեսցին, սոքա ձգին ի վեր
կոյս՝ և բարձրանան Աստուածային սիրովն, և հաստատին
ի յինքեանս՝ իւրեանց պահպանութեամբն, և իջանեն
ի ստորե ինքեանց՝ ի յօգնութիւն ընկերին, սորին վասն
պարտականեմք նմանիլ Սերովբէից՝ սիրով. Բերովբէից՝
ճանաչմամբ, Աթոռոց՝ ուղղութեամբ, Տէրութեանց՝ նուա-
ճելով զմարմինս, Պետութեանց՝ դնելով զպատիւ մեծա-
դունից, Իշխանութեանց՝ ընդդէմ արկանելով սատանայական
փորձութեանց, Զօրութեանց՝ ցաւահցութեամբ, Հրեշտակա-
պետաց՝ ուսուցանելով, Հրեշտակաց՝ սպասահարկութեամբ,
կարգաւ ուղիւնութեամբ, Եւեց՝ Իգ 20. Դատա՞, Բ. 2. Գ. Թագա՞
ԺԺ. 7. Դ. Թագա՞, Դ. 16, Տոմբ՞, Ե. 8. 11. 18. Զ. 3. ԺԷ. 12. 16. Դանիէ՞.
Դ. 9. Ժ. 20. Զաքարիա՞, Դ. 20. Տեբէլ. Բ. 1. ԺԲ. 31. Դործ՞, ԺԲ. 7. 15
Ղուկ. ա. 26.

- Հ. 'Դասակարգութիւնս կանխաւ ասացելոցդ իմեր՝ զանազանին կարգ կրօնի Քաճանայու թեան :
- Պ. Ամենեւին ոչ՝ որ չափ յէական պատիւս ներքին Քաճանայութեան, այլ որոշին արտաքին պատուով աստիճանի միայն :
- Հ. Այքէն իննեակ դասքդ՝ և զի՞նչ որիչ պաշտօն նոցա :
- Պ. ա. Կաթուղիկոս՝ որ և ասի Հայրապետ սա՛համարի խորհրդական գլուխ եկեղեցւոյ և կարգաւորիչ ամենեցուն, նաև՝ ազատ իշխան Աղգին :
- բ. Եպիսկոպոս կամ Տեսուչ՝ օծի սա՛ իկաթուղիկոսէ՝ և կարգի իմերայ եօթնից աստիճանաց, որոց շնորհէ զպիտոյս :
- գ. Քաճանայ՝ որ ձեռնադրի յեպիսկոպոսէ իպաշտօն խորհրդոց եկեղեցւոյ :
- դ. Սարկաւագ՝ որ սպասաւորէ առ ընթեր Քաճանային ի խորհուրդ եկեղեցւոյ :
- ե. Ախասարկաւագ՝ որ պատրաստէ զսեղանն՝ սրբադան սպասուք :
- զ. Ջահընկալ՝ որ յանձն առնու զՋահ և զայլ սպասք արտաքոյ սեղանոյն, և բերէ զշիշ գինւոյն :
- Ե. ե. Երդմենցուցիչ՝ որ իբաց հանէ զայսս իդիւահարաց :
- ը. Ընթերցող՝ որ ընթերնու զմարգարէականս, և կրթէ զերեխայացեալս :
- թ. Պառնապան՝ որ տանէ զհոգ դրանց եկեղեցւոյ, և ձգման արտաքոյ նորա՝ զան հաւաաս :
- Հ. Օրինչ ընձեռու մի տատիճանաց՝ որիչ պաշտօնէիցդ :
- Պ. Կաթուղիկոսին օծումն իդադաթն, Թագ Քօղ և Եմի փորոն կրկին խաչակիր, ևս Նափորտ բազմախաչ և կոնքեռ, և բոլորածիր Գաւազան իպատիւն հովուապետութեան, որ և ասի Գաւազան Հովուական :
- Եպիսկոպոսին Թագ նափորտ բազմախաչ՝ և Եմի փորոն չորեք կին, և վիշապձ և գլխով դաւազան, յօրինակ գաւազանին Մովսիսի՝ որ եկուլ զդիւթական վիշապս եդիպտացւոց, ևս ը բարոյականին օրինակ տեսչութեան խորաման գութեամբ Օձի՝ և միամտութեամբ Աշաւնւոյ, տես Ելից. է. 12. Մատ. Ժ. 16. ևս Լաւր. Դմկն. Պատ. Երես 82. Տպեալ իվենետ. Յամի Տեառն 1847.

Քահանային՝ Սկիհ բաժակաւ, և մաղղման՝ հացիւ,
 Հանդերձ օծմամբ ճակատու՝ և ձեռացն, (յաջ Բաբէ՝ ցձախ
 ժիւղն, և ՚ի յախ Բաբէն՝ յաջ ժիւղն, առ Խորհրդ զեղան լիկեւն)
 շնորհա՛յ յձա՛րհ հաղթանայն։)

Սարկաւազին՝ ընթերցուցին սրբոյ Աւետարանին։

Կիսա սարկաւազին՝ Սկիհ դատարկ։

Սա՛հ ընկալին՝ զշիշ գինւոյն։

Երգմեցուցին՝ զգիրս բժշկութեան։

Ընթերցողին՝ զգիրս մարգարէականս ՚ի կտրիւքալ և տատ
 մի։

Գանապանին՝ զբանալին։

Ասեմ խորհրդոց՝ ուխտին սրբազան։

Ո՛վ ժառանգաւոր՝ իտիպ տիրա կան։

Թո՛ղ յիշատակին՝ մնասցէ ան մահ։

Թերեւս պիտակաւ՝ ասէ բաւական։

Յորժամ խանդարեալ՝ թագ և գաւազան։

Հուք թագաւորաց՝ յԱրամեանս մեր տան։

Ո՛ւր եկեղեցւոյդ՝ պարծանք և պսակ։

Ո՛ւր սուրբ կըրօնիդ՝ խորհուրդ գեր արժան։

Կացին մնացին՝ յաղաւաղ զամէն։

Արդ ո՛չ որոշի՝ ըղ մին իմիւսէն։

՚Ի պահել ըղ կարգ՝ որպէս կենդանի։

Ծիսականաւ տայ՝ առնմ և կամէն։

Գործի ապրուստի՝ փառաց կեցութեան։

Արարեալ այժմէն՝ զահաւոր Սեղան։

Ուր գո՛գ անխտիր՝ կոխան օտից պիշծ։

Վարկ մեռեալ ջնջեալ՝ կարգ և զաստիճան։

Հորց ՚իդընբէդ՝ թէ կարէ ասել։

Բան ինչ առաւել՝ քան զիս հայոյել։

Բայց և իմ սովոր՝ ուսեալ ՚ի կրօնից։

Զայն սիրով ՚իծոց՝ կրել համբերել...

ՊԻՆԿ Ի.

- Ն. Օ՛րնչ խորհրդածէ մեզ՝ անունդ եկեղեցի.
- Պ. Ը՛տ բուն նշանակութեան՝ ժողով կամհաւաքումն մարդկայինս ընկերութեան. յաւէտ բաղմութիւն Հաւատացելոց որք դաւանեն զկրօնն Քրիստոնէական. և միանձնանան ուղղափառ Հաւատով և ճշմարիտ սիրով Է՛ւ Աստուծոյ. կոչի ևսա ջինուորեալ եկեղեցի, տես Մատ. Ժե. 18. ԺԸ. 17. (գործ) Գործո՞, գ. 22. ե. 11. Ը. 1. 3. Ժե. 22. ա. Կորնո՞. Ժդ. 4. Եփեսո՞. ա. 22, Իսկ յատուկ նշանակութեամբ՝ տեղին կամ շինուած քիւսէր հաւաքին հաւատացեալք կրօնի՝ իսկաշտել զաղօթս. որ և ասի ճաճար ևսուն Աստուծոյ. ևս նիւթական եկեղեցի, տես ա Կորնո՞. գ. 17. Ժա. 18. Ժդ. 33. Ղուկո՞. բ. 29.
- Ն. Քանի են խորհուրդք եկեղեցւոյ.
- Պ. Խորհուրդք եկեղեցւոյ ասին եօթն սոքին Մկրտութիւն, Դրոշմ. Ապաշխարութիւն, Հաղորդութիւն, Քահնայութիւն, Ամուսնութիւն, և Ոճումն հիւանդաց, յորոց չորք առաջինք՝ ասին ստիսողականք և հարկաւոր Քրիստոնէին. և մնացեալ երեքն թողու ըն հաճոյս, զորս միանգամայն օրինակաւ հային յեօթն կնիք գրոյն փակեցելոյ (Ի՞սկապէս ասին հիշ) հայեաց ՚ի Տեօիւն. ե. 6.
- Ն. Ո՛վ շեղինուի ևսահմանիչ խորհրդոյ Մկրտութեան հոգւով սրբով և հրով.
- Պ. Քրիստոս փրկիչն աշխարհի՝ ըն բանին Յովհաննու Մկրտչի. տես Մատ. Դ. 13. 16. Մարկո՞. ա. 9.
- Ն. Օ՛րնչ ընծեռէ մեզ Մկրտութիւնն.
- Պ. Երևելինշահօք՝ աներ ևոյթ շնորհ մաքրութեան Դհոգիս, լինիսան սպեղանի վիրաց հոգւոյ և մարմնոյ՝ ընդդէմհարուածոյն սկզբնականի մեղաց, կարգան, Մարկո՞. Ժդ. 16. Գործո՞ք. 16,
- Ն. Ի՛ւ հեղու և զեղանի իմեզ՝ զձիրք շնորհաց.
- Պ. Լնուամբ շօր, և Որդւոյ, և Հոգւոյն սրբոյ, որպէս զի լուացմամբ մարմնոյ՝ լուացեալ և զքիծս հոգւոյ ներքին, ազատի ՚իսլարաւուց նախածնողաց՝ և վերածնանի ՚իշնորհս Աստուծոյ, կարգան Մատ. Գ. 13. 17. ԵԸ. 19, Յովհան, Գ. 5, Գործո՞ք. բ. 41, Հաովո՞, գ. 3, Գաղատո՞, գ. 21, ա. Կաթո՞. Պետո՞, բ. 21,
- Ն. Ո՛վ մատակարար այսմիկ խորհրդոյ.
- Պ. Լներևութապէս հոգին սուրբ՝ և երևելապէս Քահանայն,

սակայն՝ իդէպս կարի հարկաւորութեան և վտանգի ուր
չիցէ Քահանայ՝ կարէ վճարիլ ո՛ր և իցէ հաւատացելով, առ
յոչ մեռանելոյ նորաճնոյն՝ թարց Մկրտութեան և կնքսյ
շնորհացն Աստուծոյ:

Հ. Ա ինչ եկեղեցին շռովմայ ՚ի Մկրտութեան՝ ՚ի բերան
և յականձս մկրտեցելոյն թուք իկիր առնու:

Պ. Աստուծանէ զխնդիրդ, «Ալպերտ Աստուածաբան Նսցին»,
տես ի հատուածսն, Գ. ԳԼ. Թ, ՚ի թղթա Համարն 397.)

Հ. Օ ինչ Դրոշմն:

Պ. Աստուծութիւն շնորհաց՝ կամ զէութիւն իմն զօրաւոր,
յորում մինչ զարտաքին կարեւոր անդամս մկրտեցելոյն
գրոշմի մեռնուաւ՝ առնու և ընդ նմին զօրութիւն հոգւոյն
իներքուստ, որով և զօրանայ նորն՝ ընդդէմ մրցանաց հնոյն.
՚ի շիջուցանել զամենայն մուխս նետիցն չարութեան, կարգա
Գործ. Ը. 17, ԺԹ. 6, Յովհան. Կաթ. Բ. 27, Բ. Կորն. Գ. 21-28, Եփես. Գ. 16:

Հ. Աստարիչ կամ մատակարար գրոշմիդ՝ ճիւ:

Պ. Աստ բուն կանոնի եկեղեցւոյ՝ Եպիսկոպոսն, այլ որոյ
աններկայութեան՝ Քահանայն:

Հ. Օ ինչ ասլաշխարութիւն, կամ խոստովանութիւն:

Պ. Խայթ խղճի, կիրք տանջողական, և ճշմարիտ ցաւ հոգ
ւոյ առ գործեալ մեղանս, որով ստրջացեալ Քրիստոնէին,
սլատրաստէ զանձն ՚ի դարձ և յապաշաւանս, ընթերցել
Մատ. Գ, Թ, Մարկ. Գ, 5, Ղուկ. ԺԹ, 8, Դործոց, ԺԹ, 18:

Հ. Օ ինչ ընձեռէ մեղ զղջումն՝ կոտարեալ խոստովա
նութեամբ:

Պ. Արտաքին թողութեամբ Քահանային՝ լուացումն ներ
քին մեղաց, և մաքրումն բորոտութեան հոգւոյ որով սրբեալ
միանայ ընդ սուրբս, կարգա, Ղ. Եւս. ԺԳ, 2, Մատ. Ը, 4, Ղուկ.
Ե, 14, Յովհան. Ը, 12:

Հ. Ո՛վ պաշտօնեայ այսմիկ խորհրդոյ:

Պ. Քահանայն՝ որ ընտրեալիցէ յԱստուծոյ, կրթեալ ի
սուրբ գիրս՝ և վարժեալ յերկիւղ տեառն, հմտացեալ ի
կարգս օրինապահութեան, սրբութեան, բարոյականութե,
մանաւանդ և ունիցի հասակ վաթսն ամենից իմեր, զի յատուկ
այս պաշտօն՝ չէ շնորհեալ հասարակ երիտասարդաց և
չգիտողաց խորհրդապահութեան, սակայն ընդդիմակն

ցումերիւն տեղաւորան ժամանակիս առ Հիւանդ ու թեոմք աշտ
միկ խորհրդից յորժամ ոմամք քանարժան եկեղեցականօք
խորտի ՚ի վնաս. զի զոր առեալ ի ծածուկս՝ ի դէպս իրիք
առանձնակի հակառակու թեան ոչ միայն քարոզի իտանիս՝
այլ և քնի զէն մեծամեծ շարեաց ընդդէմ օրինաց Աստուծոյ
և խղճի. (հւնի իւրն առեալ հերյուրեալն Զաւար) ուստի
զգուշանալի է յոյժ՝ զի մի ուսականաւք խոստովանու-
թեան մատնիլ հասցի ի փորձանս.

Նշանակությունը

Պ. Խորհուրդ ահաւոր՝ անգամ տիրութեանց. թողալ սուրբ
Լանմուհական. ճշմարիտ մարմին և արիւն Բրիստոսի. զոր
տեսակաւ հացի և գինւոյ տպաւորեալ 'խորհուրդն' առ-
քաւուրթեան և թողուրթեան մեղաց. և շնորհք միաւորու-
թեան 'Ի Բրիստոս. կարգոն Եօայի. Գ. 6. =. Յովն. Գ. 7.

Ն. Ո՛վ հեղինակ սրբազան խորհրդոյս, և ճր եղանակ տպաւորութեանն:

Պ. Ինքն Բրիստոս՝ յառաջքան զթոն Զատիկի, յերեկոյին
մատնուլ թեան՝ ի խորհրդական քնթրիսն. ուր առեալ զհաց
և զքաժակ՝ փոխադրեալ յիւր մարմին և արիւն տայ Աշա-
կերտացն ասելով. ԱՌԷՐ ԿԵՐԱՅՐ ԱՅԻԷ ՄԱՐՄԻՆ ԻՄ. ԵՒ ԱՐ
ԲԷՐ ԻՍՄԱՆԷ ԱՄԵՆԵՔԻՆ՝ ԱՅՍԷ ԱՐԻՒՆ ԻՄ. ՆՈՐՈՑ ՈՒԽՏԻ,
կարդն առողջ հաւատով. Մատ., Իգ, 26. Մարկո. Ժգ. 22. Ղուկ.
Իբ. 19. Յովհան. զ. 5. 2. Եւ. Կորնո. Ժա. 24.

Ն. յԻ՞նչ նշմարել եհաւատալ սլարտիմք՝ իստահալն մե լ
զհաղորդութիւնս տիտա կաւ Հայցի և Ք/նւոյ):

4. Նշմարել և հաւատալ պարտիմք ընդնմին և զնե ըկոյժ
 թիւնն Գրիստոսի. և զամբողջութիւն մարմնոյ և արեանն. զի
 յասելն այսէ մարմին իմ և արիւն՝ համանգամայն զոյտփո-
 խեալ հացին և գինւոյն իճշմարիտ և յիսկական Մարմին և
 Արիւն տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիստոսի, զոր տեսանե-
 լի են հոգւոյ աչքք և տանալի մեծի հաւատով. թէ և պա-
 տահմունք նոցին այնէ՝ որակ. քանակ. համ. և հոտն
 անբաժան. տես Յովհ. 4. 35. 52. 59.

2. Օ ի՞նչ նպաստե՞ք մեզ Հաղորդու Թիւնն:

Գ. Բաշխէ Հեղու եծաւալէ զանՀամեմատ շնորհա՝ յարժա
 Կապէս քնոյունողս, բաճնայ զմեթե մեզանս սրբէ զախտա.

Դերքին, և ապա հողերու որ մնունդ և զարգացուցն, ընդ-
դիմանայ դործելի մի զաց, փասաւորէ զոգիս՝ և միաւորէ Լ-
Քրիստոսի. կարգաւ ջերմն աւանդն հաւատով. Յովհաննէս, Գ. 52.
64. ա, կաթուղի. ա. 7.

Հ. Քանիցս իտարւոջ՝ և երբ պարտիմք ընդունել:

Պ. Որքան և քանիցս կարօտի և ծախաւի ինա հողին հաւա-
տով՝ յուսով և սիրով. առ ի զովացուցանել զառապ հողւոյն՝
և զօրացուցանել զինքն շնորհօք. բայց կարգադրութիւն
եկեղեցւոյ՝ հինգ իտարւոջ առնուլ ի հնգեկի նաւակա-
տեաց տօնս ուսուցանէ. կամ գմնէ ի ծննդեան՝ կամ ի ջատ
կի նաւէ՝ իդէպս իրիք հարկաւորութեան. որպիսի են ծանր
հիւանդութիւնք, վտանգ ք տարափոխիկ ակտից, հանգեր-
ծանք չուից իցամաք՝ և ի ծով. յղութիւնք կանաց՝ և այլն.
տեալ ա. կորն. ժա. 26.

Հ. Որով պատրաստութեամբ մերձենալիէ յայս ահաւոր
և հոգեկեցոյց խորհուրդ:

Պ. Անձի երկիւղածութեամբ, լի սրբութեամբ Դերքին՝
և արտաքին. մաքրութեամբ խղճի, պահօք՝ ծմով, աղօ-
թիւք՝ և այլ վայելուչ նախազգուշութեամբ, որպէս զի իցէ
ըստ Առաքելոյն նախափորձ անձին՝ և ասլա ճաշակող հացին
չրեշտակաց՝ և ոչ անդրէն մեղօք՝ իմեղս խորասուզիլ ընդ
խաչահանուս վերադասելով. կարգաւ ահիւ և դողութեամբ.
ա. կորն. 28.

Հ. Ո՞վ մատակարար աշուիկ խորհրդոյ:

Պ. Քահանայն՝ արտօնութեամբն ընկալեալ ի Քրիստոսէ:

Հ. Օ՞րնչ զկեղծ և խռովարկու ոմանց արտաւ Բահանա-
յից՝ որք սանդարտ մեապեան աներկիւղածութեամբ խորբա
լին զողջախոհ միտս ժողովրդեան սերմանելով ինոսա զչա-
րիտ եղծնն զսրբութիւն կրօնի. և զչուք եկեղեցւոյ ժրա-
նան ի զրարատան և կրօնակից եղբարց, և թէ հնար ի կործա-
նուցն ի տպառ, ին արթուն Յղթիկերին՝ շրեշտակացեալ յե-
րեսս՝ և դիւացեալ ի խորհուրդն չար, արբեալ գլնւով և աղ
դի ազգի մոլորութեամբ՝ ժպրին մեքձիլ յահաւոր խոր-
հուրդ որբոյ Պատարագին, սրտով չարիք՝ և բերանաւ խա
ղաղութիւն աշխարհի խոստանալով. որպէս յընթառք անի
մի ամաց անսաւ յայտմ քաղաքի:

Պ. Օ՛հնուրդ անգամ զարհուրելին դիւաց շարժէ զերկիր
 պատուհասիւ, քառնայ զշնորհս եղյալ զոգուածս Խառնէն
 ազգիւ ածէ չարիս ոչ միայն յինքեանս՝ և՛ իձեռնադրող
 Եպիսկոպոսն՝ այլև իհաւատացեալ ժողովուրդն՝ զանձելով
 սոսկալի պատիժ իրժոխս ըստ կորխայ՝ Իսթանայ, Գինւոյ
 և փենեհէսի, կարդան. Թուսն. ժդ. 32. ա. Թազա. դ. 11. Հաւլ. բ.
 5. ա, կորն. ժա. 39-

Հ. Օ՛հնչ Քառնայու թիւն

Պ. Կարողութիւն իմն հոգեոր՝ և պաշտօն ծանրապատում
 որով սպասահարկու լինի մարդն եկեղեցւոյ և անայնոյ,

Հ. Ի՛նչ ծանրապատում՝ յորժամ իջուղայ թեթեւագոյն
 քան զսպունդ, դիւնով վաղարարոյց յառաւօտու՝ փութայ
 սեւաւազգեւորիլ և յետ ոչ բազում աւուրց վարձեալ զկոնդակ
 իձեռնադրողէն (Խո-նըիլ Տո-նըիլ Գէ-ւ Եգանգո-ւն Խո-նըիլ
 Թե-ւ շահո-ւն Եգանգո-ւն Խո-նըիլ Եգանգո-ւն Խո-նըիլ) փութ-
 թայ աճապարի իհնդիկս՝ զօր և զաւուրն նսեմացուցանելով
 . . . ինու զքսակն ոսկւով, և բառնալով զպատիւ եկեղե-
 ցւոյ, քառնայ իհայրենին պարելով . . . զինչ այլ քան
 զայս ապահովագոյն գործի հեշտին ապրուստից . մի թէ
 վայրապար ասացեալ որ ասացեալ՝ «որդւոյդ տէր տէր ալն
 գեղն՝ զձեր, եթէ չասրի՝ գետն զձեր»

(Ի սեւեռութիւն դարձցի պատկեր քո՝ ոսկի, որպէս զպատկերութիւն մաքուր
 թեան օրինացն Աստուծոյ՝ իդեղնութիւն զարծուցել)

Պ. Իրօք ծանրագոյն և ամենածանր՝ վասն դիտակաց զօրէնս
 Աստուծոյ՝ և ճանաչողաց զպատիւ խորհրդոյն, յորում պար-
 աի նախ իպաշտամունս խորհրդով Աստուծանալ՝ և
 ապա մատչիլ յաստուածայինս, այժ՝ գիտողաց և կշռողաց
 զարժանն տայ քրտնիլ զարիւն, խի փերիդակաց և ոգիակա-
 նաց՝ ծափիլ ընդ բէհեղդեբուղս, որպէս պարեցան և փորձե-
 ցան բողբոսք. թող զայն՝ զոր աստուած Է գէմ՝ գնացիւ ք
 քանդեցին եղծին ոչ միայն զպատիւ Քառնայու թեան,
 այլև զվիճակս և զթեմս Հնդկաստանի, հնձեցին շոսեցին
 զժերմեանդութիւնս ժողովրդեան, յետ այսու թող ուրբա-
 ցին՝ որք զտուն տեառն և զԱյգին զօրութեան արժիւթ
 ապականութեան լցին, զազբերակունս յորդաբուղիս հաւա-
 տոյ՝ խճովք ապականութեան խցին, ապար նախանձու չա

բին՝ յոտս բարունակաց ծառաց բանականին ե գին՝ զսիւնս
 ոսկեղէն բարեպաշտութեան ժողովրդեան, յանագ եկապար
 փոխեցին, ահա հասեալ ճգնաժամուն ի վերայ՝ այլ ևս
 ի փոքու վերասցի եղստուերն, յայնժամ բռնաբարողք զվե-
 լոնս իւրեանց մի մի յոտս Առաջնորդին դարձուցանելով՝
 զառանական ոսկիս յետս պահանջելոցն, ոչ հրեշտակք
 աշուհ հետե փառօք ճոխանան՝ և ոչ հրեշտակուհիք ոսկե-
 շար վզնոցովք զարդուք և զարդակալութիւնք, ահա քեզ լիով
 զպատճառ ցայս վայր նահատակեցելոց քնդ խնդրով փե-
 լոնի. և զոր մեքս ծանրապատում ասացաք՝ ասացաք վասն
 գիտնոց ծանօթից և երկիւղածաց, ասացաք վասն նոցին՝
 որոց իսրաի կան սերտք մսեղէն և ի յուսի գլուխ իմաստու
 թեամբ լցեալ, և ոչ վասն քարասրտաց կամ բարձողաց ի
 յաւս՝ զդգուժ լի վթով. այլ քեզ եթէ հաճելի՝ զհաշա-
 րուն Կաթողիկոսի բան ոգեան՝, Հաստ ու բարակնէ մէկ գին,
 վայ դա, բարակ մանողին.՝ Եւ յաւել՝ եթէ արժանի.՝ վայ
 քարովդ՝ վայ քարովդ, կարդա, Եսայի, Ե. 7. ա, Թագաւ, 9, 21.

Հ. Բահանայ արբեալ՝ կսրէ մտանել իսրթութիւնս արբոց.

Պ. Ամենեւին ոչ, տես Ղ. Եւստ. Ժ. 8.

Հ. Օ, ինչ Ամուսնութիւնն

Պ. Խորհրդաւոր ծէս՝ կամ շաղկապ միաւորութեան յԱյր
 և իկին, վիճակ սուրբ և Աստուած ընտիր, յորում կամա-
 կար յօժարութեամբ, փոխադարձ հաւանութեամբ, և օրհ-
 նութեամբ եկեղեցւոյ տիրանան միմեանց, ևսն լուծանելի
 յօգիւ լծորդին ցմահ յերիս օգուտս, այնէ՝ աճումն սեռիս
 մարդկայնոյ, խուսափումն յԱստուած քնդ դէմ մեղաց պոռ-
 նկութեան և շնութեան, և առողջութիւն անձին, որպէս զի
 նոքօք վճարեալ զկեանս և զօրէնս արդարութեամբ, արժա-
 նասցին անթառամ պսակին որ յերկինս.

Հ. Ե՛րբ՝ կամ ու՛ր հաստատեալ զայդ վիճակ Ամուսնութե՛ն.

Պ. Իսկ զբան անդ յԵփեմս՝ յորժամ Աստուած զնախաս
 տեղծս այր և կին տրտր և օրհնեաց զնոսա, յատելն՝ «Աճեցէք և
 բազմացարձք և լցէք զերկիր. կարդա՛ Օննգ՝. ա. 21. Մատ. ԺԹ. 5.

Հ. Ա՛խ՝ ինչ խտրէ եկեղեցին մեր զկատարմանէ խորհրդոյս՝
 ի հասարակի աւուրս ընդդէմ վեցեկի ընկերացն մի թէ սա-
 օտար ինոցցւնց՝ կամ արտաքոյ ինոցին արթութեանց, մինչ

ՅՈՒՆԱՆՔԵՐԻՆ զԱՊԱՄԻԼ ԵՌԻՆ ՆԱԽԱՊ ՍՍՈՒԹԵՐԱԴՔ յԱՐԱՔԵՐԷ
ԻՆՈՔԵՐ ՄԻԱԼՕՐՈՒԹՅՆ ԳԻ՛ ԸՆԴ ՀԱՐԱԻՆ ԼՐԱՅՅ ԿԻԹՈՒ
ՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵԳԵՅ՝ ԿԱՐԴԱՆ ԵՅՐՈ՞՝ Ե.ԺԴ, Կ. ԵՓԵՍՈ՞՝ Ե, 23, 24, 25, 32.

Գ. Կանոնք եկեղեցւոյ՝ ոչ առանց մեծի խորհրդոյ և ազգ
 մամբ հոգւոյն սրբոյ հաստատեալ, զի իբրևն բարեկենդանե
 ցոյն տէկաստէն՝ աբղելու զամուսնութեան խորհուրդն,
 նկատմամբ զի Բառասնորդաց յաւուրս պահոց սգոյ ասի և
 սրտմութեան՝ թ որում խորհուրդ չարչարանայն Բրիտո
 սի անպատշաճ զհանգ և մարմնաւ որ ուրախութեան, և
 յետ Գարութեան յիննուէնք՝ պատկանէ հարսանեաց Բրիտ
 տոսի երկնաւ որ վեասային Է շարսին սրբոյ եկեղեցւոյ
 որ լինելոց է ի հանդերձեալ կեանս՝ յորժամ միտնան և հո
 գե խառնին ազգ արդարոց Է իննեակ դասուց չբշտակաց
 որով և զհաւատացեալս տմնայն՝ մանկունք առողատի,
 հարսանեաց անուանէ Բրիտտոս, այս վասն և հրամայ է
 չպահել ցոր չափ ոչ վերացեալ ինքն վեասայ յերկինս,
 Տես, Ղուկոս, 34, Ընդ հանդիս, Էբես, Էբես, 59.

Զ. Եթե յարդերեալ միջոցդ հասցէ դէպք իմն ստիպուշա
կանի՝ կատարիչ խորհրդոյն և յանձն անուրջ դատաւար
տին անդերօք :

Պ. Բնաւ ոչ՝ յորժամ հարկն լուծանէ զօրէնս :

Ն. Ո՛վ մատակարար աշակի խորհրդոյ :

Պ. Քաճանայն՝ սակա՞ն եթէ դիպուածով խմբ չիցէ
 քաճանայն, թուրադրի վաւերականաւ ունել զփոխադարձ
 Հաւանութիւնս միմեանց յանդժ բելի միաւորութիւն, մինչ
 Հասեալ ց քաճանայն առնուլ Լզօրհնութիւնս եկեղեցւոյ:

2. (1) Ինչ օժուհի Հիւանդացի որ և ասի վերջին.

Պ. Հնորհաժառախ խորհուրդ իմն՝ մատակարարելու է
հոգւոյն սրբոյ. որ աղօթիւք քահանային և օծմամբ՝ տայ
և բաշխէ զառողջութիւն հոգւոյ և մարմնոյ, հիւանդին,
կարգւ. Յօդուր, Ե, 14, 15:

Եկեղեցին մեր իկիր առնո՞ւ զայս խորհուրդ :

Պ. Ո՛ր չափ հայեցեալ 'ի ծիսարան կամ մաշտոց գիրս' տեսա
նի վասն այսր խորհրդոյ կարգեալ գյատուկ Սաղմոս Շաբ
ական, ընթերցուած ք, Աւետարան և աղօթք, որովք հաս
տատի զլինելու թիւն 'ի բնէ յամենայն հիւանդոս պէս պէս

տրտրողութեամբ. զայս մանէ տես իբրուն մաշտոցի, յերես
233 ես Հանդիս՝ Ուղղափ՝ Մատ՝ Կաթուղի կոսի, յերես 358

Էջիւ թէ քեզ զգաստասցին տանու տէրք,
Իբաց Հանել զողիս անարգ՝ խուրբ գահ,
Առ յոչ աղգին եկեղեցւոյ՝ բանալ վէրք.
Կամ կործանումն քան՝ ըզ շինումն նախագահ,
Է՛ր չափսոսի զուատղին հաց քաղցր եկուն,
Որ չէ յաջող՝ իղիւտ բարւոյն յարակայ,
Ամբողջ գործիս՝ զնոյր արուեստին ան հասուն,
Երբ թագո՛ւ Հէ՛յն՝ փոխան նաժիշտն բարձր իգահ,
Դարձ յայց ելել եկեղեցւոյդ՝ սնուր փեսայ,
Մինչ յօտարին՝ ծոց ոչ մասնեալ Հարսին քոյ,
Ընդ տարածամ զոր իհեռուստ քեզ ողբայ,
Խոցեալն իսկրտ՝ վառեալն իհոգ ըստ հոգւոյ,
Մի ասիցի այս աղաղակ օգտից գոռ,
Քոչիւն անձին շահ քսակին ըստ ոմանց,
Այլ յօրինաց աստուածայնոյ մշտա գոռ,
Եթէ իձեզ՝ և թէ իմեզ՝ պարտ ան անց,

ԼՂԵՐՍ.

Լնմահիդ հոգւոյ՝ ցօղ կենդանարար.

Ցօղեան իհագիս՝ յօժանդակ կենաց.

Եթէ ասլընցայց՝ գոլ քեզ կամարար.

Իսկ եթէ մեռայց՝ սրբեալ իմեղաց.

Դու տէր արարիչ՝ դու իսկ ծով շնորհաց.

Քոյից բնաւից՝ տաժող կեցուցիչ.

Թանց քեզ ոչ ումեք՝ գտեալ ելք կենաց.

Դու համայն բարեաց՝ յորդառատ բաշխիչ.

Իմ հիքոյս անբաւ՝ մի ըզ մեղս յիշեր.

Այլ քոյին խնամօք՝ ներեալ ինձ գթած.

Քեզ յուսացեալ՝ իմ պաշտպան դու լեր.

Դու իմ ստեղծող՝ Հոգի սուրբ աստուած.

Կապտեալս իհինից՝ յելս ճանապարհաց.

Յաւաղակաց իսկ՝ վերս յանձին կալեալ.

Ոչ քահանայից և ոչ Ղեւտացւոց.

Այլ Սամարացւոյդ՝ միայն սպասեալ.

ՊՐԱԿ. Ը.

Հ. Ո՛ր յեկեղեցեաց քրիստոնէից՝ մեք ձաւոր է մերում :

Պ. Ըստ մասանց հաւատոյ (ԹԻՆԱԿԱՆ) մեր ձաւոր և գողջիւր դաւանակից է մերում եկեղեցին Յունաց, որպէս և ընդ մեզ ՚իմիում աւուր կատարէր զտօն Ածայայտնութեան և մկրտութեան ՚ի վեցն Յուն վարի մինչև էր միւսանգամ միաւորեալ Է Լատինս. այլ երբ ՚ի միջի հնդհատասան երորդ դարու ուսաւ Է նոսին այլ այլել զկարգս հնոյ՝ եդ ՚ի 25 Դեկտեմ” զծնունդն, և զմկրտութիւնն ՚ի 6 ն. յուն վարի ըստ հնոյ սոմարի : որպէս պատմիչք նոցին վկային ուրեք ուրեք ներհակելով և զփոփոխութենէն :

Հ. Ո՛րով ապացուցանեա զտօն ծննդեան և մկրտութեան քի ՚իմիում աւուր ՚ի վեցն Յուն վարի :

Պ. Կանոնօք Առաքելոց՝ և վկայութեամբ Աստուածաբանից. ԱՌԱՋԻՆ՝ ԿԱԵՄԱՅ՝ ՈՐ ԱՍԷ :

“Կարդեցին Առաքեալքն զօր ծննդեան տեառն ՚ի 6 ն Յուն վարի կատարել :

ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՐԱՊԷ :

“Կանոնք և սահմանք եկեղեցւոյ զաւուրս ութն պահեսցեն
 “ ծերք և տղայք. ընդ նմին զՀաբաթ և զկիրակէ, և յորում
 “ աւուր դիպեացի՝ կատարեսցեն զօր Ծննդեան և Մկրտու-
 “ թեան տեառն. վասն զի Աստուածայինք եսեւի ըկագործք”

ՄԱԿԱՐԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԱՅ ՀԱՅՐԱՊԷ :

“ Մկրտութեան խորհրդոյ յերիս տօնս առաւել փափագե
 “ ցին հարք մեր. ՚ի Զատիկն ՚ի Պենտէկոստն. ՚ի Ծննդեան և
 “ ՚ի Մկրտութեան՝ զոր ՚իմիում աւուր տօնեմք :

ՆԵՔՏԱՌԷԱՅ ՀՈՌԱՄԱՅ ՀԱՅՐԱՊԷ :

“ Սահմանք ուղղափառութեան եկեղեցւոյ յԱռաքելոցն
 “ Հաստատեալ. 40. օր պահել կրօնաւորց և ապա խորոզաց
 “ և 8 օր համօրէն ժողովուրդն ընդ նմին զՀաբաթ և զմիաշա
 “ բաթ. և զտօն Աստուածայայտնութեան՝ զծննդեանն տսեմ
 “ և զմկրտութեանն յորում աւուր դիպեացի կատարեսցեն :

ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՆԷ :

“ Կարգեսցէ Եպիսկոպոսն իւրոյ եկեղեցւոյ ՚ի վեցն Յուն

“ վարի զօր Ծննդեան տեառն և կրօնութեան և ՚ի 14.

“ փնտրվարի՝ զեկաւորեալն ՚ի տաճարն, երիս ծնունդս

“ գիտէ մեղքանա զմին փշմամբն՝ չողին սուրբ եկեղեցի ի քեզ՝

“ և ՚ի քթթել ական բանի խառնեաց իւրմարմին և զմիւսն՝

“ մարմնանայումն և մկրտութեամբն, տեոանեա զծնունդն և

“ զմկրտութիւնն անբաժանելի ասէ. եւ զմիւսն յարու-

“ թեամբն, և վերագրէ զճառն ՚ի յայտնութիւն տեառն,

“ ևսկսանի թէ քրիստոս ծնեալ լինի, և թէ՝ երեւցաւ

“ ըստուած մարդ ծննդեամբ, և ՚ինոյն օր ասէ մկրտու-

“ թեան է օրս և պարտէ վաստակել որ ցուցանէ թէ ծնունդն

“ երեկունն էր՝ և մկրտութիւնն առաւօտուն, ևայս՝ արար

“ հարկ՝ առաջին հարցն, առնիլ զծնունդն երեկուն՝ որպէս

“ զի երեւցցի պատիւ մկրտութեանն առաւօտուն”.

ՍՐԲՈՅՆ ԲԱՐՍՂԻ

“ Լնունդիցուք տօնիս՝ ըստուածայայտնութիւն”.

ՀԻՊՈՂԻՏԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

“ Իննամեայ տէրն ծաւ, և երեսնամեայ մկրտեցաւ ինմին

“ աւուր՝ ըստ Ղուկայ. եւ Յիսուս էր ահաց իբրեւ երեսնից,

“ և յետսակաւուց զմկրտութենէն ճառէ, քանզի աննմանէր

“ յայլում աւուր ծնանել և յայլում աւուր մկրտել, և

“ թերահաւատութիւն ՚իմէջ արկանել՝ զի զայլ ծնեալ և

“ զայլ մկրտեալ ասէին երկուս բնութի. նա և երկուս որդիս

“ խոստովանեցան, ևայնու յերկուս տօնս բաժանեցին որք

“ անհնազանդքն էին. իսկ եկեղեցի հաւատացելոց իմիւում

“ աւուր տօնէ զտօն ծննդեանն և մկրտութեանն”.

ՍԵՐԵԼԻԱՆՈՍԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԻՄԵԿՆ՝ ԱԻԵՏԱ՝ ՂՈՒԿԱ

“ Եախնիքս երկուս օրս ՚ի շաբաթն սրահեցին և զյիշատակս

“ սրբոցն յաւուրս յայտնիկ յառաջիկայն անցուցին՝ բայց

“ միայն և զըստուած որդւոյն տօն ուր և հանդիպի կատարել

“ զի ըստուած է և զամ լուծանէ, և զծննդեանն ասեմ և զմկր

“ տութեանն իմիւում աւուր տօնել”.

ԻԹՂԹԷՆ ՄԵԼԻՏՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԱՌՏԷՐ ԵՊԻՈՆՈՆ

“ Տօնեմք ըստ աւետեաց հրեշտակին՝ 9, ամսեայ զծնու-

“ նդն, 8, օրեայ՝ զթիփառութիւն, և պատուել աշտակս՝

“ զծնունդն և մկրտութիւնն իմիւում աւուր տօնել”.

ԿԻՊՐՈՍԱՆՈՍԻ ԵՊԻՈԿՈԳՈՍԻ:

“Վերիստոս ըստ մարմնոյ 50 տմ լցեալ՝ յայտմ աւուր
մկրտի յորում ծնաւ իսրբոյ կուսէն Մարիամայ”:

Ի ՅԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆՑ ԱՍԻՐՈՑ ՎԱՐԻԱՊԵՏԱՑ:

“Վարձեալ ասէ Սահակ առ ԱՔրէմ վարդապետն իւր,
“ և արդ որպէս հրամայեցեր բազում անգամ թէ ի վեցն
“ յուն վարի ի վերջի քանունն ծնաւ որդին Աստուծոյ
“ ի կուսէն, իսկ ընդ էր առնեն եկեղեցիք ի դեկտեմբերի
“ 25, որէ առաջին քանուն”:

ՊԱՏԱՍԻԱՆԻ ՎԱՐԻԱՊԵՏԻՆ:

“Լշխարհն շոուվմոյեցւոց ի կռապաշտութեան Արեգա
“ կան երկիր պագանէին, և ի 25 դեկտեմբերի որէ առ
“ ջին քանունն՝ յորժամ սկիզբն առնէր տիւն ի գիշերէն
“ մեծաւ ուրախութեամբ տօնէին Արեգականն, և հարսա
“ նիք Արեգականն ասէին զայն օր իսկ յորժամ ծնաւ որդին
“ Աստուծոյ ի կուսէն՝ զնոյն տօն կատարէին նաքա թէ
“ պէտ և դարձան ի կռոցն յԱստուած. և զայն տեսեալ
“ առաջնորդացն և սուին զտօն ծննդեանն Բրիստոսի որէր
“ յուն վարի վեցն. և եդին անդ և խաժանեցան զտօն Արե
“ գականն զի ոչինչ էր որպէս ասացաք իսկ ծնունդն Բրիս
“ տոսի ստոյգ ի յուն վարի 6ն է՝ որէ վերջին քանունն
“ որպէս գրեցին ռուրբ Առաքեալքն ի դիրս հանոնացն
“ յիջանել հոգւոյն զոր ուսեալ երջանիկն Ղուկաս գրեաց
“ յիւրում Աւետարանն և ասէ. Յիսուս էր ամաց երեսնից
“ սկսեալ յօրն՝ յորում մկրտեցաւ. քան զի մեծ խորհուրդ
“ ունի զծնունդն և զմկրտութիւնն իմիում աւուր տօնել.
“ զի որպէս բնութիւնն Աստուծոյն և մարդոյն միացան
“ անշփոթ. նոյնպէս և Ձ տօնքն ի մի հաստատեցան առ
“ ի ինիլ հաւատ եկեղեցւոյ սրբոյ”:

Ի ԿԱՐՆՈՑ ԿԱՆՈՆԱՑ՝ ՈՐ ՀՐԱԹԱՆԱԻ ՅՈՒՍՏԻԱՆՈՍԻ:

“Վասն մեծի յայտնութեանն զոր կարգեցին Առա
“ քեալքն ի 6ն յուն վարի՝ ուրախութեամբ տօնել
“ ի փառս Աստուծոյ, և որ այլ ազգ խորհի և ի 6ն դեկտեմ
“ բերի ծնունդն առնէ հետ և ելով արտեմոնի. յԱստու
“ ծոյ և ի սուրբ ժողովոյս նզովեալ եղիցի ամէն”:

ՅՈՎ. ՀԱՆՆՈՒ ԷԼՅՈՑ ԿԱԹՈՒՂՈՍԻԿՈՍԻ:

“ Որ ծնունդն ասէ նախքան զյայտնութիւնս սուտէ.
 “ քանզի ծնունդն յայտնութիւնն միէ, և յայտ յնթերցու
 “ ածոյն է որ ասէ՝ Եւ Յիսուսի Քրիստոսի ծնունդն էր
 “ այսպէս”:

- Հ. Օրնչ և այլ առիթ այլ այրման տօնիցդ՝ որիչ միջոցք
 Պ. Ոմանք այլ և այլ տան զպատճառս՝ իձեռն խուռն թուա
 կանաց, որոց ճշտումն իհաւաստիս դժուարին, թողու
 թերևս շրջանին մեծի՝ այնէ 552 (Որով և կարգ թուականն թեան
 թորգոմեանս համարոյ՝ իհինգ երորդու մարտի, յաւուրս Մովսիսի Նորենացոյ)
 յորմէ և յուրինեայ թուականն՝ որ ասի իմիրձիլ վերջտա
 սան երորդի գարու իձեռն Գրիգորի ժգ, Պապի իրր ուղղա
 գրեալ զմասունս բոսկից հոլովեալ ամաց՝ բովանդակելով
 զաւուրս երկոտասան, և զպապոնւոյն մասունս տարեկանաց՝
 յիւրաքանչիւր ամն վեցեկի ժամուք իբրև օր մի, բարդե
 լով յամսեանն փետրվարի՝ յորջորջէ նահանջ, զոր պատա
 հի մին՝ իչորից ամաց, քանզի ունելով տարւոյն զաւուրս
 365, և զժամս 6, ընդ քանի մի բոսկիւք՝ յամս չորս յաւե
 լու օր մի, և դնի ի վերայ փետրվար ամսոյ նահանջին, իսկ
 զանցելոցն մասունք երկոտասանօրեայ իբաց վարեալ յա
 ուջնոյ տօմարէ՝ բառնայ ինորս որով և շփոթեալ զմիջոցն
 թերևս սովիմք և զմիութիւնն, քանզի անսանեմք որք զհին
 տօմարաւ վարին՝ լինին ընդ մեզ համաձայն և տօնակիցք, և
 որք զնորովն՝ երկսասան աւուրք խտրանօք ի մկրտու
 թիւնն. այլ իջատիկն առաւել ևս՝ որոյ պատճառն թո
 ղումք իմաստնոց քննել, թէ և յաւելու ասել յամի տեառն
 198. Վիկտօր 1 Պապ ընդ գէմ չորեքտասանեան ազանդաւո
 րաց հասարակաց ժողովով հաստատեալ զկատարումն Զատ
 կի իկիւրակէի զկնի գիշեր հաւասարին մարտի, որոյ
 զկնի ասէ հաստատեաց ժողովն Նիկիոյ. տես Սրբազն
 Պատմ, հատ, 2, եր' 20:

Հ. Օրնչդ ասա երբեմն միանան միջոցք Զատիկի, և
 կատարին իմիասին:

Պ. Պատահակսն միաւորութիւնդ յառաջդայ յեկեղեցա
 կան տօմարէ՝ և ի տարեգրոյն:

Հ. Եթէ կարեւոր հաճեաց տալինձ գիտել, թէ յոր

տարեգիրս մեր միանան Ջաաիկ համօրէն գրիստոնէից, և
Քանիօնութիւն խտրանաց,

Պ. Սիանան իտարեգիրս մեր. Լ. Բ. Գ. Դ. Ե. Բ. Թ.
Ժ. Ի. Խ. Ծ. Կ. Հ. Ս.

Եօթնեկաւ միով՝ զնոցայան յառաջէ. Զ. Ի. Զ. Գ.
Ճ. Յ. Ն. Շ. Ո. Թ. Տ.

Զորսեօթն եկօք նոյնպէս, Զ. Ս. Վ.

Հինգ եօթնեկօք նոյնպէս, Լ. Տ. Բ. Ո. Ի. Փ. Բ.

Հ. Խնդրեմ համառօտիլ ինձ և զպատճառ Ծաղատիկ
ասացելոյն՝ որ պատահի իմէջ մեր և Յունաց,

Պ. Սրիպակդ յառաջգայ իտօմարէ՝ և իլուսնական հաշուէ,
մին իննսուն և հինգ ամաց, ասելիէ չորիցս իմիջի շրջանին
մեծի, որպէս պատահեալ յամի տեառն 1634, 1729, 1824,
և դիպելոցէ յամին՝ յորում Շտարեգիրն տեղի առնուցու
իննեակի վերադրաւ, և երրակի՝ եօթն երրակաւ, որպէս
տեսանի պատահեալ միշտ՝ ինոյնում խորանի տարեգրոյն.
և որով շփոթեալ զքանակ աւագ լրման լուսնի՝ և զտօն
Ջատկին,

Հ. ի՛յ ի պուլաժս արալիսւոյ՝ ում տայ զիրաւունս, մեղ՝ թէ
Յունաց,

Պ. Եթէ հաւատամք բանից շեթմայ թագաւորին որդւոյ
Տ. Լ. Լոնի, պարտիմք տալ Յունացի զի ասի յամի տեառն 1292
առ ժամանակաւ Ստեփաննոսի Կոթուղիկոսի, վերահասեալ
Ծաղատկին տայ շեթմաւ կազմել ժողով. քննեն զսուրբ
գիրս և զկանոնս Նիկիոյ՝ գտանեն զՅունացն ուղիղ, ուստի
տնօրինեալ ըստ Յունաց՝ իվեցն Ապրիլի կատարել զՋա-
տիկն. և զինի միշտ զտօնախմբութիւն պասեքի՝ յառաջին
կիւրակէի աւուր յետ չորեքտասան աւուր աւագ լրման
լուսնի. բայց եթէ լրումն լուսնի յաւուր կիւրակէին
անկցի, մնացէ Ջատիկն յաջորդ կիւրակէին, ընդ որ և եր-
կաւ ճգքեալ ասի վիճակ ազգիս՝ է որ ընդ յոյնս ի Ե,
ապրիլի կատարեն, և է հայք կեսարիոյ իվեր՝ միով եօթն
եկաւ զինի ի 13 ապրիլի, կարդա պատմ՝ ազգիս. հատ՝
Տ. յէջս 286, նա և զոտանաւոր յօդաւածս բանից շեթ-
մայ. իվախճան Մխիթարայ, Աստուածաշնչի որ խտորեւ

“ Զայս իմաստնօք՝ յոյժ քննեցաք:

“ Յոտազագետ՝ սն քաջ հարցաք:

“ Յետոյ զլուսինն՝ աչօք անսաք:

“ Թէ եզրովք վաղ՝ հաւատցաք:

“ Այլ եւ շրէիւք՝ ճշմարտեցաւ:

“ Զի հինդ շարաթ՝ ըն լրացաւ:

“ ՚ի Շաբաթ մեծ՝ լրումն եղաւ:

“ Ուղիղ Զատիկ՝ ըն տօնեցաւ:

“ Յորում ընդ որ՝ ազգ որ ՚ի նոյն:

“ Մի բանեալ՝ եղեն ուղղոյն:

“ Եղև յոմանց՝ յամառութիւն:

“ ՚ի սուրբ Զատիկն՝ մոլորութիւն:

“ Որք եամօթ՝ չհամարէին:

“ Զի ընդ նետոր՝ սն գասէին:

“ Եւ ընդ հանութ՝ եկեղեցւոյ:

“ Պատառէին՝ յուրա եկրձուածոյ:

“ Քանզի զվեց՝ Ապրիլ լին:

“ Որ ճշմարիտ՝ օրեր Զատիկն:

“ ՚ի բացթողեալ՝ բաժաղէին:

“ Զերեքտասան՝ օրն ընտրէին:

Ն. Ըստորոգում հաշիւ Լուսնի ՚ի Զատիկական տօնս խստիւ ճնշեալ՝ աղաչեմ եթէ հնար ուսուցանել ինձ ձեռք իմն պարզ ՚ի չափել զքանի օնութիւն աւուրց լուսնին:

Պ. Կալ զաւուրս ամսոյ՝ յորում եսդ. անձ ՚ի վերայ զվերա գիր տարւոյն՝ եւ զիրկնակք անցելոց ամսոց, ապա ՚ի բաց հան զթիւն 30՝ եթէ անցեալ զնովար, եւ որ մնայ՝ աւուրքէ լուսնի. օրինակի աղագաւ ասեմք այսօր լինիլ Դեկտեմբ 10. զվերադիր տարւոյս 23. բնրդ ՚ի վերայ լինի 33. զիրկնակք ամսոցն ՚ի յուն վարէն, սկսեալ՝ մինչ ցրեկտ՝ ամիս յորում կեաս, յիւրաքանչիւր ամսոյ առնելով զմին՝ լինի 10, ածեալ եւ զայս ՚ի վերայ 33 թուոյն՝ գտանեա 43. ՚ի բաց առեալ զ30՝ մնայ քեզ 13, ասելի է սոյն այս 1867 ամի գրեկտեմբեր ամսոյ տասնին՝ աւագ լրումն առեալ լուսնի՝ խոնարհ է ՚ի հնդետասանն, սակայն գիտել պարտիս զհաշիւդ նորոգ տօմարաւ՝ եւ թէ ցուն վար եւ փետրվար ամիսք՝ չունին կիսակ, այլ ՚ի Մարտէ ցրեկտեմբ տասնեքումքք գաղարի ահա այսպէս հաշիւ ան՝ որքան եւ կամիցիս:

Ն. ՚ի լուսաւորելդ զհաշիւ լուսնին՝ խաւար մնաց զէութիւն վերադրին, զինչ սա՝ կամ ՚իստիպել հարկին ճրով կարեմ իմանալ զքանի օնութիւն նորա ՚իսկտաս:

Պ. Եթ զիւրադոյն քան զամենայն ուսուցանէ քեզ հաշիւ յորժամ գիտիցիս թէ յերկօտասան ամսոց ինչ անի արեգական՝ սլակասին աւուրք վեց, եւ տարին ունի աւելի՝ հինգ օր. ինչոցանել զաւել սլակասն՝ յարմարեալէ այսպէս, զի զամստիկանաց զկիսակքն իրումնական հաշուոյ ունել վեց. ի վերաբերեալ եւ զհինգ աւուրս աւելորդի ասորոյն՝ լինի մե տասան, եւ կոչի վերադիր իսկ վասն ամբստ ամի աճմանն:

Պատասխան թուաւ՝ երեսնականաւ առնու և նուազումն, զոր
օրինակ՝ յամին 1865, վերադիրներ 3, 1866, եղեալ 1 հ.
1867 ներկայ թուոյս 25, յառաջիկայ 1868, ամին՝ լին
երոցէ 36, իբրց լքեալ զերեսունն. վարի վեցիկաւ, և մինչ
փոխի թուականն ի 1869, փոխի և վերադիրն յեօթն և
տասն, ահա քեզ պարզ կանոն՝ որով կարես վարիլ ցորքան
հաճեսցի:

Ա Ն Ե Ղ Ծ :

Նորոցն ի գալ՝ Հինք մոռացան.
Արժէնք Հնոց՝ ի վայր իջան.
Ոչ ած մտաւ՝ եթէ չէր Հին.
Ինորս ոչ գոյր՝ վարի զարժանին.
Օ, ի Հինք նորոց՝ դաստիարակ.
Ան Հերկ արտոց՝ եղեալ մշակ.
Համբարք զեղուն՝ սերմամբք բարի.
Ապրուստ ինորս՝ ապսպարի.
Ոչ վայրապար՝ ասողն ասաց.
Առ փորձառուն՝ քան առարկեաց.
Որ չափ նուազ՝ Հնոցն ի գին.
Բազմօք ինորս՝ գերադասին.
Որ քան ճարտար՝ արուեստք փայլին.
Չունին պարժանս՝ ըստ գտողին.
Օ, ի գաղափար գործոյ նախկին.
Տայ փառս յատուկ՝ ստեղծողին.
Լպա եւ քեզ՝ զի՞նչ այլ պարժանք.
Ոչ ինչ յաւէտ՝ քան հառաչանք.
Թէ էր չեղեալ՝ Ատտիկեցի.
Իմաստութեամբ՝ նախաճեղի:

Պրակ. Թ.

Հ. Օրհնէ հիմնական տարբերութիւնք Հռովմայ եկեղեցւոյ Է մերում. և ո՞ր գիտորանս :

Պ. Բաղուանի խտրանք (արտառ. Ժիւստինոս) սակայն համառօտեցից քեզ վեցեկի գլխովք :

ա. Օրկումն ժողովրդոց ի սուրբ Արեւելէ Հաղորդութեան :

բ. Խառնումն ջրոյ՝ իբրաժակ խորհրդոյ սրբոյ Պատարագի :

գ. Յաւելումն ի հանգանակս հաւատոյ՝ զբառք և յՈրդւնոյ :

դ. Վախճանութիւն Պետրոսի օնանդր՝ քան զոր վկայեն սուրբ գիրք :

ե. Արդեւումն ժողովրդեան՝ յընթերցմանէ սուրբ գրոց :

զ. Բաժանումն նիւթական քաւարանին՝ յերիս :

Հ. Սիմեոն արտաքոյ սուրբ գրոց համարին զասացեալսդ՝ և թէ յամսն առաջին չէին այդպէս :

Պ. Այո՛ և ոչ մին սկզբնական կամ սեպհական :

Հ. Աղաչեմ խելամտել ինձ զորպէսն :

Պ. Թէպէտ խնդիրդ ծանր՝ դործէ ներհուն Աստուածաբանի քան իմապիսւոյ ապիկարի, սակայն զի մի ունայնասցիս իբրեւ կաթիլ մի ջրոյ՝ իծարաւ հոգւոյդ մատուցանեմ այսպէս :

ա. Սինչ ցչորեքտասան երորդ դար քրիստոսեան 1414, եկեղեցին Հռովմայ ըստ մերում մատակարարէր զժողովուրդն երկոքումք տեսալօք հացիւ բաժակի, յետորոյ մինչ ընկեցան երկօքին հակաթու Պապք՝ այնէ Բէնիտիկոս և Կղիմէս, յաջորդեալ իտեղի 5 Մարտինոս Պապ, սա օրինադրէ տալ ժողովրդեան զկենսադործեալ հացն միայն՝ և խտրել զարիւն, մակամտածական պատճառս վերաբերեալ ի վտանգ հեղմանն յերկիր, որպէս թէ յամսն առաջին չէր վտանգն՝ և թէ ցայնվայր մեղուցեալ եկեղեցւոյն անքաւելի յանցուածով. կնքեցաւ (ա. է) զայսն որ իմաստութիւն երիւք ժողովսովք՝ այնէ, Կոստանդիոյ, Պաղիլիոյ, և Տըրէնդիտոյ, որպէս վկայեն պատմիչք լատինաց՝ թէ նախ քան զԺանուարեալ թուական՝ եկեղեցին Հռովմայ ըստ մերում և համաժողո՞յն ալոց Քրիստոնէից իկիր առնոյր զերկոսեանն իմիասին :

բ. Խառնումն ջրոյ իբրաժակ խորհրդոյն՝ եկամուտ է նոր և չէ բնական, իմեղ և սուրբ գրոց՝ համանգամայն հակառակ,

Քանզի չորք են Աւետարանիչք ականատես մկայք տն-
 րէնութեան բանին. որք բնաւ չառնուն զանուն ջրոյ՝ այլ
 ասեն բաժակ, (այնէ անապակ գինի) կամ 'ի բերոյ որթոյ,
 (որ նոյնէ գինի) զայսմանէ գեղեցիկս Է լայնեն Աստուածա-
 բանք՝ մանաւանդ մերս Ներսէս շնորհալի, թող զԳրիգորի
 նիւսացոյն բան, ոչ ինչէ գինի՝ (ա.է) բայց միայն ջուր
 Այգւոյ որակացեալ, տես 'ի գիրս կաղմակերպութեան 1.
 գլուխ. ուստի արտաքոյնոցին Աւետարանչաց մկայից, և Աստ-
 ուած աբադից հոգւով սրբով տեսութեանց՝ ոչ հաւատամք
 այլոց հեղինակաց, և ստահմք յուշի զնզովս առ յաւելա-
 բանս՝ եթէ անգամ հրեշտակ երկնից. տես Գաղատ. ա. 8. 9.

Ոչ սակաւ զարմանալի և զմկայութիւնս պատմաբանից
 նոցին լատինաց յորժամ ասեն՝ թէ եկեղեցին Հռովմայ
 ցհնգետասան դարս, իմա ցամ տեառն 1522՝ ցլեռն 10՝
 Պապ (որ հեղինակ եղեալ մենավաճառութեան գրոյ թոյ-
 ղութեան մեղանաց 'ի ժողովուրդն, ըստ բանակութեան
 արժէից՝ չափելով նոցա և զերանական միճակս 'ի դաւառ
 վերին, յոյր ընդդէմ գժտմեալ և նշկահեալ Ղուտերի՝
 ահագին թնդմամբ պատառեաց զքօշն կեղծից, և լուծն
 կէց ճեղքեաց զմիութիւն եկեղեցւոյ) վարէր անապակ գի-
 նեաւ՝ այսինքն ան ջրախառն. իսկ յաջորդ նորին՝ այնէ
 Աղէքսանդր 6 Պապ, օրինադրեաց զխառնումն ջրոյ 'ի
 բաժակ սուրբ խոր հրդոյն. սն նոյնէ Պապ՝ պատճառ կենդ
 անուոյն այրեցման 'ի հուր. Հերմոնիոսի Սովոնարոյայ
 Դոմինիկեան կրօնաւորի, տես պատմ եկեղեցի յերես 685.
 առ մկայութիւն ան ջրախառն բաժակիս՝ կարդան, Մատ.,
 իգ, Սաղմ. 7, 23, 27, 29. Ղուկ. ա. 2. բ, կաթ, Պետ. բ, 8. ա, կաթ,
 Յով. ա, 2, Գաղատ. ա, 8, Ընդհան. երես 125.

Գ. Օրառդ յՈրդւոյ 'ի հանգանակո հաւատոյ՝ նորաստեղծ,
 ոչ միայն հակառակ սուրբ գրոց՝ և երկից տիեզերական
 Առաքելոց դառեալ ժողովոց՝ ուր ոչ ուրեք գուշակեալ
 որչափ յայտնապէս բղխումն հոգւոյն սրբոյ 'ի Հօրէ
 ծանուցեալ, սմա հետեւ էր և եկեղեցին Հռովմայ մինչ
 ցտասներորդ դար, զկնի որոյ յաւելեալ և զբառդ յՈրդւոյ,
 կաղ իկաղ տարեալ ցամ տեառն 1459՝ ապա կնքեալ եւ գի-
 նէոռ Պապիւ 'ի ժողովի Փլօրէնաիոյ, ահա քեղ խթան խղճի

որպէս թէ անարատ եկեղեցին Քրիստոսի (Տէրս Եւսե-
ւս) ցայն վայր 'իսխալանս էր՝ ապա մտացածին բառիւ վերջ
նոց ուղղեալ, ուստի եկեղեցին մեր իրաւամբ մերժեալ
չընկալաւ 'իդաւանսութիւնս իւր, և որ ասացաւ իրաւամբ՝
գիտելիէ՞ զայս, զի եթէ մակամտածական քանս արտաքոյ
սուրբ գրոց 'իմաստունս հաւատոյ յարգէին՝ ոչ Արիոս, և
ոչ Մակեդոն ընդ նզովիւք փակէին՝ որք զՈրդին, և զՀոգին
սուրբ՝ արարած քարոզեցին։

Ասիցես թերեւ թէ՝ Աստուածաբանք ուրեքուրեք զՀոգին
սուրբ ոչ օտար յէութենէ չօր և Որդւոյ ասացին, այլ 'ի
նոցունց էութենէ և այլն՝ ասեմ, զինոյնէ քան՝ զոր 'ի նախ
ընթաց ճառդ ասացաւ՝ որիչ իմացականաւ և դարձուածովք
սակայն իմեզ ըստ իմաստից սուրբ գրոց՝ ուղիղ իմանալինէ
այս, որք զայնպիսին նկատեն՝ հային 'իներգործութիւնսն
'ի վերայ երկրի, որ չելանէ 'ի չօրէ միայն՝ այլ և
յՈրդւոյ, զի համակրութեամբ առ գործն՝ 'ի չօրէ և յոր
դուոյ ելանէ, 'ի չօրէ և յՈրդւոյ առաքի, ի չօրէ և յՈրդւոյ՝
սուրբ լինի 'ի չօրէ և յՈրդւոյ՝ առնու և տայ, որպէս
համագոյ և համաբնութ։

Այլ ըստ գոյութեան պատճառին ոչ այնպէս 'ի չօրէ
միայն սսի ելանել, որպէս Որդին ծնելութեամբ՝ և Հոգին
սուրբ բղխողութեամբ, զայսմանէ ի արձակագոյնս լուսա
բանեն հարք հոգեկիրք՝ յորոց մին՝ Յակոբ՝ նալեան Պատրի
արարգն Կ, Պօլսոյ՝ բայց գովելին քան զամենայն քեզ ազդէ
Գրիգոր Աստուածաբանն՝ 'իդիրս առ որսին, լսես ասէ՝
Հոգին սուրբ յառաջ եկեալ 'ի չօրէ, զորպէսն մի հարց
ու փորձեր, զի քննելն՝ յանդգնութիւն է, հաւատալն՝ բարե
պաշտութիւն, և ճանաչիլն՝ կեանք յաւիտենական, կարգա
Յովն. Իբ-26. Վէմ հաւատոյ, երես 32, Քաւան՝՝ Հայաս՝՝
եկեղեցւոյ Յովհաննու վարդապետի (Մեհար) գլ. Ժա.

Գ. Ազխաւորութենէն Պետրոսի՝ յատուկէ ըմբռնումն
Պապականաց ընդդէմ սուրբ գրոց, և յատուկ մերն և այլ
ազգ Գրիստոնէից ի զօրութեան սուրբ գրոց, ուստի և ան

(1) Վասն յաւելեալ բառիդ և յՈրդւոյ, տես 1. հատ. վէմ զայթակղութեան
զրգուկն տպեալ 'ի Ս, Պետրուրդ, յամի տեառն, 1786, յերես, 275, 127, 151.
որա երկրորդն ձեռագիր՝ կոյ 'ի մեզ. զար մանք թէ հր ոչ տպեալ իմասին։

պահաս տորաձայնութիւն յեկեղեցիս, զի զնոցայն ճիգ
հագւոյ թափին իմեծարանս Պետրոսի ճանդը քան զչափ
որպէս թէ նա առաջին, նա ունող միապետական արտօնու
թեանց ի վերքան զմետառան Առաքեալս, նմա միայնոյ տու
եալ իշխանութիւն կապելոյ և արձակելոյ, ի նորա ձեռիէ
զբանալին Առաքյութեան երկնի. որով և Պապք յաջորդք
Պետրոսի կան և մնան իշխողք և գլուխ համօրէն եկեղե
ցեաց և այլի. սակայն դու իմա զՊետրոս ոչ յաւել՝ քան
զմիոյ յերկցանց եկեղեցոյն Քրիստոսի. տես Գրծ. ժե. 35.

Իսկ հեղինակք մեր և այլոց ազգաց՝ զօրութեամբ սուրբ
գրոց պնդեն զներհակն, թէ մի են և հաւասար կարողու
թիւնք և արտօնութիւնք համայնից Առաքելոց՝ ի ձեռն
յոքնակի հրամանին Քրիստոսի, զնացէք. դուք՝ ձեզ, և ոչ
եղակի՝ գնայ, դուք քեզ և այլի. ուստի զոր տուաւ Պետրոսի
անթերի տուաւ և այլոց ամենեցուն, չեղ խտիր բնաւի սա
կամ ի նա, այլ ընդ հակառակն մինչ խլրտեաց զփառս
մեծութեան ինոսա՝ ած ի վերայ և զյանդ իմանութիւն, դուք
եղբարք էք համապատիւ՝ խտիր ըստ աշխարհի ոչ գոյ ի
ձեզ՝ դուք զվերնոյն խնդրեցէք զփառս, զվերոյն խոր
հեցարձք զիշխանական պարգևս, և մի գայն՝ որ յերկրէ
աստի է, և յաւել զամօթանս ծառայութեամբ մեծին՝
ի փոքունս, ահա սովմբ պարզ և մեկին մճռահատու
թեամբ չմնաց այլինչ ի Պետրոս՝ արտաքոյ մեծարանաց
հասակին և յառաջնադէպ դաւանութեան, թէ դու ես Քրիս
տոսն որդի Աստուծոյ, և թէ՝ յայդմ միմի դաւանութեան
շինեցից զեկեղեցի իմ, կարգան՝ Մատ. ժբ. 16. ի 26. զգ. 8. Կողոս. 4. 1.

Եւ որստացաւ զՊետրոսէ չունիլ նախագատութիւն ինչ
քան զայլ Առաքեալս արտաքոյ մեծարանաց հասակին՝
տպացուցանի հետեւեալ բանիւք Քրիստոսի. “Ամէն ասեմ
ձեզ, (առաւելոյ ասենէցուն՝ և ոչ Պետրոսի հիշան) և զոր կապ
իցէք յերկրի՝ եղիցի կապեալ յերկինս, և զոր արձակիցէք
և այլն, Մատ. ժբ. 18.

“Որպէս առաքեաց զիս Հայր՝ և ես առաքեմ զձեզ. (և ոչ
Պետրոսի հիշան) և զայս իբրեւ ասաց՝ փչեաց ինոսա (և ոչ
հիշան ի Պետրոս) և ասէ առէք զոգի սուրբ, ի թէ ումք թողու
ցուք զմեզս՝ թողեալ իցի նոցա, և թէ զուրուք ունիցիք՝
կաւեալ լիցի, Յովհ. 13. 21.

“Երթայք (Եւէէէ) առ ոչխարս կորուսեալս տանն Կսայէլի, քարոզեցէք Լասացէք մերձեալէ Արքայութիւնն երկնից, զհիւանդս բժշկեցէք, բորոտս սրբեցէք, զմեռեալս յարուցէք Լայլն”, Մատ. Ժ. 7. 8.

“Եւ արար երկօտասանս՝ զի իցեն զնովաւ, և զի առաքեսցէ զնոսա (Եւ Պիտրոս յիսուս) քարոզել և ունիլ իշխանութիւն բժշկելոյ զցաւս, և հանելոյ զգլխս”, Մարկ. Գ. 14.

“Եւ ասէ ցնոոս՝ (Եւ յիսուս յՊիտրոս) երթայք յաշխարհ ամենայն քարոզեցէք զԱւետարանն Արքայութիւն ամենայն արարածոց, Մարկ. Ժգ. 15.

Առ միւս մի յօդեալ պատճառն թէ Պետրոսի ասացարածել զոչխարս՝ (Իբրեւ յիսուս զԵւէէէ) յանդիմանէ չլինիլ ինքն Պետրոս. գրելով առ եղբարսն՝ “Արածեցէք որ իձեզ հօտդ Աստուծոյ, (Եւ Իս.) վերադառնալ լինիլ մի զօշաքաղութեամբ՝ այլ յօժարութեամբ, և մի տիրելով վիճակաց՝ այլ լինիլ օրինակ հօտին, (հախառն աստուծոյ Իս. Եւ Եւէէէ) լինիլ հօտապետին, (Եւ Եւէէէ) լինիլ զանթառամ փառացն պսակ, ահաբան՝ հակառակ բանի. և ներգործութիւնն՝ լինիլ մի ներգործութեան. զի եթէ Պետրոսիէր արածել զհօտն՝ էր ինքն Պետրոս թողու այլոց, և հօտապետ զԲրիտոս դաւանէ՝ յորմէ և յուսադրի վարձուն, քաջ յարմարեալ սրբոյն թէ միապետական գլուխ և հովիւ հօտին է՝ ինքն Բրիտոս, որ ճանաչէ զիւրսն՝ և ճանաչի յիւրոցն, և նորա իսկ օրի նադրեալ չկոչել զոք վարդապետ Լուսուցիչ, և ոչ տիրել միմեանց՝ ըստ կերպի հեթանոսաց, կարդա, ա, Կթթ. Պետ. Եւ Եւէէէ, Եւ Եւէէէ, Մատ. Եգ. 8, Ղուկ. Եւ Եւէէէ 36.

Եւ երբ լինի ասելն և զայս՝ զի եթէ Պետրոսի իցէր մի ապետական իշխանութիւն զիսաւորութեանն, չլինէր Պոլոսի դիմադրել զՊետրոս ի վստահութեամբ. ուրասէ՝ “յոր ժամ եկն Կեփաս, Անտիոք, լինիլ մի գարձայնորա՝ զի զոգ իբրեւ ստգտեալ իմնէր. Գաղատ. Բ. 11. Թողումք աստ և զայլ միւս իրաւունս՝ առ ան զեղջն. որոյ վասն ասաց բողոքել յիկեղեցւոջ, բացայայտեալ զպատճառն մեկնէ մեզ իմիասին՝ թէ զինչ եկեղեցին, ժողով կամ ժողովարան սրբոց, ուր իցեն յանուն իմ (ասէ) երկու կամ երեք ժո-

զեալ՝ անդ եմ ես իմէջ նոցա՝ աստանօր խնդրի զարժանին մտադրու թեան՝ զոր ոչ ուսոյց բողոքել Պետրոսի, այլ եկեղեցւոյն Առաքելոց հաւասար, տես. Մատ., ԺԷ, 20.

Ե. Առ ընթերցումն սուրբ գրոց՝ շատասցի հրաման տեսուն՝ քննեցէք զգիրս՝ զի գուք համարիք նոքօք ունիլ զկեանս, զկեանս առաց զԱքայութիւնն երկնից և զբանալին եդ ի սուրբ գիրս, զի զոր չգիտէ իւ ճանաչէ, զոր չտեսանէ՝ իւ ըմբռնէ. զոր չունի տեսիլ՝ որոմ զանսայթակ ելս գնացից հայթայթէ, իւ՝ լուսաւորեալ քայլափոխիցի մեղաւորն՝ իշնորհս Աստուծոյ, որ ոչ զգիրս գիտէ և ոչ զգորութիւնս աստուծոյ առ իխուսափիլ իմիշաց՝ իւ՝ ուղղեացէ զճանապարհն իւր՝ ի չգլորիլ մեղօք ի լիճն հրոյ և ծծմբոյ. կամ որով ներքենին ընկալաւ զշնորհս հոգւոյն՝ եթէ ոչ ընթերցմամբ սուր գրոց, կարգաւ, Սաղմ. ԿԺԷ, 9, 105, Մատ., ԻԲ, 23, Տեսիլ, ԺԹ, 20, Գործ., Է, 28,

Արդ իմերայ և ընդդէմ այսր ամենայնի՝ ոչ ապաքէն յծամարտութիւն ասի զրկումն ժողովրդեան յընթերցմանէ սուրբ գրոց, և թէ չէ այս կամաւոր փակումն դրանց. արքայութեան երկնից ընդդէմ հաւատացեալ հօտին՝ զոր անվերհեր առնեն և ուսուցանեն տեսուչք Հռովմայ եկեղեցւոյ՝ նախկին խանդարիչ կենսատու շնորհիս այսմիկ՝ Գրիգոր 7 Պապ, որ կոնգակաւ արդել իշխանին Պոնտֆայ՝ և հպատակաց նորա ի չընթերցումն զսուրբ գիրս յամի տեսուն 1073, որ զայս հնարեաց չարիս՝ և որք զկնի հետեւ ցան փայփանօք կուրօրէն, ոչ յայլ միտս՝ քան յոչ գալ ժողովրդեան ի յուսաւրութիւն զատելոյ զթերութիւն եկեղեցւոյ և գղերացն, սակայն իղձը՝ զի զոր ասի բռնա կան՝ ոչ ասի տեղական, հայեաց գու այժմ զվիճակ անդրա լեռնականին՝ որ երբեմն զարհուրեցուցանէր զաշխարհ, թէ յոր սահման տառապելութեան ժամանեալ՝ և թէ որ խնդրով սակաւուն՝ կորուսանէ և զբազումն, զրկիլ հանդեր ձեալ է (ա. ի) իմարմնաւոր իշխանութենէն՝ և իրօք ժառանգաւորիլ արժանալէս յԱջորդութեան սրբոյն Պետրոսի այն՝ որ խրատէր գեղբարս՝ չսիրել զտիրապետութիւն վիճակաց, կարգաւ, Առկ., Ժա, 52, և զԼրագիրս այ ժման Երովպայ,

Զ. Խորհուրդ Բաւարանին իմեղ չէ աշխատէ՝ որպէս որոշեն

լատինք երրակի նիւթական կայանօք, այլ 'իմեղ արտաքոյ
Սեղանոյ եկեղեցւոյն սրբոյ, ուր զեհանի անմահ դասն
Աստուծոյ 'ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն միւլաց. չի ք այլ
տեղի քաւեղոյ զմեղս՝ և ոչ լամբոս մակամտածական, վկա
յին առայս՝ և անկողմնասէր Աստուծաբանք լատինաց,
ստոյգէ թէ ոմանք ևս պնդին զգոյութէ քաւարանին երկո
քումք գլխովք՝ այնէ." Անցաք մեք Լ և Լ և Լ Զուր...
“Եւ թէ՝ ոչելանիցես անտի՝ մինչև Հասուցանիցես զյեպին
նքարակիտն տես Սաղմոս, Կե. 12 Մատ, Ե. 26. ա. Կաթն Յովն, ա. 7.

Սակայն բազումք և զներհակն պնդեն՝ որպէս և անծա
բանք մի ր հեղինակութեամբ սուրբ գրոց. զի եթէ Մարգա
րէին բաննախ զՋրոյն իցէր և ապա զՀրոյն՝ տակաւին մասամբ
իմիք նպաստաւոր լինէր դարձուածոյ բանից նոցին 'ի խոր
Հուրդն Մկրտութեան և քաւարանին, բայց և այն ոչ այդ
պէս՝ զի Հուր և Ջուրն միաւորի 'ի խոր Հուրդ Մկրտութեան
լը բանին թէ" նա Մկրտեսցէ զձեզ 'ի Հոգին սուրբ և 'ի Հուր
տես Մատ. Գ. 11. Ղուկ. Գ. 16.

Իսկ վասն Հասուցման յետին նքարակտին՝ թուին շփո
թեալ. “մինչև” բառիւն, ուր զանեղրական և զան վախճանն
նախադրութիւն՝ դարձուցեալ 'իմակբայ ժամանակական.
Ոչ բարւոք քննելով զեղանակ և զոճ սուրբ գրոց՝ վարեալն
'ի շարամանութիւն բանից, որպիսի է տեսանել բազում
ուրեք 'ի սուրբ գիրս. մանաւանդ հեղեղեղաւն ընդհան
ուր՝ յոչ դարձն Ազգաւու մինչ ցպակասիլ Ջրոյն.
անծնելութեամբ Մեղքորայ դստերն Սաւուղայ՝ մինչ ցօր
մանուանն. Սամուէլիւ՝ ոչ տեսանելոյ զերես Սաւուղայ՝
մինչ ցօր մահուան իւրոյ. առ կանամբք Դաւթի՝ 'իսկա
հաստի մինչև ցօր մանուան իւրեանց կելոյն այրիք. ու
րեմն մինչև բառիւն իմանի՝ զկնի դարձեալ. ծնեալ.
տեսեալ, և ամուսնացեալ. որ 'ի ծաղրականաց սակիէ բան,
տես Մենդ. Ը. 7. Բ. Թագա. Գ. 23. Կ. 3.

'Ի դիմադրութիւն մտացածին. Հասուցման նքարակ-
տին՝ բաւականէ վճիռն քրիստոսի. թէ գայ գիշեր՝ յո-
րում ոչ ոք կարէ դործել, այնէ մահն՝ որով դադարին և
փակին դրունք գործոց տուր և առութեանց, արդ յորժամ
ասէ դադարեալ ամենից չի ք ժամանակ և տեղի դործոց և

դիւեցման՝ ուստի և ապա զհատուցումն, ահա այսպէս ինք
 նին լուծանի զխնդիրն գոյութեան նիւթական քաւա-
 րանի, և չթողու ընարել զայլ իմաստ՝ քան զոր հաւատայ
 և դաւանէ զմերն սուրբ Եկեղեցի, տես Յով Դ. Թ. 4.

Եկեղեցին մեր հաւատայ և քարոզէ լինիլ ճանապարհին
 զկենցաղս, Ոսոխ՝ զմարմինն, Դատաւորն՝ զՔրիստոս, Դատաս-
 տան՝ զմիւս անգամ գալուստն, Դահիճ՝ հրեշտակ չորին,
 Քանդ՝ դժոխքն, Հատուցումն նքարակտին՝ զտան ջանքն յա-
 ւիտեանիւն, զոր կրելոցն անդիզ մեղաւորք, և ընդ այս երիս
 զաղափարս տայն ջեցելոց՝ այնէ ծայրագոյն արդարք՝ ծայ-
 րագոյն մեղաւորք, և միջականք, քո ոչ արդար՝ և ոչ մեղաւոր,

Առաջներորդ դասուն մնայ յետ անջատման հոգւոյն՝
 իսկոյն մերասլանալ յերկնային փառս, ըստայնմ թէ՛ իդա-
 տաստան ոչ մտանէ, այլ փոխեցաւ իմահուանէ իկեանս, և
 թէ՛ իմեռանիլ աղքատին և տանիլ հրեշտակաց զնա իգոգն
 Աբրահամու ուրէ Արքայութիւնն, տես Աւ Կ. Ժգ. 22 Յովհ. 6. 25

Երկրորդի դասուն՝ ոչ տայ քաւութիւն, քչ աստ՝ և ոչ
 յանացն, այլ սլահէ իդատապարտութիւն յաւիտեանին,
 Մատ. Ժբ. 32.

Իսկ երրորդի դասուն միջականի՝ այնէ զղջացեալք և ոչ
 կատարելապէս ապաշխարեալք. յանձն առնէ խնամոց և
 ողորմութեան եկեղեցւոյ, որպէս զի աղօթիւք և խնդրուա-
 ծովք ի շնորհս սրբոյ Պատարագի և անարիւն զենման
 գառին Աստուծոյ, քտեցցին իմեղաց,

Ապաքէն ասիցես թէ միջնոցդ հոգիք նախքան զքաւիլն
 աղօթիւք և Պատարագօք՝ ուր ապա սպասեն փրկարար խնա-
 մոցն Աստուծոյ՝ մի թէ տեղին կելոյ՝ ոչ կոչի քաւարան՝
 ասեմք, արդարեւ իստուգագոյն միտս խորհրդոյ հաւանի
 գոյ տեղի ինչ՝ որում մեք Վայեան իմանամք, բայց զորպի
 սութենէ տեղւոյն սուրբ գիրք ոչ գուշակեն մեզ՝
 խաւար արդեօք միայն՝ թէ այլ ազգ հետեանօք,

Հ. Եկեղեցին մեր ունի և այլ մի հեղինակութիւն ի
 նստաստ խնդրոյդ՝ այնէ երգն Շարականի. “Ահեղ խորհուրդ-
 քահանային բաղկատարած կայր իբեմին” և ալն,

Պ. Երգի երգդ Եկեղեցւոջ՝ ընդդէմ բնի հեղինակու-
 թեան, քան զի խորհուրդն սրբոյ Պատարագին Քրիստո-

սինէ՝ և ոչ խորհրդակատար Քաճանային, ինրքաքննին չեղի նսկաց բաղումք առայս խօսեցեալ՝ որպէս թէ ՚իմամա նսկին ունիթօռաց մտեալ յեկեղեցիս, այնէ յամի տեառն 1555. սակայն և ոչ այնպէս. վասն զի առաջի աչաց տեսա նեմք զվայելչագիր Շարականս 700 ամեայ 168 ամօք առաջ քան զերևումն ունիթօռաց աղանդոյ գրեալ. (այնէ յիշատակեալն յէջ 19 դրոյս ուր ասացաւ չլինիլ խորհուրդ խորին երգոյն) տեսանեմք իսմին զերգդ բուն չեղինակութեամբ այսպէս.

Ա. չեղ խորհուրդ Քաճանային բաղկատարած Դայր ՚ի ԽԱԶԻՆ ևայլն.

Հոգւոյ պնտութեամբ վստահիմք յիրաւասութիւնս և պատրասեմք յանդիման առնել որոց ըղձի ի իցի քննել. բայց թէ երբ կամ որոյ իձեռն շփոթեալ տկարանամք իմանալ, որ չափ շօրանամք յասելն, անիծեալ մարդ՝ որ զփառս Աստուծոյ շորթել յինքն ժպրիցի.

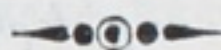
Զ. Ետ մտախորհ լինելոյս բանիցդ հաւատարիմ՝ զարմա նամ ընդ ճարտարարուեստ հնարս լատին վարդապետաց՝ թէ քանի պաճուճանօք սեթեհթեն զիրաւունս ընդդէմ ասացելոցդ, մինչ պարզամտոց դիւրահաւան՝ մատնին իհաղթս կեղծից, զայս ոչ ասեմ ՚իհնագունից Պելարմինոսէ և այլոց զկնեաց՝ որք ճիգն առայնս իհատատութիւն թափեալ, այլ և ՚ինորոց հայ իմաստնոց վարդապետաց վննեալ եան ու խաի, յորոց մին. Զ. գաբրիէլ Աւետքեան, որ ՚իբացատրութեան Շարականի՝ յատուկ և ճառ մի յաղագս բղխման Հոգւոյն սրբոյ յաւելեալ, ուր և հաստատեալ զթառք և յՈրդւոյ՝ իբրեւ սեպհական դաւանութիւն հաւատոյ, և ոչ այս չափմիայն՝ այլ և յամի տեառն 1781. շարագրեալ գիրք մի ստուար՝ Հայելի ազդեցութեան՝ անուն, որով սպառնայ հակասականօք և արտաքին վկայութեամբք հաստատել զիրաւունս վեցեկի ճառեալդ գլխոց. թէպէտ սոյն գիրք իբրեւ տիպ և ձեռագիր՝ ոչ թուի հասարակեալ ը կերպի տպագրեցելոց, ծածկեալ և զանուն իւրոյ.

Պ. Ասացաւ արդէն թէ՝ իբովան դատի ճգունս նոցին արտաքին չեղինակութեամբ՝ չէ տեսանելի հիմն իսուրբ գրոց, և թէ ուրեք ուրեք յանդիման կացուցանի՝ ոչ իսկական զօրութեամբ իմաստիցն, որ չափ ճարտասանական՝ լօճիկա

կան՝ և մերթ Քիչիքական ճարպիկ մակացութեամբ, մինչ
մերապէս անհմտից հարծի հաւատարիմ, սակայն ի հանդի-
պին ներհուն Աստուածաբանից՝ մերկանան ներտրամադր-
եալ յիրաւանց, և մնան մակերեւութիւ իբրեւ զանաւ
ուխտ քսակի՝ թափուր յոսկւոյ նիւթականէ, որպիսէ տե-
սանել, հանդիպումն ցահորայ, Նալեան և Միքայէլի Սալլան
թեանի, (1) իդործս նոցին՝ և հանումն զաշխատանայն յում
պէտս, քանզի ստոյգ Աստուածաբանութիւնն հիմնի
զօրութեամբ սուրբ գրոց՝ և զոր մարացեալ յարտաքին
վարդապետաց՝ ոչ անցանին՝ իկարգս մասանց հաւատոյ իբրեւ
բանից օրինաց:

1 Տե՛ս վէճ հաւատոյ զիրքն տպեալ իկոստ՝ Պօլիս. Գամբի տեառն. 1733.

“ Մաւղայք Արարատեան:՝ Տպեալ իմոսկովայ. Յէջս 305. և 242.

Օտրթիք ո՛վ սուրբ հարք՝ հարք մեր սրբաշան,
Որ հոգւով սրբով եղէք միշտ վաճան,
Վաճան հաւատոյ՝ յաղթ իսկ յանդիման,
Դնողաց մարաի՝ ընդ Աստուծոյ տան,

Օտրթիք ողբացէք՝ յան շքութիւն մեր,
Յայժմոյս տեսարան՝ արտասուաց ի վեր,
Սակաւ զոր տեսէք՝ սակաւ և զօղբ ձեր,
Ըստ մերում յարդի՝ վտանգ մահաբեր,

Որ իշխանութիւն՝ գլխովք երբակի,
Մարթի անքոյթ կեալ՝ յիրում շուք կենի,
Թէ ոչ մին միւսով իգայթ կործանի,
Իմա՛հ յաւիտեան, իջնջումն ազգի,

Սինչ կայ իհիւանդն՝ շունչ ջերմ իմարմնի,
Ամէն ազդ ջանիւ՝ դար մանել պիտի,
Զի մի տեսերունչ՝ մեռեալ իմա՛հ ճի,
Տացէ տիսոսանս՝ յանշունչ դագաղի...

Պրակ. Ժ.

- Հ. Յայսվայր ըստ մարթելոյն ուսայ զներքին տարբերութիւն չուովմայ եկեղեցւոյ լսել ախորժիմ և զարտաքնոց՝ եթէ Հաճեսցիս կարեւորաւ իրակել ինձ:
- Պ. Օլիակատարն տեսցես 'ի վէմ' Հաւատոյ գիրս՝ յ' Զ 578՝ այլ որ զանց զնովաւ եղեալ՝ երրակի գլխովք բանամք եղ 'ի տեղեկութիւն:
- ա. Աղգին Ղփտաց՝ որ դաւանութեամբ Հաւովմայ եկեղեցւոյ՝ շնորհեալէ իւր ազգայնոյն թլփաաել զարու ծնունդք՝ իւր Եզրացւոց՝ զոր Առաքեալն նշան ասէ՝ նոր արարածոց՝ և ի Հոյս Բրիստոնէից անհեթեթ Լսնոտի տես Գաղատ. գ. 15:
- բ. Չինէացի Հաւատացելոց եկեղեցին Հաւովմայ անօրինեալէ՝ երկրպագութիւն անուանց նախնեսց իւրեանց իւր Եզգայնոյ սովորութեան, զի զանուանս նոցին գրեալ 'ի տախտակի' յամենայնում աւուր երկրպագին 'իսերնդոց, որէ ճիշտ գաղափար կուսալաշտութեան Լօտար 'ի Բրիստոնէական Հաւատոյ, զի երկրպագութիւն մատուցանելիէ միոյն Աստուծոյ Ճշմարտի՝ և ոչ արարածոց, որում Առաքեալն դիմադրէ ասելով՝ չին՝ չ Հաղորդութիւնէ Բրիստոսի ի բե ի իարայ, և եթէ Հրեշտակն արգելու զՅովհաննէս յերկրպագութենէ, կարգն Յովհ. գ. 22. բ. Կորն. գ. 15, Տեպէլ, իբ. 8. 9.
- գ. Խորհրդարան եկեղ' Հաւովմայ՝ բաղմօք սրբացուցանէ զան ձինս առաջօք իբրեւ բարեգործս և արդար, մինչ զայս իրաւունք թողեալէ վկայից և արեամբ մկրտեցելոց 'իբրեւ վարձ մրցանացն, և Հետեասլէս Ճշարիտ Հովուաց եկեղեցւոյ՝ 'ի տրիտուր՝ Նահատակութեան 'ի սլաշտօնն որ առ Աստուած, որոյ ընդ Հակառակն տես, Ղուկասու, ժգ. 15,
- Հ. 'Ի կարգի այսմիկ ճառի՝ ուրմեք ուրեք զբառք ներքին և արտաքին, որոյ զբուն նպատակն չիմանամ:
- Պ. Ըսա ձեռոյ իրաւանց և տեղեկանի նիւթոց՝ տարբերին իմաստք, զնեքինն իմն բնականիամ Հիմնական ըստ սուրբ գրոց՝ յարաբերեալ յէական խնդիրս Հաւատոյ, սրպի սիէ դաւանութիւն իշայր, և յՈրդի, և 'ի Հոգին սուրբ, զի սա միայն ասի Հիմն և լրումն ներքին Հաւատոյ, և զոր իմա շինեալ յԱռաքելոց՝ մօրգարէից և վարդապետաց, ոչ առանց սկզբանց և ներ Հնչման Հոգւոյն սրբոյ՝ ընդ որոյ

խմանալիէ զերիս տիեզերական ժողովս. Նիկիոյ, Կոստ^ն Գոլտոյ
և Եփեսոսի, իհանգանկս հաւատոյ և յայլ խորհուրդս եկե
ղեցւոյ, կարգւ, Հռոմ^ի ժե, 19, ա. Կորն^ո, գ, 10, Եփես^ո բ, 20, բ, Տիմո^ն, բ, 19:

Իսկ զարտաքինն իմա՝ աւանդութիւնք կամ ծիսականք
ըստ տեղեաց և Սղգայնոյն պէսպէս օրինակաւ յեկեղեցիսմ
բանք վարդապականք՝ այլովք հանդերձ, որպէս և զմերն
եկեղեցի՝ ոչ անհաղորդ զայումանէ, սակայն զգուշանալիէ
զի մի ունիցի խառնուրդ կամ խմոր հեթանոսական մոլորու
թեանց ընդդէմ սաւրբ գրոց՝ յեղծումն ճշմարտութեանց
կարգւ, Մատ^ի ժե, 6. Մարկ^ո, է, 8. բ, Թեո^դ, բ, 14, գ, 6. ա, Տիմո^ն, գ, 1.

Հ. Անգ իմադրելի փաստիւքդ կնքեցաւ չունիլ եկեղեցւոյն
Հռովմայ պարծանս ինչ՝ սուսաւել քան զայլ եկեղեցիս
Քրիստոնէից, զկարդ ասլա Պապք Հռովմայ խրոխտան լինել
իբրև միապետական գլուխ եկեղեցւոյն Քրիստոսի:

Պ. Այսպետական գլուխ եկեղեցւոյէ Քրիստոս՝ որ արեամբ
դնեալ և յինքն սեպհականեալ զիշխանութիւն, տես,
Եփես^ո, ա. 22. բ. 20. գ. 15:

Այլ ան նիւթականդ նախադասութիւն Հռովմայ՝ երե
քումք նիւթական մեքենայիւք բռնաբարեալ, մին՝ իսլաւ
ծափս ինքնահալաց Հռովմայ, որ առաջին եղեալ տիրա
պետող ազգաց և ազանց՝ ինուաճումն և ի հնազանդու
թիւն, որով և ընկալեալ զբրաբրոնդ քաջութեան:

Այն ինիւթական տուր և առութեան՝ է, տարեկան,
գումարն մեծի դրամոց՝ զոր ի 810, թուականէ ակսեալ
տոյին Պապք կայսերաց Հռովմայ՝ վասն ունելոյ հրովար
տակ ինոցունց՝ որպէս ասէ Վոնիփակիաս Յ, Պապ հանեալ
հրովարտակ ի Փոկասու կայսերէ՝ իբր և Բահանայապետն
Հռովմայ իցէ գլուխ ընդ հանուր եկեղեցւոյ. և ունիցի
ծայրագոյն իշխանութիւն իհամօրէն Քրիստոնեայս, զայս
կախարդական գիւտ վերացոյց (ասէ) Սղաթոն Պապ,
տես, Սբբաղ^ո, Պատմ^ո, տպեալ ի Վ. Ենեա^ո, յամի անառն. 1833, Հատ^ո, բ,
երես 98. և 112:

Եւ մին վերջին՝ կուրութիւն մտաց խուժանին հպատ
ակեցելոյ Է հրամանաւն, մանաւանդ արգելն՝ յոչ ընթերց
ման սուրբ գրոց, զի մի լուսաւորեցին միտք նոցին յը
բոստութիւն, բայց յաւուրս յայսոսիկ բարձեալ զամն

նայն և բուսածորեալ մտացն հպատակաց՝ չտայ տեղի որպէս
երբեմն ՚ի Պապսն առաջին, ըստ այնմ թէ՛ զոր ինչ բռնա-
կան՝ և ոչ տեւողական:

Հ. Եթէ ոչ անդէպ՝ ազաւել ասել և զայս մին, թէ ո՞ր
իմաստ ներողականի գրոյն Նեւոնի Պապի՝ յիշատակեալ
ի նախընթաց պրակոյց. որ իբրեւ չորորդ քաւարան լատի
նաց քաւէր դրամով զմեզս ժողովրդեան, ընդդէմ վճռոյն
թէ՛ ճակարէ թողուլ զմեզս՝ եթէ ոչ մի Աստուած, կարգան
Եսայի. խգ. 25, Մարկ. Բ. 7.

Պ. Ի՞նչպէս խնդիրդ չէ՛ իկարգի վեհանձնութեան որ
պէս և ոչ առաքինութիւն մեզ որոյ ՚ի կատարումն՝ սա-
կայն առնեմք և զայս իսէր քո, ահա՛ քեզ թարգմանութիւն
հեղինակութեանն:

“ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ողորմեցի քեզ՝ Ն. Ն.
“ և արդեամբ ամենասուրբ չարչարանացն՝ արձակեսցէ
“ զքեզ, եւ ես իմով պարգեւեալ Առաքելական իշխանու-
“ թեամբ՝ արձակեմ զքեզ յամենայն եկեղեցական դատա-
“ պարտութեանց, պատժոց և պատուհասից՝ որոց դու
“ արժանի էիր և դարձեալ ամենայն յանցանաց մեղաց և
“ չարեաց զոր դործեալ ես, որ չափ մեծ և եղեռնաւոր ո՛ր և
“ իցէ տեսակօք՝ և թէ մինչև սրբազան Հօրն մերոյ Պա-
“ պին և Առաքելական Աթոռոյն վերաբերին. այսպէս զոր
“ ծովք ի վերայ քո առեալ խայտառակութեան համայն
“ նշմարանաց և տկարութեանդ բիծքն ջնջեմ, և ի քաւա-
“ բանին կրելոյ բոլոր վիշտդ բառնամ:

“ Ղարձեալ ընկալնում զքեզ ի խորհուրդ եկեղեցւոյ՝
“ և սովաւ վերստին միաւորեմ զքեզ ընդ հաղորդութեան
“ սրբոց, և դարձուցանեմ զքեզ քոյդ մկրտութեան և ան
“ մեղութեան մաքրութիւնն. այնպէս՝ որ իմահուած բոպէին
“ տանջանաց տեղւոյ դուռն ի դէմս քո փակցի, և ուրախու-
“ թեան դուռն դրախտի՝ ՚ի քո դէմս բացցի, եթէ երկար
“ ապրիցիս՝ շնորհս այս անփոփոխ ՚ի քեզ մնասցէ մինչև
“ ցվախձան քո, յանուն Հօր, և Որդւոյ, և Հոգւոյն սրբոյ
“ Ամէն, անս ՚ի պաամ” Մ. Լուտերի, տպեալ ՚ի Զմրւոնեայ
“ յամի տեառն 1846, հատ. ա. Յէջս. 99.

Հ. Ի՞նչպէս գոյնդ ասացիր միապետական գլուխ եկեղե-

ցւոյէ քրիստոս. տպա Առաքելալք և օրինաւոր յաջորդք նոցին զինչ :

Պ. Պաշտօնեայք անդամոց այնր մի տպետական գլխոյ՝ որոց Տէր եւ իւրաքանչեւ սնուցանել չովուել և մատակարարել իճշմարիտ յօգուածս մարմնոյն, կարգն, Գործ. Ի. 28. ա. Պետ. Ե. 2. ա. Կորն. Գ. 4. 6.

Ն. Լսացեր կանխաւ թէ Յոյնք մերձաւորեն մեզ առանց խտրելոյ զիրաւունս՝ թէ նոքին ևս դաւանեն զբղխումն իւօրէ և յՈրդւոյ:

Պ. Ոչ այդպէս, և որք իդոյն շփոթին՝ չեն տեղեակներ քին դաւանութեան նոցին հաւատոյ, և ոչ զհաւատածառ դրեանս նոցին քննեալ, զինոքին իսկ Յոյնք՝ ըստ մերում դաւանին չոգին սուրբ բղխեալ իւօրէ, և առեալ յՈրդւոյ. զի այլ է բղխումն, և այլ առումն, ըստ վկայելոյ սուրբ գրոց և բանի Ն. Շնորհալուոյ՝ իՅիսուս որդի զիրս իւր թէ. “իւօրէ” է յատկաբար - առնու յՈրդւոյ՝ ան ճառաբար:

Ն. Իթէ ներիցէ ինձ սէր քո՝ ունիմ խոստովանիլ զան իմացս, թէ զինչ բղխումն, և զինչ առումն, չեղէ խելահաս:

Պ. Բղխումնասի՝ ելումն չօգւոյն սրբոյ իւօրէ, և առումն՝ զիմաստ գիտութեան Որդւոյն իւօրէ ըստ բանին թէ. “յիմ մէ անտի առնուցու՝ և պատմեցէ ձեզ”. զայս բան գեղիցիկ մեկնէ՝ Ոսկերեբանն այսպէս. “յիմ մէ անտի առցէ՝ ք ես գիտեմ յիմ մէ գիտութենէ առնու, զի միէ իմ՝ և չօր գիտութիւն. տես Յովհան”. Ժ. 14-15, մեկն՝ Ոսկերեբանի իկարգ բանին:

Ն. Եկեղեցին Յունաց որ ջրախառն բաժակաւ Պատարագէ՝ զինչ և առայս, մի թէ դասի և սա իծ իսականն աւանդութիւն:

Պ. Փոփոխութիւն ծիսականիդ չէ նշանակեցելո վդ միայն, այլ ունի և կցորդս երկս՝ որքեն, երգ զիրեք Սրբենւոյն՝ առանց խաչեցարիւ. Պատարագն խմորուն հացիւ՝ որպէս և ջրախառն բաժակաւդ, և զմկրտեալ անդամս քրիստոսի կրկնակնքել իբր և եկամուտ նոր, բայց այսօքիկ տարբերութիւնք՝ չեն է ականք. (Ը. Գ. Ներսէս իմաստասէր) այլ յաւէտ հային իծ իսականս՝ և այս ոչ սեպ հակառակ ինոսա

որչափ հաստատի. այլ առեալ իշատինաց՝ յետ երկրորդի միաբանութեան ընդ նոսին՝ իհնդերորդի դարուն. այնէ յամի տեառն 1458, որպէս և սովորութիւն կրկնակնունք առնելոյն՝ թերևս յունիթօւսց. կարդա՛ պատմ՝ ազգիս, հատ՝ գ. յերես 550 և պատմ՝ եկեղեցի՝ յերես 605, 928:

Հ. ՚Ի հաւաստեաց ճառից աստի երևի՝ մի միայն եկեղեցին մեր ան շփոթ մնացալ յԱռաքելաւանդդիրս իւր նախկին:

Պ. Առանց իմիք տարակուսանաց՝ ըստ վկայելոյ համօրէն եկեղեցեաց Բրիտանից, ևսոյն իսկէ պարծանք հարա զատութեան Հայաստանեացս եկեղեցւոյ՝ թէպէտ տարա բաղդապէս յետ կործանման զաւազանի իշխանութեան և նուազման շքոյ ազգիս, չէ գտեալ պատենս ըստ տյլոց՝ յարուցանել իծացոյ զՔարոզիչս իւրոյ նախադա սովութեան, զի ուր չիք իշխանութիւն՝ գոգջիր և ոչ ազգութիւն կամ պահպանութիւն տոհմա կանաց. ուրչիք զօրութիւն՝ և ոչ ներգործութիւն իրաւանց և օրինի. և միով ուր չիք սաստ և ահ իշխանութեան՝ չէ տեսանելի անդրէն և զիրաւունս արդարութեան:

Այլ օրինակ քեզ՝ զօրիւրապետս կինցադոյ. զի ուրոյ իշխա նութիւն և բերան Բմբոյ և Թնդանօթի լայն և խորամուխ՝ անդ և կայացումն երկրապետի իրաւանանց, թէ ըստ Աստ ուծոյ՝ և թէ ոչ. առ որ ան բերրի ժամանակաւս՝ ամլացեալ տեսանի և զմերն ծնունդ, ոչ ըստ Հնոյ ժողովրդեան խոռհմալան նախատինս՝ այլ յամօթ և ՚ի պատիժ մեղաց, անսիրութեան անհամաձայնութեան և սովու գիտութեան, տան ազգիս. այլ ինչ որէ՝ Աստուած ինքն գիտէ և տեսա նէ զիւր ոչխար ողջակէզ. դու կարդա՛ ցաւօք. Բ, Օրին, է, 14, Ծննդ, իր, 8:

Հ. Անխաբանեցիր թէ եկեղեցին Հռովմայ նիւթական ոսկւով յինքն հանգուցեալ զնախադասութիւն մեծարա նացն՝ իբրև լինելութեան իշխող ամենից եկեղեցեաց, զի սրբ ապա և այժմ ոչ ոսկւով դիմադրէ զհակառակորդս իւր՝ որ ի ծակաց երկրէ վատաբանին զինքն:

Պ. Ա իհ մեծէ այժմոյս՝ ընդ առաջնոյն. քան զի լուսաւո թեալ միտք՝ զիրաւունս Է ոսկւոյ ոչ փոխեցէ, և ոչ ճշմար տութիւնն Աստուծոյ՝ ՚ի գնոյ տացի. այո՛ և այժմէն ոչ դա

դարեալ զայն ախթարահմայ վաճառականս թիւն, զի բա
զում ուրեք դրամով որսան զազքատս 'ի ժողովրդութիւն,
որպէս և զայլ իրաւունս՝ իսկանականութիւն և յօգուտ, որ
պէս տեսեալ մեր երբեմն իջուլայ՝ ի վանս նորին Ռօզարայի:

Դադարիր օվ մուսայ՝ իքոյ երգ բնական.

Աւնողին փորձ հանճար՝ լոկ ազդումն բաւական.

Որչունի ընդ ուսովք՝ գլխու լի իմաստիւք.

Նա Դգում քարոզի՝ կամ պարկ մի լի փքովք.

Գեղգեղելն 'իդաշտի՝ արձագանգ տայ լեւանց.

Ուր չիք սիրտ մսեղէն՝ ոչ առնու յիւր թափանց:

Տօր յատեան ձայն ախորժ՝ սիրողաց նազենւոյ.

Որք գիտեն ճանաչել՝ քոյդ սուրբ վարկ սուրբ սիրոյ:

Կասիր յետս յուշի դմբ՝ ուր գնտս ռահ 'ի փեղկ.

Իբրեւ այսպէս մերթ այն պէս՝ փոփոխին կենաց ելք:

Ոչ միոյն ոչ միւսոյն՝ կան սլաքձանք մշտա տե.

Որ սիրէ միշտ խաւար՝ ատէ լոյս և զաքէ:

Ով չունի ընդ հոգւոջ՝ կըրօնի սուրբ նախանձ.

Վառէ զանձն անխնայ՝ 'ի կորուստ և 'ի խանձ:

Այլ գուշակն մակացու՝ գէթ միով կաշիու բիւք.

Կարեկից սխրանայ՝ ոչ 'ի բոց կամ 'ի հուր:

Սերճեմեալ անդ 'ի շնորհ՝ իմաստից բնական:

Որ հոգւոյ և մարմնայ՝ տանի դիւր քաղցր 'իջան:

Օ ի չարար բնութիւնն՝ հասարակ 'ի գլխացս.

Է պիտոյ է անարգ՝ անգիտին ոչ վնաս:

Տիպ վատթար կեղծական՝ նաւաստեաց է ունել:

Ուր նօտոսն սփռէ թե՛ զառագաստս անդ մեկնել:

Այլ իմ ոչ արշաւեալ՝ թող կոհակք ամենի.

Նախանձուն լոյծ փրփուր՝ ինձ դիգիլ կատաղի:

Կազմածոյք ճապանիս՝ յոր յուսամ փրկութեան.

Փեղկ 'ի փեղկ ամբակուռ՝ քաջալերս փոյթ ինձ տան.

Հեղուսեալ պատգամօք՝ սուրբ գրոց 'ի կազդուր:

Ում սլաշտպան երկնային՝ նաւապետն քաղցր համբոյր:

Պրակ. ԺԱ.

- Ն. Օրառդ Աղօթք՝ ի՞նչ լինի խմայեալ :
- Պ. Համբարձումն ձեռաց՝ յերկինս ուղերձ սրախ մասք
առ Աստուած, և ակնկալութիւն բարեաց՝ իմանէ :
- Ն. Ո՞րքէն հոգեշահ բարիք՝ խնդրելին յԱստուծոյ :
- Պ. Պարունակեալքն անթերի՝ իՏէրունական աղօթս :
- Ն. Որէ ասացեալդ Աղօթք Տէրունին :
- Պ. Հայրմերն՝ աւանդեալ ի Քրիստոսէ :
- Ն. Եւ ան լուսոյ՝ ուսայց և կարդացից :
- Պ. Հայր մեր որ յերկինս ես, Սուրբ Եղիշէ
անուն քո, Եկեսցէ արքայութիւն քո, Եղիցին
կամք քո, որպէս յերկինս, և յերկրի. Օհաց
մեր հանապազօրդ, տուր մեզ այսօր՝ Եւ թող
մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք
մերոց պարտապանաց Եւ մի տանիր զմեզ
ի փորձութիւն, այլ փրկեա ի չարէն. Օհ քո
է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յա
ւիտեանս, ամէն,
- Ն. Ի՞նչ ասեմք Հայր մեր՝ և ոչ Հայր իմ :
- Պ. Եւ իս՝ խրատուն ձեռքս ուսուցեալ մեզ, երկրորդ՝
միաբանութեան յօդ յեղբարս տուեալ, որպէս զի համա
միտ և համաշունչ՝ յինքն աղերսել, մանաւանդ և վասն
միմեանց աղօթել, կարդա՛, Մատ. Ե, 44. Փիլիպ. ա. 4. Կորնթ. ա. 3. Թիմոթ. Ե. 17, Բ. Թիմոթ. Գ. 1 Եբրայ. ԺԳ. 18, Յակո. Ե, 14,
- Ն. Ի՞նչ իմանի ասելն՝ Հայր մեր որ յերկինս ես սուրբ եղի
ցի անուն քո :
- Պ. Պաւանութիւն ընդ հանձնը՝ ի Հայր ական կարողութիւն
նորա՝ ի ձեռն արարածոց. Ճանաչումն զնա մի միայն Հայր աս
տի՝ և հանդերձեալ կենաց, և դիտաւորութիւն ընթեր
ցուածոյ բանին՝ մեկնելիէ այսպէս, ո՞վ դու ամենակարող
Աստուած և Հայր յաւիտեանական, որ ստեղծեր զիրկինս
Աթոռ Արքայիդ մեծի՝ զերկիր՝ պատուանդան օտից նորա,

և զմեզ յոչնէ՝ 'ի վայելչութիւն բարեաց, որպէս և վերա
ծնար Աւագանաւն Հոգւովդ սրբով. վասն այսր ամբողջութեամբ
խնամածու չայր՝ որ բնակեալես յերկինս և խնամես զարա
րածս քո ճշմարիտ և ան պատմելի գործով, քեզ յուսամք՝
զքո կարգամբ զանուն, և զքո խնդրեմք սուրբ լինելու
թիւն հանապազօր իբանաւոր ստեղծուածս՝ 'իմեզ փառա
ւորեալ. եղիցի և սլատուիրանապահութեամբ զանուն քո
'իսիրտս և 'իմիտս սուրբ և անջինջ. կարգան, Եօայի. Կղ, 1,
գործ. 4, 49. Մատ. 6, 35, Եփեսոսի, 3, 21.

Հ. Ի՞նչ իմանի ասելն՝ եկեսցէ Արքայութիւն քո.

Պ. Բաղձանս՝ յօժանդակութիւն Հոգւոյ, առայն թէ՛ դու
տէր Աստուած որ 'իկեանս այս զմեզ շնորհօք լցերի մի վասն
հանդերձելոյն 'իխնամոցդ լքաներ՝ այլ տէրութիւն քո և
իշխանութիւն գայ հասանէ իմերայ մեր՝ 'իպահպանել զմեզ
յամենայն փնասու, զի մի իշխեսցէ 'ի մեզ սատանայ և մի
թագաւորեսցեն մեզք 'իմահկանացու մարմինս մեր՝ և զրկ
եսցեն զմեզ յերկնային թագաւորութենէդ. որ յատուկ
վասն սրբոց և արժանաւորաց պատրաստեալ, կարգան,
Հռովմա, Գ. 12, Տեփ. Ի. 6, Իբ, 21.

Հ. Օ՞րնչ ասելն եղիցին կամք քո՝ որպէս յերկնս և
երկրի.

Պ. Այլ կայի տիրարար զկամաց նորա և զամենակարող իշխան
ութենէն ներկնի և երկրի, առայն թէ՛ ո՞վ տէր Աստուած
մեր. որ ունիս զտիեզերական իշխանութիւնս՝ փափագիմք
'ի բոլոր որտէ և ըզձամք զլինելութիւն հաճոյիցդ 'իմեզ.
որ չափ անհուն ողորմութեամբ ծաւալեալ յերկինս. այն
ու զօրացեալ և մեր 'իհաճոյս քո՝ մարթասցուք հաւասարիլ
Է հրեշտակս և Է սուրբս, որք շուրջ զաթոռով Աստուա
ծութեանդ հրճուին խնդան և փառաւորին, տես, Տեփ. Ի. 11,

Հ. Օ՞րնչ ասելն զհաց մեր հանապազօրդ՝ տո՛ւր մեզ այսօր.

Պ. Խնդրէ զնախախնամեալ թոշակ և զոգեպահն առօրէին.
որով կամի ասել, ո՞վ դու տէր՝ որ միշտ բանաս զձեռն քո
և լցուցանես զամենեսեան քաղցրութեամբ կամօք քով,
կշռես զժամն՝ և տաս կիրակուր ստեղծուածոց քոց, զնպա
րակ անցաւոր կենացս՝ դուպատրաստեալ, դուպարգ և եւ
և մի զանց զբաժանորդաւս լինիլ, զի մի 'ի նեղս այլ ազգ

պարտաւորութեան մատնեալ ի հայթանս՝ ստու թեամբ՝
գողութեամբ, յափշտակութեամբ, և այլ տեսակ անօրէ
նութեամբ՝ զոր արգելուն ինձ օրէնք, և կամ որ սննդա
րարնէ հոգւոյ՝ տուր ինձ ի հացէ անտի չրեշտակաց երկնից
՝ ի յագուրդ՝ յաւիտենականին հոգւոյ, տես, Սաղմոս հե, 24,
ձե. 27, Յովն, դ. 51-52,

Ն. Եւ նչ կայանայ ասելն թող զպարտիս մեր՝ որպէս և մեք
թողումք մերոց պարտապանաց:

Պ. Եւրկու ներ գործութիւնս՝ օգտակար և վնասառիթ,
զի խնդրելով զթողութիւն պարտեաց՝ խոստովանի զյան
ցանս մարդկօրէն, իբրեւ՝ գիտեմք ճանաչեմք և վկայեմք
զմեղանս, խորհրով՝ բանիւ և գործով, որով և իսկ ենթար
կիմք պատժոյ՝ այլ դու մի արդարութեամբ քննել զյան
ցանս, քան զի եթէ զանօրութիւնս քննեսցես՝ ո՞վ կարէ
կեալ ՚ի քո առաջի, այլ զթողութեամբ քով թող և ներեա
ղպարտիս՝ որպէս և մեք զպարտիս եղբարց մերոց և զվնաս
ընկերաց թողումք, այսչափս առ ճշմարտաբանն օգտակար,
կարգան, Սաղմոս, Տժգ, Զ. Ճիթ, 3,

Իսկառ վնասակարն՝ դնի յանուղղութիւն խօսիցն՝ յոր
ժամ չեղեալ իրօք ընդունակ թողութեան պարտեաց ըն
կերին՝ զորմէ խոստացաւ, և ըստորում հաւաստ և գործն ոչ
զուգ ընթաց բանին՝ անդրէն և անդր զայրացու ցանէ զպար
տան երկոքումք, մին՝ ընդդէմ պարտեաց օրինի և սիրոյ
ընկերին, և ժին՝ ընդդէմ ամենագէտ կարողութեան՝ Հօլմ
Աստուծոյ, այն՝ որ նախքան զստեղծանել զարարածս
գիտէ զամենայն, գիտէ քննել զսիրտս և զերիկամունս, գիտէ
նա և զանգործս մեր, ուստի փոխանակ ակնկալեալ բարեաց՝
բազմապատկին չարիք մե զանաց և անկանի ընդ դատապար
տութեամբ գեհենոյն, առ որ պատուիրէ մեզ Քրիստոս նախ
թողուլ զվնաս ընկերին՝ հաշտիլ ընդ խռովեալ եղբօրն,
մաքրել զխիղճն, և ապա կեալ յազօթս, այսպէս օրինադ
րէ և Առաքեալն ասելով՝ Արեգակն բարկութեամբ՝ մի
մտցէ իձեզ, ո՞հ թէ որքան մոլորեալ աշխարհի յամառութեամբ
յայսմիկ յանցուած, կարգան ցաւելով, Սաղմոս, է, 11-
թ, 17, Եդ. Զ. ՃԼԸ, 14, Մատն, է, 24, ԺԸ, 23, Եփեսոս, դ, 26, 27,

Ն. Օ, ի՞նչ զիմի տաներն զմեզ ՚ի փորձութիւն:

Պ. Այս խնդիրը տարազան է հայի 'իկենցադակաման' իբր այն
զի՛ որով դժուար էր Աստուած որ իձեռն ունիս զմատակարա-
րութիւն աշխարհին զմահ և զկեանս արարածոց՝ դի՛ր՝ չսփ-
ռուղոյ և պահպանութեան իգնացս բաժնի իմոյ, և տուր ինձ
կարողութիւն յեղս ոչ սահիլ իջարկս, ոչ գլորիլ 'ի յան-
ցանս ընդդէմ ամենաբարի կամացդ, զփորձանս կենցաղոյս՝
և զպատրանս չարին որ շուրջ զինե՛ւ իբանց փարատեա՛ն, զի մի
անբաժան ընդ ասուերի մարմնոյս զհետ լիցին ինձ իկոր-
ուստ՝ և զրկիցիմ յօթեանէդ լուսոյ որ վասն իմ պատրաս-
տեալ. կարգեա՛ն. Մատ. Ի, 30. 34.

Հ. Օրհնէ ասե՛ն՝ այլ փրկեա՛ն զմեզ իջարէն,
Պ. Շար առէ զսկզբնաչարն սատանայ՝ որ իբրեւ զԱռիւծու
մունչէ մախնօք և խնդրէ թէ զո՛ կլանիցէ յորովայն իւրոյ
դժոխային, առայս երկիւղ աղաչէ զԱստուած՝ որով դու տէր
որ նախատեսողես ամենայնի և իշխող, մի թողուր զիս յորս
զազանին չարի. այլ հրեշտակի բարւոյ յանձն արա զիս 'ի
պաշտպանել յամենայն վերսու՝ զի մի մատենեցայց 'ի դժոխս.
Ընթերցիր ա. կաթ. Պատ. Ե, 8. Տեսիլ, Ժգ. 11.

Հ. Օրհնէ ասե՛ն՝ զի քոյէ Արքայութիւն և զօրութիւն
և փառք յաւիտեան,

Պ. Անիք և դրոշմ խոստովանութեան 'ի հաստատութիւն
ամենայնի, որով կամի ասել որով ամենակարող Աստուած՝
նպատակ ցայս վայր աղաչանացս քեւ միայն հաստատեալ
դոյսիմ և հաւատ, քոյ միայնոյ իմացեալ զերկնային և զերկ
րային իշխանութիւն, և քեզ իսկ ճանաչեալ տիրող ա-
մենայնի, և քոյին անճառելի խոստմամբ զօրացեալ՝ դիմեմ
յողերսել զպէտս, ըստ ոյնութե՛ որ խնդրէ՛ առնուա՛ որ հայ-
ցէ՛ գտանէ, և որ բաղխէ՛ բացցի նմա, դու միայնես ամենազօր
թագաւոր թագաւորաց, իշխող իշխանաւորաց, և կարող
ընդհանուր պետութեանց. քոյէ անընկճելի զօրութիւն
իշխանութի և կարողութիւն, տաա՛ ում որ կամիս, անուս՝
որոց ոչ հաճիս և չիք ոք հակառակ կամաց քոց, ըստ որոյ
և ես աղաչեմ զերկնային և զերկրաւոր փառս քո լիցի միշտ
օրհնեալ, ընդ հովանաւորութեամբ նորին և ինձ մասն ժա-
ռանդութեան բարեաց, ըստորում գործ ք՝ ձեռաց քոյեմ՝
և զոր ինչ որ լցեմ՝ սուրբ արեանդ գինեմ, որում և քեզ
վայելէ փառք պատիւ յաւիտեան — Ամէն.

Հ. Օ՛րհնչ ստուգարանութիւն՝ ստորաւսական Մակբայիդ
Ամէն :

Պ. Այո՛ եղիցի, արդար, ստոյգ և ճշմարիտ, որ ՚իբրե կնիք
վերջնական քանից մաշխանաց՝ յարէ իբր նշանակ տմենայնի
հաճայից, առայն թէ՛ զոր հաւատացի և խօսեցայ շրթամբք,
ցանկամ և հաստատեմ զլինելութիւնն ՚իբոյոր որտէ՛ ՚ի-
խորոց անկեղծութեանց և իբովանդակ բորբոքեալ ըղձից,
կորդան. ա. կորն, ժդ, 16, Մատ՝, իե. 12, Տեւիւ, է, 12:

Հ. Օ աղօթս շարաթական աւուրց յեկեղեցիս՝ որոց ասի
նուիրեալ ՚իպտիւ յիշատակի :

Պ. Աիւրակէ՛ իպատիւ Յարութեանն Քրիստոսի և յիշատակ
դալստեան շողոյն սրբոյ, և ՚ի փառս ամենասուրբ երրորդ
ութեան, դաւանի սն իհանուրց ուղղփառ եկեղեցեաց
Քրիստոնէից :

Երկու շարաթ՝ իպատիւ երկնային Զօրաց իննեակ դա
սուց, որում հետեւն եկեղեցինմբ՝ և Յունաց. իսկ Վատինաց՝
՚ի փառս շողոյն որբոյ, ևս ՚իպատիւ սրբոցն Աստուծոյ,
և եկեղեցին Ասորոց՝ յապաշխարութիւն կենաց :

Երեք շարաթ՝ իպատիւ Նահապետաց և Մարգարէից, և
յատուկ ՚իպատիւ Յովհաննու Մկրտչին, որում համաձայ
նին մերս՝ և Յունաց եկեղեցիք, բայց Վատինաց՝ իպատիւ
երկնային Զօրաց և յարգութեան սահապան շրեշտակաց,
իսկ Ասորոց՝ իպատիւ լրութեան եկեղեցւոյ :

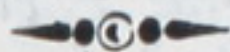
Չորեք շարաթ՝ ՚իպատիւ սրբոյ Աստուածածնի՝ սմա հե
տեւն եկեղեցիք Արևելեան, զի ՚իամին աւուր տուաւ աւե
տիս ՚իսսւրբ կոյսն, առ ծնունդ բանին Աստուծոյ՝ ին երդոյն,
“ իչորորդ օր դարձեալ շրեշակն՝ ետ զաւետիոն կուսական” :
(Հարախն) բայց Վատինաց՝ տարբերի զի փոխադրեալ զայս՝
յաւուր շարաթու. և ՚իտեղի սորա՝ եդեալ ապաշխարութիւն
և կրթութիւն առաքինութեանց :

Հինգ շարաթ՝ ՚իպատիւ յիշատակի երկոտասան Առա
քելոց սրբոց, ևս և՛ Աշակերտաց Քրիստոսի Յունաց՝ թէ
պէտ ըստ մերում կատարի սակայն յաւելու ևս յիշատակ
նի կողայոսի շայրապետին, Վատինաց՝ տայ ՚իպատիւ սուր
շողորդութեան, իսկ Ասորոց՝ ընդ մերում համաձայն, բայց
յաւելու և առ այլ ամենայն ուսրբս :

Ուրբաթ, իսկառիւ յիշատակի խաչելութեանն Գրի-
տոսի, ըստ համօրէն եկեղեցեաց :

Հաքաթ, իսկառիւ սրբոց Հայրապետաց, Մարտիրոսաց
Խոստովանողաց, Ճգնաւորաց, Կուսանաց, Լայլոց սրբոց,
եկեղեցիք Արևելեան Գրիտոնէից հաստատեցին զսն
յատուկ իսկառիւ այնոցիկ սրբոց՝ որք վայլեցան զհետ
Առաքելոց, բայց յԱրևմտեայք, իսկառիւ Խուրը կուսին,
որպէս և Ասորիք ի յիշատակ ննջեցելոց:

տես հրահանգն եօթնեկի՝ Միքայէլի Չամչեան, տպեալ
Պօլսնեցիկ, յամի տեառն. 1802:

Հայր մեր երկնաւոր՝ Հայր հասարակաց,

Բարբառեալ ազանց՝ անգամ իհամելոց,

Զի դու միայն ես՝ էակն էակաց,

Որ պահես զաշխարհ՝ յարկածից միշտ շիրճ,

Չիք ոք բաւական՝ քեզ իտըրի տուր,

Երախտեացդ անբաւ՝ թէև անկարօտ,

Միշտ տաս՝ ոչ խնդրես, թէ վատնէ իդուր,

Երկնառաք քո ձիւ՝ ապերախտ քո հօտ,

Սաղթանօք պարուց՝ սրբոցդ տօնելի,

Որ յեկեղեցիս՝ ան ընդմիջապէս,

Ինձ մեղօք ծերոյս՝ արն արժանի,

Քոյոյ թողութեան՝ Մաքսաւորին տէս,

Սի մի հաղբք մեղաց՝ հրապուրմամբ մարմնոյս,

Փքնովք արտաքնոյ՝ թշնամեաց նենգից,

Յաղթ յիս գոռասցին՝ առկորուստ հոգւոյս,

Որպէս ցարդ տեղան՝ յայտոց ան յայտից,

Քաղցրացո՛ք քո սէր՝ առ ամենեւին,

Սարսիլ իգործոց՝ զոր քեզ անհաճոյ,

Զի մի շղթակապ՝ յանլոյծ նեսարին,

Քարշեալ իսաւար՝ զուրկ իքոյդ լուսոյ,

Յիշեա՛ զոր երբեմն՝ իրար առաջին,

Զրահեղձ պատժով՝ յայտնեալ աշխարհի,

Թէ միտք հողածնոյն՝ առ խնամս չարին,

Հակեալ՝ ոչ գիտէ, խոկալ ըզ բարին :

Պրահ. Ժ.Բ.

Հ. Բաց 'ի Հայրմերէն' զնի եկեղեցին մեր զայն Աղօթս
 Պ. Բազում օրինակօք՝ ներհնչմամբ Հոգւոյն սրբոյ արա-
 րեալ 'ի սրբազան Հարց եկեղեցւոյ, և տնօրինեալ 'ի ժամս
 և ի ժամանակս, այնէ՝ զի շրջային և տուրնջեան:

Հ. Երբ և քանիցս յաւուրն պարտիմք ծնել յաղօթս
 Պ. Չիք աղօթից սահմանեալ ժամանակ, զի Քրիստոս ու
 սուցանէ յամենայն ժամու կեալ յաղօթս, բայց Մարգարէն
 Դաւիթ՝ եօթն անգամ յաւուրն օրհնէր զաստուած, և մերս
 եկեղեցի սուրբ՝ երկիցս և երկիցս յառաւօտու և յերեկոյի
 սովորութեալ լիակ զամենայն Հրապարակական աղօթս, բայց
 զոր ընդ հանրապէս հարկ 'ի Քրիստոնեայն բերի՝ յատուկ
 և առանձնականաւ ևս, այնէ՝ յառնիլն Առաւօտու 'ի Քնոյ'
 և լուանալոյ զերեսն. 'ի բազմիլն 'ի Ճաշ, յառնիլն 'ի սեղս
 նոյ, 'ի ձեռն արկելն գործոց, 'ի միջօրէին և ընդ երեկս 'ի
 բազմիլն յընթրիս՝ և յետ ընթրեացն, 'ի մտանիլն յանկող
 ինս քնոյ, և այլ յամենայն գէպս վտանգի. կարգան. Սաղմաս
 դ. 6. ժդ. 14, Ճժբ, 164, Ղ. Դ. 4, Ժբ. 1.

Հ. Աւրեմն լի ասացելոյդ՝ պարտէ մարդն զհարուստ մասն
 առօրէին տալ աղօթից, ապա երբ սոյլ մարթանայ
 'ի հոգ՝ առ պէտս կարեաց անձին:

Պ. Չնչահաւատիցէ բանդ՝ վասն զի մարդն չէ հոգացող
 պիտոյից կարեացն, այլ Աստուածէ՝ որ հոգայ առաւել
 քան զորիս նդրեմք և իմանամք, երկրորդ՝ Աստուած ոչ
 երկար ժամանակ աղօթից պահանջէ և ոչ զշատախօսութիւն,
 որչափ համառօտ և սրտի մտօք զօրհնութիւնս՝ ուստի շատ
 համարեալ մեզ զաղօթս Հայր մերին՝ որով և զընդ լայնելն
 ապաստանեալ 'ի կամս քո. կարգան. Մատ. 2. 6. 32. ա, կաթ
 Պետ. 6. 7, Սաղմոս, ծգ. 22. Յակոբու, 6. 7.

Հ. Կտրես ձե քմն համառօտ աղօթից ըստ ժամուցն՝
 ինձ աւանդել:

Պ. Աչինչ դժուարին՝ յօրժամ՝ բացցես զաղօթական
 ջերմն առնդութեան Հոգւոյդ, զի բշխօղ և ուսուցիչ
 աղօթիցէ հոգին սուաբ՝ և ճարտարապետ միտք քո և կամք,
 ընթերցել Ղ. Դ. 4, Ժբ. 12, Յովհան. Ժդ. 26.

Աղօթք առաւօտու՝ զկնի Հայր մե լին :

Պահանամ զքէն տէր Աստուած իմ՝ որ՝ իմահանգոյն քնոյ զիշերսոյն ողջութեամբ յարուցեր զիս : աղաչեմ չթողուլ զիս այսօր անցանիլ ընդ մեղօք՝ զօրացն զիս յառնել զկամս քո անարատութեամբ, յաւել ինձ հաւատոս իպաշտել զքեզ բոլորով սրտիւ, ուսն ինձ երկնչիլ ի քէն և գետիլ զքէն քան զոր երբէք ծանեայ և արարի և տուր ինձ շնորհո երկրպագու քեզ լինելոյ կատարելով զպատու իրանս քո ուրբ՝ անթերի, և ընդունիլ ի քէն զվարձս լիով : և պահես ինձ այսօր՝ զել և մսւս ապահով :

Աղօթք վասն հախաճաշուն. ճաշին՝ և ընթրեաց :

Աղերսեմ զքեզ ով տէր Աստուած՝ զերկնապարգևդ կերակուր զոր հանդերձեալ եմ ուտել և ըմպել : արան զի սլահեսցին զիս ողջ՝ և կարողացուցեն զմիտս և զոգիս ի ծառայել զքեզ բոլորով որ տիւ և ուղիղ հաւատով, շնորհօք տեառն միւրոյ ցիսուսի քրիստոսի Ամէն :

Աղօթք յետ ճաշուն՝ և ընթրեաց :

Պահանամ զքէն տէր Աստուած իմ՝ վասն առօրեայ Հացի իմոյ և ամենայն վայելչութեանց՝ առ ի քէն ինձ շնորհեցելոց, ընկալ զգոհունունակութիս փառօք՝ վասն քրիստոսի :

Աղօթք վասն սկսանելոյ զգործս :

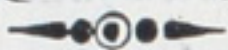
Պահանամ զքէն՝ և զբարեխնամ մարդասիրութեանդ Աստուած, որ ընդդէմ ապերախտ և ստահակ բնութեանս եդեր ինձ սահման քրտամբ երեսաց՝ ջամբել ինձ զհաց սակայն և այն՝ ոչ առանց նախապետական յաջողման քոյն ամենաքաղցր ողորմութեան : տաւր ինձ կարողութիւն հոգւոյ՝ ի ժողովալել յաշխատանս, պատրաստեալ ինձ զմուտս յաջողութեան ի գործել և պահել արդարութեամբ, զի մի մեղայց կամ հպարտացայց գործնական արուեստիւս : այն՝ որ յագուրդէ դժոխոց և որսալ զիս անաշխատ հսկէ՝ զգործս ձեռաց իմոց ուղիղ արան ինձ տէր, և յաջողեալ շնորհօք ի փառս քրիստոսի :

Աղօթք յանկողնոյ՝ ի ժամութեան :

Պահանամ զքէն տէր Աստուած իմ՝ որ զընկալէ բժամանակի աւուրս ինձ անցուցեր բարեպէս և հասուցեր ի ժամս այս, յաջողելով ինձ զգործս բարիս՝ լցուցիւ զիս ամենառատ

քարու թեամբ քով, տո՛ւր և այժմ՝ զօրութիւնն հոգւոյս՝
յընկողմանիլս ի քուն՝ զարթեայց յառաւօտու ողջանդամ
և արժանացայց աղօթից արեւագալին։ զի մի ցնորք խօլա
կանաց կամ արհաւիրք արկածից ինձ տիրիցեն, զի դու ես
պաշտպանս իմ տէր՝ և իձեռս քո յանձն առնեմ զոգի իմ,
Սաղմոս, Լ. 6,

Ահա քեզ լակոնական և նիւթական ձև աղօթից՝ որովք
կարես քեզ յարմարել և զայլ մտացածին աղօթս ըստ
բղխման սրտի և մտացդ. ըստ պատշաճին յետ տէրունական
աղօթից, յոր մէ ոչ դար ձուսցէ տէր զերեսիւր՝ այլ հո
տոտելոցէ զհոտանուշահոտութիւնն հաճոյիցն. Բ, Կրն, Բ, 15:

ԱՍՏՈՒԱՌ՝

Սեղ ըզ բարիս՝ թէ տղերսեմք, եւ եթէ ոչ՝ պարգև եա,
Իսկ ըզ չարիս՝ թէ և հոյցեմք. միտար՝ իմէնջ խափանեա,
Սի ոչ գիտեմք ըզ վայելուչն՝ և զոր խնդրեմք դէթ անշահ,
Դու յարմարեա՞ զորքեզ հաճոյ՝ տո՛ւր մեզ կադալ զայն իճահ,
Աղբիւրացո՛ իսիրոս մեր՝ զիմաստից ձիրս իգիտել.
Զքոյդ միայն Արքայութիւն՝ մեզ բաւական յարդարել,
Հորում անճառ բարիք հոգւոյ՝ և փառք կենաց զեղանին,
Եթէ յաստիս և թէ յանանցն՝ ոչ ինչ իմէնջ պակասին,
Ի վայրկենին հնչման փողոյ՝ իկոչ ահեղ յօր վերջին.
Ինչ դասակցեա՞ յաջա կողման՝ Օգեացդ ան մեզ յք հօտին,
Ուր թող կռփիչ սատան կացցէ՝ լի ամօթով հալածեալ.
Այն լրբենին՝ որ իւր հարծէր, զաշխարհի փառս անարգեալ,
Երկր պագել Արարողիդ՝ ժպրէր ինքեան սին փառօք.
Դրդեալ իմէդ՝ դժօխտային. յաղթահարեալ պանծանօք,
Չեղեալ ահա՛ թէ ուստի՝ ո՛ւր, վիճակն անմահ գահավէժ.
Յերկնից՝ յանդունդս, իբով հրոյ՝ իսոսկային տանջ յաւերժ,
Այսպէս ուսեալ՝ անխոնջ ջանիւ, Է բնութես բանալ մարտ,
Անդ իբազմաց՝ որսացելոց, յուռկան չարին՝ յարաբարդ,
Բայց երբ լուեալ՝ զանուն հօգոր, Աստուածայնոյ քո անճառ,
Անդրէն սուղեալ՝ կոր իղլլուխ, ուր դիւաց կայ զեղծ կաճառ,
Արա՞ գիս տէր՝ քոյով կեալ միշտ, ընդդէմ չարին՝ ախոյեան,
Զի մի եղծցէ քոյդ յք դրոշմ՝ իճակատուս ցօր վախճան,

չնորհէ յաղթանակի՝ անկեալ Է իշխանութեամբ կրից և ճնշանաց, զի Քրիստոսի յատուկէք իշխել իմերայ կրից՝ և ծառայեցուցանել զկիրս ինքեան, իսկ մեք գոլով ժառանգ մեղաց և սիրտ մեր լցեալ աստիանութեամբ՝ չեմք բաւակոյն իժուժ կարելն, ըստ Յորտ, ժդ. 4, ժե. 14, 16, իե. 14, Սաս.՝, ժե. 19:

Հ. Ապա թրսխեալ կարեմք ընել զպարտիս ծովապահութեան:

Պ. Ինեքբուստ ճնշելով զկիրս՝ ընդդէմ ցաւմեականին մեղաց և բանիւն Աստուծոյ՝ սնուցանելով զոգիս, իսկ յարտաքուտ դնել չափ յորկորս՝ իշխիներ պարտաբոյժ չիճուել զորովայն, և թեթե իմն կերակրով հոգեպահիլ իմի նուազ յաւուրն, այն է իմիջօրէի կամ յերեկոյն, ընթերց, բ, Օրին. ը. 12. Մատ. դ. 2. 4. ա, Կորն. թ, 27,

Հ. Այք ունք չան կանին ընդ պարտիւքդ:

Պ. Անչա փահաս մանկունք, ծերք, յիւք, և ախտած էտք, տես, ա, Տիմո. ա. 9.

Հ. Օրնչ զ Պատարագէն:

Պ. Մատուցումն խորհրդաւոր ընծայի՝ Քրիստոսիւ առ Հայրն երկնաւոր, և յիշատակ խոնարհման՝ չարչարանաց և յարութեանն Քրիստոսի. որով և մեզ կեանք յաւիտեանս կան, կարգան, Եփեսո. ե. 2, Եբբայ. թ, 14, 24. ժ. 11. ա Կորն. ժա, 24. Դուկ. իբ. 19, Յովհան. 34, 3:

Հ. Եւ ինչ վախճան և ենթադրութիւն:

Պ. Երբակի խորհրդով. ա, իտալ շնորհակալութեամբ և դոհութեամբ զփառս, բ, ի վճարել ապաշխարօրէն զպարտիս, իսկ երրորդ՝ խնդրել յԱստուծոյ դբարեւարութիւնս նոր:

Հ. Ում առաւելու զնեղործականին զչնորհ:

Պ. Հասարակապէս կենդանեաց և մեռելոց՝ հաւատացելոց իտէր, ընթերց, Հասլ.՝, բ, 17, ը, Կորն. ա. 5, Եբբայ. դ. 3, ա Կոհ.՝, Պետ.՝, դ. 15:

Հ. Ով տիրաբար ընդունակ՝ այսմ պատուիրանի:

Պ. Եւ որ իսկ զբանէ ցաւարտ լի հաւատով և ջերմեան դոլթեամբ կացցէ հանդէպ օրբոյ Պատարագին, պահելով զմիտ սիւր ամիսի ընդդէմ աշխարհային ցնոր մանց, և զոր

Քաճանայն քանիւ Առէք կերէքին բաշխեցէ՝ Ը իմանալեալ ընկալցի իհողին հաւատով իբրեւ ճշմարիտ մարմին և արիւն քրիստոսի՝ և կատարեալ պարգև Աստուծոյ:

Մ. Ոյք ոմանք երթարկին յայսմ պատուիրանի օրինաց:

Պ. Ընդհանրապէս ամենայն հաւատացեալք՝ տան ամենից իմեր:

Ն. Օրնչ ապա և դօրճնեալ Հացն՝ որ զինի պատարագին նշխարեալ բաշխի իժողովուրդն:

Պ. Խորհրդաբար երկու ասին դիտաւորու թիւն. մին՝ մինչ երեխայացեալ եղեղեցին չէր ծանուցեալ զծանրութիւն խնդրոյ սրբոյ Հաղորդութեան և անխտիր առնուլ յօժարէր. եկեղեցին որոշեաց զՀացն օրճնեալ վասն նոցա՝ որք չէին պատրաստեալ զանձինս ի սուրբ Հաղորդութիւն, այսու նշխարաւ՝ բարձր առնելով զպատիւ սրբոյ և կենադործեալ Հացին, որպէս և զանունն բարձրսառնեմ՝ քեզ ստուգաբանէ:

Իսկ միւս՝ նշխարեալ մասամբ օրճնեալ Հացին, վարձատրէ եկեղեցին իւրածին զաւակաց յետ լրութեան աղօթից՝ իբրեւ մանանայ շնորհաց. որով երբեմն սնուցեալ յանապա աին զՀինն Իսրայէլ, Եւեց. Ժ. 14. 15. 16,

Ն. Օրնչ իմանամք զտասանորդդ:

Պ. Խորհրդաւոր և սրբադան վաճառականութիւն ընդ Աստուծոյ, որ միով՝ շահի և զինն, անգժրելի հրաման Աստուծոյ՝ յամենայն կայս իմարդ, որպէս զի իտասանց ոնտի Աստուծապարգև գոյից մասն՝ ըստ Արարահամու յանուն տեառն առ Մելքեսեդեկ իտրիտուր պատարագել, ոչ ըստ կայենի տկար հաւատով և նիհարեցելովք՝ այլ ըստ Աբելի լի հաւատով և ընտրեցելովք յեկեղեցին Աստուծոյ և իպաշտօնեայս տաճարին սրբութեան, կարդան առողջ մտօք, Մենդ. Դ. 3. 4. 5. Ժ. 20. Իւ. 22. Ղևտ. Իէ, 30, Թուոց. Ժ. 21, 28. Բ. Օրին. Ժ. 6, Ժ. 28, Ժ. 3. Ի. 13, ա, Թագ. Ը. 15. Երբա. 4 2, 5, ա, Կորն. Թ. 13,

Ն. Օրնչ և զլացողաց զտասանորդաւդ՝ կամ այլովք իկորբանն որ ինչ բաժինէ Աստուծոյ՝ զըկմամբ մնայ արդեօք իքսակի ժխտողին:

Պ. Ամենէին ոչ՝ այլ որպէս ծուխ յարտաքս իյօդն ցն

դեպի չքանայ, և բազում անգամ քարշեալ վառնէ և զինն
մատուցս ի կորուստ ազահողին, ուստի խրատէ մեզ Բրիստոս
չզլանալ զհարկօք դիմասականի տյլ տալ և վճարել
զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ, և զկայսերն՝ կայսեր, և առ ճո
նապարհու Կենցաղույս աւարտեալ զհաշիւ՝ չմնալ ու մեք
պարտապան ի դատաստանի, ուր ի բանտին դժոխոց պահան
ջիցի ցոյցտին բնիոն, կարգան Սաղմոս Կէ. 2, Մարկ. ԺԲ, 17. Ղուկ՝
ԺԲ. 58, Հաովմ, ԺԳ, 7.

Ն. Օ ի՞նչ և զպատուիրանաց եկեղեցւոյ :

Պ. Հպատակութիւն ի Բրիստոս՝ ի հրաման ուխտի ներոյ .
զոր համարի օրէնք հրովարտակաւ սրբոյ Աւետարանի՝
Ի Բրիստոսէ առ հաւատացեալս աւանդեալ, զի եթէ ոք
յաշխարհի զանց զհրամանօք տիրապետաց անցեալ ան
պատիժ չելանէ՝ քանի ուրեմն սոսկալի պատուհաս նոցին,
որք զանց զհրամանաւ տիեզերակալին Աստուծոյ սպուժին
և նշկահին, կարգան ահիւ մեծաւ, Մատթ. ԻԳ, 25, Ղուկ՝, ԺԲ, 47.
Յակոբու, Բ, 10.

Ն. Օ ի՞նչ պատուհաս ապստամբելոց ընդդէմ հրամանին
Աստուծոյ :

Պ. Ըստ մարմնոյ՝ կորուստ յաջողուածոց, մեղք չարաչար և
կուտակմունք դատապարտութեան, իսկ ըստ հոգւոյ՝ պա
տիժ դաւնագին, քան զի ստել զողին ճշմարտութեան աշխա
տին, ի միտած զպատուհաս Անանեայ՝ և Սափիրայի փորձ
ողաց զողին, սուրբ տէս, Մատթ. Ե, 19, Գործոց. Ե. 4,

Ն. Ո՞վ ի հաւատացեալս տիրաբար ընդունակ զղջման
և դարձի :

Պ. Նո՞ր ըստ Զաքէոսին Մաքսապիտի միոյն զրկանաց՝
չորեք կին վճարել ուխտեաց . որով և ժառանգ եղեալ
խկապէս Աբրահամու Հօրն ողորմածի, փոխառական մտօք
կարգան, Ղուկ՝, ԺԹ, 8, 9. և ընկերեան, նմա

Ն. Հնարէ արդէ՞ք իմանալ զժամանակ այցելութեան
Աստուծոյ՝ և լինելոյ խաղաղութեան յամենայն հասակ,
նաև փոխման վիճակի կենացս ի քաղցրութիւն,

Պ. Ո՞չ քան զի Հայրն Աստուած զայն եղ յիւրում իշխա
նութեան, կարգան, Մատթ. ԻԳ, 36, Ղուկ՝, ԺԷ, 20. Գործոց, ա, 7.

Ն. Հի՞մ ապա շաղակրատեն մարդիկ զկատարածէն կեն
ցաղոյս՝ նշանաւոր թուաւ և ժամանակաւ :

Պ. Մակամածական մեկնութեամբք՝ առեալ իտեսլեան
Դանիէլի և Յովհաննու, և հիմնեալ իբանս Մովսիսի ընդ
թուով եօթնեկի հանգստեան և եօթնեկի բարդմանց առ
սրբութիւն յիսներորդի յորելեան, որ ասի ամ թողու
թեան՝ աղատութեան և ցնծութեան ամենայն մարդկան
սակայն ըստ մեզ և ըստ սուրբ գրոց՝ անհիմն և անհաւա
տարի. ըստ այնմ թէ՛ ոչ ոք ծանեալ զմիտս տեսան, կարգա
դէտա՞. իե. 8, Իմատ, Թ. 13, Եռայ, խ. 13, Մատ, խ. 36, Հռով՝ Ժա. 34

Հ. 'Իհամօրէն սեռս մարդկան՝ գտանի ոք սուրբ իմեղաց
և զերծ իդատաստանէ Աստուծոյ:

Պ. Ամենևին՝ և ոչ մին. քան զի տատասի տառուիրանա
ղանցութեան և փուշն անիծից Աստուծոյ տարրացեալ
յանձինս և յերակս՝ չթողու զերծանիլ ումեք, մինչ զի
առօրեայ մանկան չառնէ անպարտ և արտաքոյ դատաս
տանի, կարգա՞. Սքս, Ժգ. 4, Ժ, 7, ա, կթ, 3, Գովհ. ա, 8, Յոր. Ժգ. 4:

Հ. Ապա ուրեմն անհնարէ մեզ վերանալ յարքայութիւն
Աստուծոյ:

Պ. Չէ անհնար՝ որ չափ և դժուարաքիրան, յորժամ ար
քայութիւն Աստուծոյ չէ կերակուր և լմելի զիւրազին.
այլ մեծագունի եռանդիւ՝ սուրբ սրտիւ, հաստատուն յո
սով սիրով և առաքինութեամբ վերաստանալի. այն՝ որ
յատուկէ արժանաւորաց. կարգա՞. Մատ, իե, 34, Գործ. Ժգ. 21,
Հռովմա, Ժգ. 17:

Հ. 'Իհեթանոսս յաճախ տեսանին բարեգործք ըստ մարմ
նոյ՝ աղքատասէր, հիւր ընկալ, ողորմած և բարեմիտ
քան զայլ հաւատացեալ ոմանս, զի՞նչ զսոցունց խմանալի,
գտանեն արգեօք զհատուցումն բարի՝ կամ մտանելոցն
իւրաքս վերնոյն սիօնի:

Պ. 'Իհան Հօրիմոյ օթեանք բազումն ասաց Բրիտոս, և
թէ՛ որ ընդունի զՄարգարէ յանուն մարդարէի զվարձա
մարգարէի առցէ, ըստ որոյ չլինի ֆիզիքաբանել, մանա
ւանդ պատգամն Աստուծոյ վկայէ՝ «զի հեթանոսք որք ոչ
երթային զհետ արգարութեան՝ հասին արդարութեան,
այնմ արդարութեան՝ որ իհաւատոց անտի» Զուգարձայն
վկայէ և Պողոս, փառք և պատիւ ամենայնի՝ որ գործէ
զբարի եթէ չըէայ և եթէ հեթանոս, սակայն բացառու-

- Թիւն մի մեծ տեսանիւ և ընդ սա՝ չլինելու թիւն 'ի ճակատ
սու չոցին զգործին մկրտութեան և զկնիք հոգւոյն սրբոյ
յոգիս չոցա, ուստի չունին տեսանել զլոյս փառաց, կարգւած
Մատ. Ժ, 41. Յովհ. 4, 5, Ժգ. 2. Հռով. Թ, 31. Եփես. 7, 17. Հռովմ. 2, 10.
- Հ. Ինչպիսիք աստի հետեւի՝ թէ կրողք նշանի սրբոյ խաչին
'ի ճակատսն, և կրողմի մկրտութեան 'ի հոգիսն՝ անշուշտ
տեսանելոցն զլոյս փառաց և զնկարագիր էութեանն Հօր:
- Պ. Ո՛չ այդպէս՝ քանզի և կրողմ սրբոյ ուխտսին պահանջէ
զգործնական հաւատս, զի որք յանդս պատուիրանաց դոր-
ծեցին՝ ընդ երեկս ընկալան զվարձս, և ըստ շահասիրու-
թեան տաղանդոյն՝ կարգեցան իշխանս քաղաքին հանդեր
ձելոյ, այլ որք առին և քանքարաթաքոյցն եղեն՝ ի պատ-
ժապարտս դասեցան, զրկեալք ի վարձու բարեաց՝ յողբալիս
ընկղմեցան. քանզի արդարութիւնն Աստուծոյ՝ կրկնակի
զօրութիւնս զգենու, այնք՝ առաջին դալուստն ի խնամօք
և ողորմութեամբ, և վերջին՝ ի արդարութեամբ և սպառնա-
լիօք, տես, Մատ. Ի, 6, 16, Իե. 5. Ղ. 14, Ժբ. 47, Ժգ. 27, ք. Թեո. 1, 8.
Յակոբու, ք. 17.
- Հ. Ո՛ր յազգս տեսանի ճշմարիտ Քրիստոնէութիւն:
- Պ. Արտաքին նշմանօք չլինի ճանաչել զհաւատս առն
մարդոյ՝ յորժամ էութիւն հաւատոյ դնի՝ ի ներքին մարդն
(այնէ հոգին) ուստի նմա միայնայ գիտելի՝ որ քննէ զսիրտս
և զերկամուսնս, գիտէ մանաւանդ՝ և զանգործս մեր, թող
զայն՝ զոր 'ի համարէն ազգ և ազինս գտանին առաքինիք՝ և
մոլիք, սուրբք՝ և մեղսագործք, բարե փառք՝ և չար ախտ
աւարք, բայց մինչ հայեցեալ յիրաւունս ընդհանուր
ըստ սուրբ գրոց՝ չգտանի և ոչ 'ի մի ազգս, զի ամենեքին
խոտորեցան և ան պիտանացան ասէ Դաւիթ. կարգւած Սղմ.
է. 10. Ժբ. 4. Ճլը 16. Մարկ. է, 21.
- Հ. Օ՛րնչ և առ այն կեղծաւորութիւն բազմաց՝ որք
յարտաքուստ 'ի տեսմարդկանց 'ի բրե հրեշտակի լուսոյ
ձեանան, և ի ներքուստ գործովք՝ սադայելի:
- Պ. Պատրանք մեղաց՝ և խաբէութիւն սատանայի, որոց Առա-
քեալն հեռինս կոչէ երևեալս յերկրի, զայս ախտ յաւէտ
յօրինապահ ոմանս տեղի ընկալեալ՝ որոց Քրիստոս դայլ
ասացեալ հան դերձիւք ոչխարացսց, ախտացելոց մարմնով

դիւ ապաքինութիւն հոգւով ալ երկոցունց վնասու՝
մահն և կորուստ, կարգն, Մատ. է, 15. Հովհ. ա. 32, 4. 21.
Փիլիպ., 4. 19,

Օ՛չ թէ և յիս դայր՝ հոգին ճիրական.
Որ Զաքէոսին՝ շրջեալ 'ի բարին,
Զէր շարժուին յիւրմէ՝ և ոչ բնական.
Ալ 'ի բաշխողէն՝ զիւր պարգև անգին,
Բայց մոաց մեր աչք՝ մեղօք կուրացեալ.
Ոտք և ձեռք խղճի՝ շղթայիապ անլոյծ,
Ոչ փութամք խնդրել՝ ըզ Փրկիչն օրհնեալ.
Որ 'ի խաւարէն՝ մեզ 'ի լոյս եմոյծ,
Տուր և ինձ դու տէր՝ ըզ լոյս քո շնորհաց.
Բաց ըստ Պետրոսի՝ զիմ փականք խղճի,
Ի բանտէն հովտիս՝ կապանաց մեղաց.
Արա՛ քոյդ արդեանց՝ ժառանգ անժանի,
Տուր և զիղջ նոցա՝ որք յանիրաւիս.
Ընդ ահամբ հային՝ ի գնացս մեր անպարտ,
Առ վնաս հոգւոյ՝ իւրեանց 'ի չարիս.
Այն՝ որ չիմանան, կրիւք անհանգարտ,
'Ի քէն է միայն՝ դարձ խղճի նոցա,
Ընդդէմ նախանձու՝ սադրեցման չարին,
Եթէ թոյլ տայցես՝ գերին անխնայ,
'Ի Սանդարամետա՝ 'ի վիհ խաւարին,
Արդիւնք քոյդ շնորհաց՝ թէ եղծցի 'ի դուր.
Քա՛ւ՝ թէ կամեսցիս ողորմած Աստուած,
Արարածոց քոց՝ թիւ մեղաց թէ բիւր.
Ոչ 'ի սուրբ հօտէդ՝ տաս չարին հատուած,
'Քանզի մինչ մերովս՝ 'ի փորձ փորձեցար,
Առ ներով ըզ չափ՝ մեր տկարութեան,
Հոգիս իսկ յօժար՝ բայց մարմինս տկար,
Ասացեր յարբուին՝ լեղւոյն դառնութեան,

Փ Ե Ռ Ք Ե Ե Զ Տ Է Ր .

Պատկ. Ժ.Գ. :

- Ն. Քանի եւ գործք ողորմութեան :
- Պ. Չորեքտասան, որոյ կէտն ասի Հոգեւոր՝ և կէտն մարմնաւոր :
- Ն. Այք զՀոգեւորսդ :
- Պ. Աւուցանել զտգէտս, Լուծանել զտաքակուծիւն ընդ երկն բարի խորհրդով, Ներել և թողուլ զպարտիւ ընկերին շամբերել վշտաց, Ազօթել վասն կենդանեաց և մեռելոց :
- Ն. Եւ որք զմարմնաւորսդ :
- Պ. Կերակրել զքաղցեալս, Արբուցանել զծարաւեալս, Զգեցուցանել զմերկս, Ընդունել խառն՝ զօտարս, Տեսանել զՀիւանդս, Այցելել բանտելոց, և թաղել զմեռեալս կարգն, Եսայի, ծԵ Մատ. ԻԵ. 35 :
- Ն. Առ իմէ՞ կոչին սոքա՝ Հոգեւոր ողորմութիւնք :
- Պ. Որովհետեւ պարտիք եւ անբռնադատ և վճար ինքնաշօժար կամաց :
- Ն. Ե՞րբ պատշաճաւոր ժամանակ սոցին՝ կամ առ ում վայելուչ :
- Պ. Յամենայն ժամանակի՝ և առամենեւին անխտիր, թէ չրէայ թէ չեթանսս, թէ հաւատացեալ, և թէ անհաւատ, զի Պողոս ասէր՝ պարտականեմ ամենեցուն, Յունաց բարբաբոսաց իմասանոց՝ և անմտաց. տես Հովմ., ա. 14 :
- Ն. Քանի եւ Մեղք մահացու՝ կամ աններելի :
- Պ. Պիտաւորաբար եօթն՝ սոքին, Հպարտութիւն, Նախանձ, Բարկութիւն, Ծուլութիւն, Ազահութիւն, Որկրամոլութիւն, և Բղջախոհութիւն :
- Ն. Այք դիմադիր սոցին :
- Պ. Ընդդէմ Հպարտութեան՝ Խոնարհութիւն, Ընդդէմ Նախանձու՝ Եղբայր սիրութիւն, Ընդդէմ Բարկութեան՝ Հեղուցութիւն և Համբերութիւն, Ընդդէմ Ծուլութեան՝ Ժրութիւն և Զանաթիրութիւն, Ընդդէմ Ազահութեան՝ Աղատութիւն կամ բաշխողութիւն, Ընդդէմ Որկրամոլութեան՝ Պահեցողութիւն և զսպումն բաղձանաց :
- Ընդդէմ Բղջախոհութեան՝ Աղջախոհութիւն կամ սրբութիւն. տես Եսայ. Ժա. 2,

Ն. Քանի տան՝ աղագ մեղաց:

Պ. Ըստ նի թոցն բազում՝ սակայն յատկացեալ յերիս
սոքին, Սկզբնական. Մահու չափ, և փոշեփակ:

Ն. Ո՞ր է Սկզբնականն:

Պ. Ընդ որ յԱդամոյ նախահօրէն ժառանգեցաք. տես.
Հովմ. Ե, 12:

Ն. Ո՞ր զՄահացուն:

Պ. Խոհմունք չար, դործք Աստուծոյ ընդդէմ, ուրացումն
ճշմարտութեանց, հայտնաբերելով ընդդէմ Հոգւոյն սրբոյ, անցա
նիլն հակառակ օրինացն Աստուծոյ և պատգամաց սրբոց,
և այլ սոցին նմանիք:

Ն. Ո՞ր զներքի մեղքն, որ ևս փոշեփակ:

Պ. Ընդիտութիւն դործեալ զմեղանս՝ յորմէ եթէ ոչ զգուշաց
ցի մեղաւորն՝ դատիցի ընդ մահացուն տես Սաղմոս, 119, 6:

Ն. Օ՞րնչ ներդործութիւն վնասու օրինադանցութեան:

Պ. Բարձումն իմէնջ սիրոյն Աստուծոյ, ցամաքումն շնոր
հաց նորին առմեղ, լինելն մեր սոսկ մարմին (առանց շնորհոյ
հոգւոյ) զրկումն մեր յարքայութենէ, և մատնումն իւր ժողովոյ
կարգին. Օճնդ, Գ. 3. Գողատ, Ե. 3. Գ. 13:

Ն. Օ՞րնչ ախոյեան մեր և զօրավիգ՝ ընդդէմ յանցուածոյս:

Պ. Դձարձն ի սրտէ, ապաշաւանք և զղջումն կատարեալ:

Ն. Ընդ զնախադրեալ մեղանքդ տան զլիսաւ որք:

Պ. Ասան զի Արմատ, Բուն, և Ստաքն աճին մեղօք:

Ն. Օ՞րնչ՝ Հալարտութիւնն:

Պ. Ընկարդ բաղձանք՝ որ վարէ զընդունողն յանգստութեան

թիւն անձին, տայ ցուցանել՝ զոր չէ ինքն և բերէ ատելութեան

թիւն առ Աստուծոյ: Ընթերցիր Առաւելոց. Գ. 34. Յակոբու, Գ. 6:

Ն. Օ՞րնչ՝ Խոնարհութիւնն:

Պ. Այլք հեղահամբոյր. ունակութիւն բարեգէտ, ոսկեայ

սանդուղք յերկնաճեմ, օժիտ երկնառաք. Առաջնորդ սիրոյ

և շնորհացն Աստուծոյ, կարգն. Օճնդ, ԻԸ. 19, Եսայի, ԿԶ. 2:

Ղուկ. Խ. 38:

Ն. Օ՞րնչ՝ Ազահութիւնն:

Պ. Դձարդ զժնգակ ցաւ՝ ի հոգիս, բորոտութիւն չարակերտ

ի բաղձանս, որով եռայ հալի մաշի լիկի և տագնապի հառա

չանօք, մնայ ըստ կերցուին՝ ան յագ և սովալլուկ, Աճ:

զի՛նչ արարից և (աւ) իցէ Հնար թէ զգանձս աշխարհի առ իս
եկեցեք. այսպէս արագ իժողովելն՝ և յամբ իցրուելն՝ զօլորչի
այսմիկ ակտի էր՝ որ կուրացոյց զաչս Գերգեսացւոց՝ իչտե
սանել զարեգակն արդարութեան. զՔրիստոս. զաճելու թիւն
խողոցն՝ քան զյուսոյ ծաւալումն Հնորհաց նորին նախադաս
եալ, կարդա՛. Մատ. Ը. 31, Մարկ. Է. 17, Ղուկ. Ը. 31, Ժբ. 20.

Հ. Օ ի՛նչ ազատութիւն կամ ձեռնարացութի իբաշխելն:

Պ. Զօժարութիւն Հոգւոյ առ Աստուած. և առ ընկեր,
(Յուս. Է. 1-2 իմ. Երեմ. 31) իտալ և բաշխել զոր կամէն, յարժամ
և կամէն, և որ քան կամէն, ահա Գործոց. Է. 35

Հ. Օ ի՛նչ Բշխմանութիւն:

Պ. Այստիմն անբարոյսի բնութեան, Հիւանդութիւն չա
րաչար՝ վարար և վաւաշ տափանօք, տապ հրաբորբոք՝
ծարաւ ան զաւանակի, հուր կիզիչ մարմնոյ. և տղտուկ կեն
տականի բարեաց Հոգւոյն:

Հ. Օ ի՛նչ Ողջախոհութիւն:

Պ. Հայելի վճիտ, վիճակ սուրբ անարատ և ընտիր, կեանք
ան տխրիչ, բժիշկ և բարմանիչ անձին, և միով՝ կիրք աննդա
րար Հոգւոյ և մարմնոյ:

Հ. Օ ի՛նչ Բարկու թիւն:

Պ. Հուր բոցաբոյլ և խանձ ատող բնութեան, լափիչ և
ծախիչ ամենայն բարեաց, մոլեխենդ մահարար, հոգմ բռնա
ւոր՝ քակտիչ շինուածոյ մարմնոյն և մկրատ կենաց, ահա
Յոր. ա. 20.

Հ. Օ ի՛նչ Հեղութիւն:

Պ. Երածան կամարակապ և ոսկեքի զարդ բնութեան,
կշիռ բարւոյ և չարի, և օթարան Հնորհացն, Աստուծոյ,
կարդա՛, Եսայի. ԿԷ. 2. Մատ. Է. 5.

Հ. Օ ի՛նչ Համբերութիւն:

Պ. Արեւախնամ ձիւք Հոգւոյ, տխրութիւն չամուռ որ
իժախորդ վիճակս կենաց, Համեմիչ անանուշից՝ և տուիչ
Համոյ իբերան ըստ ստուգաբանութեան իւրոյ, կարդա՛.
Յոր. Է. 2. Առաի. ԺԳ. 32. Մատ. Է. 29. Հուով. Է. 33. ԺԷ. 4. Բ, Կորն. Գ.
Գ. 4. Եփես. Դ. 2. Բ. Թեոսաղ. ա. 4. Տիմո. Գ. 11. Բ. Կաթ. Պետ.
ա. 6. Եբբա. Ժ. 36. Ժբ. 1. Յակոբ. ա. 4.

Հ. Օ ի՛նչ Որկրամոլութիւն:

Պ. Ախտ իմն յղփացութեան, և անյագ բաղձանս խճողե
լոյ զորովայն, կարդան, Հռովմ, ժգ, 18. Փիլիպ, գ. 19.

Ն. Օ՞րնչ Բարեխառնութիւնն:

Պ. Ի՞նչ Եւթար հաւասարակշիռ, ունակութիւն բարի
գաղջութիւն բնութեան, և կարկին տրամագծող կեն
ցաղականին:

Ն. Օ՞րնչ զնախանձուն չարէ:

Պ. Պաղանային օշատումն, հուր բարկ՝ նախախանձ անձին.
ցաւ՝ անհանդուրժելի կիրք հրանիւթ՝ այրիչ բարեաց
աշխարհի և կենաց, իմիտ ան զանսլարան Աբէլ, և զՅով,
սէփն ողջախոհ, Ծննդ, գ. 8- լւ. 18, 19. 20.

Ն. Օ՞րնչ զեղբայր սիրութիւն:

Պ. Պատարագ Աստուծոյ, ժպիտ քաղցր՝ յաջողուածս ընկե
րին, սէր առ Աստուած՝ և կատարումն օրինաց, տես
Հռովմ, ժգ, 8. ա. Կաթ. Յովհան, գ. 20.

Ն. Օ՞րնչ Ծուլութիւնն:

Պ. Ի՞նչ պաշարումն, և դանդաղկութիւն բնութեան,
ցրտութիւն տարտամ՝ իհողի և իմարմին, նաև գէս իմն
թմրեցուցիչ ընդ արեամբ յերակս՝ չթողու զենթակայն,
արագիւլ իշարժ, կարդան, Առակ, գ. 6. ժբ. 11. ժթ. 15. 24. Իւ
19. բ. Թեսաղ, գ. 10.

Ն. Օ՞րնչ Դրութիւն կամ ջանասիրութիւն:

Պ. Ի՞նչ առուն եռանդ իհողին, յեսան բարձող ժանկոյ բլ
նութեան, սուր երկսոյրի, և միով՝ ըստ Արիստոտէլի վար
ժապետ ամենայն իմաստից:

Ն. Օ՞րնչ Ապշութի մտաց՝ կամ պաշարումն բնութե:

Պ. Ի՞նչ անհաւասար խառնուածոյ՝ իզդայական ոգիս:
քիրտն ան հասուն խելապատակի, և հրաւիրակ խիտ գարու
թեան, զի կաճառք բնաղնաց՝ սմա թողուն զսկզբունս բան
դագուշանաց և մտածափութեան:

Ն. Քանի են ազգք խելագարութեան:

Պ. Եթէ դէտակաւ ուշի և կարկնաւ բնութեան չափեցից
զախտդ՝ պարտիմք վերածել ըստ թուոյ անհատից,
քանզի անիծակոչկոճ բնութիւն առն մարդիյ՝ չունի հանգս
տութիւն յիւրում շրջանի. ուր ազգի ազգի ներդործ
մամբ՝ շփոթէ զաշխարհ, որում դիմագրէ օրէնքն քաղաքա

կան՝ բուն խառութեամբ՝ զամենեւեմ յակամայս միաբանութիւն համոզեալ :

Սակայն յատկաբար յիշիս վերածէ ազգս այնէ վնասակար՝ ևան վնաս ներածմունս, Տոհմական, Տարերական, և զատաճական :

Տոհմական ասի՝ յորժամ գոյացական զօրութիւնն յարմատոյ անտի ապականեալ . եթէ ծաղկի ըստ ծառոց՝ ոչ հասանէ իպտղատուութիւն անարատից, այլ իմաճուցիկ փոխադրութենէ՝ հակի յանկատարս : սո՛ւ առնու զտեղին վըտանգաւորութեան :

Տարերական ասի՝ յորժամ խառնուածք բնութեան ի ներքուստ պատերազմին ի իրեար . ուր գոյորչին մաղձի յուզեալ ի ուղեղան՝ խռովէ զգայական զոգին , և զենթակայն վարէ իբանդագուշութիւն և իչարաչար հարուածս անապքիներխս :

Պատաճական ասի՝ յորժամ վնասն յառաջեալ յան զօրութէ խելապատակին , յորում ի խորին զգացմանց բնութեան՝ զարթնու յեղակարծում . կիրքն ինորանորս , յուրախութենէ կամ իտրտմութենէ հոգւոյն՝ շրջի իցնորս , սո՛ւ ընդունակ ասի փարատման . իձեռն գիմադարձ նպատիցն բնութեան :

Յաւելու ի վերայ ասացելոց երկից՝ և զճգիտականն . այնէ եկամուտ անհանճար մտացն՝ որով և զհեծալն իւր վարէ յանասելի չարիս . բազում անդամ տայ և կարճէ զկեանս, սմա գիմադրէ ուսումն ստացական՝ և կրթութեան բարւոք քաղաքականութեան :

Օայսմանէ թիրութեանց՝ տեսանիմք զքանի մի պատուաւոր ի մելում բնաւորութեան , զորոց թուարկելն՝ չիմանի անձամբ գատապարտութիւն անձին՝ և են սոքին բարկութիւն՝ ընդդէմ ժողովուրդութեան , Գեծամտին , սնոտիւք՝ իբրեւ իրագէտ . երբեմնական խօսելն և ժպտիլն՝ թաւրց լսողի և տեսողի , փորձելն դարձեալ՝ զփորձեցեալն . խնդրելն շնորհացի քաղաքավարութեան՝ յանուսից և խոսպո վայրագաց : Ասելն ցաւոց ցնա՝ որ չգիտէ դարմանիլ , Ընդ բանակութեան՝ հակաճառելն , իչամուզանաց պարզմոռութեան և հաւատոյ՝ լսել և հաւատալն ամենեցուն . Վարիլն կրօն ասիրութեամբ ընդ նոսա՝ որք ոչ զկրօնս գիտեն և ոչ

ուսանիլ ախորժեն, Տալն պատիւ այնպիսեաց՝ որք ոչ գնատուածայնոյն ճանաչեն զպատիւ և ոչ զանձանց իւրեանց իսկ. Հպատակելն գլխաւորին՝ որ չգիտէ զվարկ մեծարանացն, Բողոքելն յատեան՝ ուստի մեծեալին իրաւունք օրինաց և արդարութեան, Ծառայելն՝ ուր ոչ գոյ ակնկալութիւն վարձու բարեաց, և այլ սոցին նմանիք՝ որով փորձիւ գտաք զմեզ ստրջացեալ:

Վինէրդ իմադրութիւն ցաւոցս՝ երկոքումք Հակասականօք. այնէ լինելութիւն Հանճարոյ և փորձոյ ծերոյն՝ ընդ երիտասարդն. կամ անդրադարձաբար աշխժութիւն հռանդ և ժեղութիւն երիտասարդին՝ ընդ ծերն, յայն ժամ չասէր թէ մինչ կարողնէի՝ չիմացայ. և մինչ իմացայ՝ չկարողայայ. ո՛հ թէ ո՞րքան դժուարինէ մարդոյ կենակցիլ յանտառս տղիտութեան՝ ուր արտաքոյ դժնկի չյղանայ (պիտեանօք. եթէ բառնայր իմիջոյ երկիւղն աստուծոյ և պատիժն քաղաքական օրինաց իսժաբարուս՝ զինչ նմանէր երկիր եթէ ոչ գաղանաց տեղի. երկոտա նիք խառն ընդ չորք ոտանիս կենակցելին. կարդան զճառս Գրիգորի 'Նիւսացւոյ' որ վասն էակաց:

Սոցին վասն և այսու ամենայնիւ աղերսեմք զծնողս զաւակաց՝ չկասիլ յետս իկրթութենէ զաւակացն. ներքին մակացութեանց. գուն գործել իմաստութեամբ տալ արմատախել իդալար բնութեանց նոցին զդժնկիս և զտատասկս անգիտութեան. չսիրել զգանձումն նիւթականի վասն նոցա՝ այլ զաննիւթական գանձն իմաստութեան որ մետաղ ասի ամենայն գոհարաց. զիայնէ որ փառաւոր առնէ զնոսա՝ տոհմիւք Հանդերձ. նաէ՝ որ զմարդն առնէ մարդ՝ և խտրէ իկապիական ճարպիկ բարուց. մանաւանդ և բաց ինմանէ օտանի զառակն աշխարհիկ թէ, "Ամէն ծաղիկ՝ չասի վարդ, Բամբա կաղիղն՝ և ոչ մարգ" (Թ՝ Հ-ԵԻԻԹԻ Հ-ԵԻԻԹԻ)

Ն. Աղաչեմ խելամել զիս, թէ ուսումն գրաւոր թարց բարոյական կրթութեանց՝ բաւէ զմարդն վերածել յերջանիկ կեանս, քան զի տեսաք զոմանս պանծացեալ յանձինս իբրև մակացու հզօր, սակայն գտաք զնոսա ոչ տաւալել՝ քան զհրէշս կենտաւոր. կամ ըստ իմաստա սիրին՝ գրտաւք գրաբարձ:

Պ. Գիտե՛լ գետեմ թէ ուր՝ և առ որս ուղղեալ զիմաստ բա-
նիցդ՝ իջ ուղաւ այն ինոսա՝ որ քառ ին զօրէնս և զհրամանս հր-
եշտակաց և ոչ պահեցին. բայց մի դու զնոսա դատել՝
յորժամ կատարած նոցին չարէ, այլ թող և (ԸՊՐ ՍՆԻԻ)
հայեաց ի վախճան նոցին:

Արդ արեւ իմաստութիւնն անբարոյական՝ ասի շնչաւոր
և դիւական, որով սատանայ հանէր զվկայութիւնս իսուրբ
գրոց ի Բրիստոս՝ թէ վասն քո պատուիրեալէ հրեշտակաց
ունել զքեզ ան վտանգ ի գլորիլն. սակայն այսու ամենայնիւ
չէ պարտ քեզ վհատիլ՝ տես զի՞նչ ասէ ոսկրք գիրք. “Զի
ոչ եթէ որ զանձն ընծայեցուցանէ նաէ ընտրեալ, այլ
զոր տէրն ընծայեցուցանէ”. յիշեա՛ և զոր ասաց Բրիստոս
վասն Յսուքայի մատնչի. “Ոչ ես զձեզ զերկտասանսդ ընտ-
րեցի՝ մինդ իձէնջ սատանայէ. յայտարարեալ՝ թէ երբեմն
լինի ինչ թոյլտուութեամբն Աստուծոյ:

Աբրդա. Գործ, է. 53: Սաղմոս. զ. 11. Ղուկ. դ. 10. Յակոբ. գ. 15.
Բ. կորն. Ժ. 18. Յովհ. զ. 71:

Սարդն հողածին իբնէ անտի, օղտլական:

Իսկ ան սղտլ Աստուածն միայն՝ անեղական:

Օ ի զէսն մեղաց՝ որ իմարմնի և յերակս մեր:

Ոչ տայ ընտրել բարւոյն՝ քան չարն անիծաբեր:

Սեղօք ծնեալ՝ ցաւօք սնեալ՝ կամք յերր երկրի:

Առեալ թողակ դառն անիծից՝ մահ արժանի:

Ամէն կուսէ տարտամ իգնացսն՝ անապահով:

Ոչ նախագէտ թէ ուր հեղձնու՝ իլիճ թէ ծով:

Այն կարծի զոլ իմաստուն՝ զերթ Սողոմոն:

Բայց ոչ յիշէ և զոր ողբայ՝ ինքն Սողոմոն:

Ունայնութեանց ունայնութիւնք՝ բաշխ աշխարհիս:

Այլ սեպհական մշտակայուն՝ զերկնից բարիս:

Դարձ դու լուր ինձ մահկանացուդ՝ գէթ ի վաղիւ:

Զոր քեզ կարդամ՝ կարեկցական սիրոյ բանիւ:

Եկ փախիցուք յանցաւորաց կենաց աստի:

Դէս իշաւիդ՝ անանց բարեաց սրբոյ ուխտի:

Ուր սուրբք անմահ Է հրեշտակօք՝ հրճուեալ պարին:

Զերծեալք համայն՝ վշտաց կրից դժոխային:

Պրակ. ԺԵ .

- Ն. Բանի են նախապետական Առաքինութիւնք,
 Պ. Չորս՝ սոքին, խոհեմութիւն . Արդարութիւն . Արիութիւն . Ե Բարեխառնութիւն,
 Ն. Օ մէ անուանին սոքա՝ նախապետական,
 Պ. Վ ասն լինելոյն աղբիւր բղխողականի ամենից առաքի
 նութեանց,
 Ն. Օ ի՞նչ խոհեմութիւն,
 Պ. Կ շիւ կամ կարկին տրամագրութեանց՝ զգուշաւոր և
 պատշաճօրէն,
 Ն. Օ ի՞նչ Արդարութիւն,
 Պ. Գ ի՛ծ ուղիղ . կանոն անխոտոր . վանիչ սխալանաց .
 Լվճար անստերիւր պարտուց,
 Ն. Օ ի՞նչ Արիութիւն,
 Պ. Գործի և զէն ընդդէմ երկչոտին . վաճան տպահովութեան
 կեցից՝ խոհեմաբար ընդուն ողին . որչափ և առիթ
 կորստեան՝ յանդուգն և յամառ կիրառողին,
 Ն. Օ ի՞նչ Բարեխառնութիւն,
 Պ. Թաթ հակաքարչ . նժար ուղիղ . կիրք ձգողական ևամ
 փոփական . ոչանդր քան զչափ , և ոչ նուազ իհարկէ
 պիտոյից,
 Ն. ԻՍ ասանց աստի Առաքինութեանց՝ զնն առաւելելու
 փառօք,
 Պ. Լ յն՝ որ տայ Լառնու յանուն Աստուծոյ՝ և վարէ
 բնուն իսէր քաղցրութեան նորին, որպէս թէ նովաւ յա
 ջողեալ Լվճարեալ զամենայն,
 Ն. Ում հաճի Աստուած սիրել առաւելապէս,
 Պ. Նմա՝ յորմէ և ինքն սիրի իբրոլոր օրտէ և կամաց . տես,
 ա, Կաթն . (Յովն .) 7, 16,
 Ն. Բանի՝ ասին պարգևք Հոգւոյն սրբոյ,
 Պ. Խօթն՝ սոքին, Իմաստութիւն . Գիտութիւն . Խոր
 հուրդ . Զօրութիւն . Հանճար . Աստուած պաշտութիւն,
 և երկիւղ Աստուծոյ՝. Սաղմոս, ճԺ, 2, Առակ, ա. 7,
 Ն. Ի՛ւ պիտոյանան միզ՝ պարգևքդ,
 Պ. Ի՛նչ աղանդեցուցանելոյ զկամս մարմնոյ՝ առհպատա
 կութիւն Հոգւոյն,

- Ն. Առաւելեօք զի՛նչ նպաստեն մեզ,
 Թ. Բշխողութիւն և ներհնչումն ճշմարիտ գիտութեանց,
 Ն. Ի՛նչ զպարգևն գիտութեան իմեզ,
 Թ. Հարժաւիթ քննելոյ՝ ուսանելոյ, և գործելոյ զհաճոյս
 Աստուծոյ,
 Ն. Օ ի՛նչ խորհուրդն,
 Թ. Արժարժումն շնորհաց իբարիս՝ և խողովմն Աստուած
 այնոյ բանից, Բ. Տփճ. ա. 6.
 Ն. Օ ի՛նչ Զօրութիւնն,
 Թ. Ներքին իմն օժանդակութիւն չողոյ՝ ընդդէմ փոր
 ձանաց երկիւղի,
 Ն. Օ ի՛նչ Հանճարն,
 Թ. Ներգործութեան հողի՝ յանսայթաք գնացս, ունակու
 թիւն ուժիդ՝ ըմբնող աներևելեաց, շնորհ անհասարակի՝
 տիրող ամենից,
 Ն. Աստուած սլաշտութիւնն զի՛նչ,
 Թ. Հնորհ անարատ, Հաւատ անախտակիր, ունակութիւն
 անմոլար, պաշտօն սուրբ և փառաւոր առ Ամենակարող
 Հաստիչն,
 Ն. Երկիւղածութիւն զի՛նչ,
 Թ. Հոսումն շնորհաց իշողիս՝ սոսկումն ներքին՝ իսպառ
 նալեաց Աստուծոյ, և վիճակ քաղցր՝ յանդորրու կեանս,
 Ն. Ի՛ր յատկացիալ սոցա՝ ինախընթաց դասակարգութեդ
 Առաքինութեանց,
 Թ. Ա՛սն զի յատուկ են բղխմունք և կայեան սոցին՝ իշնոր
 հաց հողոյն սրբոյ,
 Ն. Քա՛նի և պտուղք հողոյն սրբոյ,
 Թ. Ս՛եռառան՝ սոքին՝ Սէր, Ինդութիւն, Խաղաղութիւն,
 Երկայն մտութիւն, Քաղցրութիւն, Բարութիւն, Հաւատ,
 Հանդարտութիւն, Հեղութիւն, Ժուժկալութիւն, և
 Զ՛նչումն, տե՛ս. Դօղա. Ե, 22, 25.
 Ն. Ա՛նձեռմունք ծանուցեալդ պարգևաց և պտղոց հողոյն
 իմեզ զի՛նչ,
 Թ. Այն ամենայն՝ զոր ցայսվայր քեզ մատակարարեալ
 շնորհիւ նորին հողոյ,
 Ն. Քա՛նի են մեղք՝ ընդդէմ հողոյն սրբոյ,

Պ. 'Ի՛վեց բաժանեալ գլուխս՝ որք են, Յանդգնութիւն, Յուսահատութիւն, Ընդդիմութիւն յայտնեալ ճշմարտութեան, Նախանձ՝ ընդդէմ, եղբօրն, Խօտասրտութիւն և անզղջութիւն մինչ իսպառ,

Ն. Օ մէ՞ մեղանքս ասին ընդդէմ շողոյն սրբոյ:

Պ. Քանզի ընդդիմանան ճշմարտութեանց՝ և բանան ազմ ընդ շողոյն:

Ն. Ի՛նչ բաւական մեզ 'իդիմադրութիւն և 'իչ քածութիւն մեղանաց:

Պ. Կատարեալ Ջղջումն դարձի առ Աստուած, և յոյս գրկման քաղցր շնորհաց և ողորմութեան նորա. կարգան, Մառաք՝, Գ. 1. Յովել՝, Բ. 13. Ղուկ՝, Ժ. 13. 20.

Ն. Քանի՛ն մեզք որ բորբոքեն՝ և դոռան յերկինս:

Պ. Քառեակ՝ սոքին, Կամաւոր՝ սպանութիւն, Սողոմականութիւն, Զրկումն աղքատաց՝ որբոց և այրեաց, և Հատանումն վտրձու Մշակաց. ընթերց. Ծննդ՝, Դ. 8, Ժթ, 28, Տովբ՝, Դ. 15, Ղուկ՝, Ժա, 61, Յակոբու, Կ. 4.

Ն. Ընդէր սոքա բողոքեն յերկինս:

Պ. Քանզի յերկրէ ելանեն, և գերազանցին քան զամենայն անօրէնութիւնս:

Ն. Այք ոմանք մեզ խոչ ընդոտն՝ 'իզնացս Արդարութեան:

Պ. Աշխարհ, Սատանայ, և Մարմին մեր:

Ն. Ի՛նչ զօրացեալ սոցին՝ յիշխելն 'իմեզ:

Պ. Ս՛եղօք և թուլամորթութեամբ մերով և մերթ թոյլատուութեամբն Աստուծոյ:

Ն. Ո՛րով փորձէ զմեզ Աշխարհ:

Պ. Խարուսիկ բնաւորութեամբ ընկով զսիրտս Հեշտալեօք. և որսալովն զմեզ ըստ Հաճոյս. կաշառելով մեզ գոյիւ՝ զոր չէ մեր սեպհական, և 'իվախճանի՝ մեղսածեծ և մերկ՝ քանի մի կանգուն կտաւօք յանդարձս ուղեորէ, կարդա՛ ժողովո՞ւ. Բ. 94, ամբողջ. Կ. 14. 15, Յոբ՝, Կ. 21.

Ն. Ի՛նչ կերպիւ պատրէ զմեզ՝ Սատանայ:

Պ. Արուեստովն՝ որով որսաց զնախածնողս մեր Ադամ և Եւայ՝ 'իկորուստ, 'իմահ, և 'իդատաղարտութիւն. տես Ծննդ՝. Գ. 3. 4. Ղուկ՝. Իբ. 31.

Ն. Ի՛նչ փորձէ զմեզ՝ Մարմին մեր:

Պ. Տատասկաւ մեղաց՝ և փշովն անիծից, այն՝ որ տնկագործեալ չի գալի բնութեանս ոչ հանգչի ի դադարումն ցմահ. տես Ծննդ. 7, 12. Հով. 4, 19.

Հ. Ի՛նչ զերծանիլ մարմիմք ՚ի փորձանացդ:

Պ. Ընթերցմամբ սուրբ դրոց, կատարմամբ սլափուիրանաց Աստուծոյ, դարձմամբ սրտի մտօք առ Աստուած. և կախմամբ իսպառ յողորմութիւնս նորին, ակահ լեր Յոշ. Երեմ. 22, 32. Գործ. 17, 45. Ժե. 11. Հով. 23. ա. Կորն. 10.

Հ. Քանի՞ են զգայարանք Հոգւոյ:

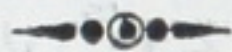
Պ. Երեքին՝ ոգեա, իմաստութիւն, զամք, և Միտք:

Հ. Ի՛նչ Հոգւոյն տուեալ զպարգևսդ:

Պ. Ի՛նչնեւ, ճանաչել, խորհրդածել, և զարդապետել:

Հ. Քանի են զգայարանք Մարմնոյ:

Պ. Սրտին շինգ՝ Աչք՝ որովք տեսանեմք, Ականճք՝ որովք լսեմք. Քիթ՝ որով հստոտեմք, Համ՝ եզոր ՚ի քիմս զգամք, և Թաթ՝ որով շօշափեմք զերս:

Շարժառիթն Հոգւոյ և մարնոյս տկար,
Հոգիդ սուրբ Աստուած՝ կեանք կենդանարար:

Կեալ՝ զիս Զօրացո՛ւ արագ ՚ի բարին:

Խսկալ զոր արժան՝ ընդդէմ բանսարկուին:

Դճանապարհի՛ կենացս անցաւոր:

Կեալ մեալ անպարտ՝ և ոչ յանցաւոր:

Սի գի սատանայ ընդ՝ մարմնոյս ընկեր:

Քարչիցեն ՚ի մեղս՝ դժոխոց ՚ի կեր:

Այլ դու արա՛ զիս՝ յատենիդ մեծի:

Զու՛նիլ դատախաղ՝ ինձ ոք ՚ի դիմի:

Ինիցիմ՝ արժան՝ ձայնիդ սուրբ կոչման:

Եկ օրհնեալ որդի՛ յիմ շնորհաց կայեան:

Ընդ սրբոց ՚ի դաս՝ Զուարթնոց ՚ի պար:

Հանգիր ան տրտում՝ միշտ բերկրապատար:

Այն որ չետես ակն՝ չեա լսել ունկան:

Զոր պատրասանցեր՝ սրբոց օթարան:

Պրակ. Ժ. Զ.

- Ն. Քանի են Աստուածաբանական Առաքինութիւնք :
- Պ. Երեքին՝ սոքա, Հաւատ, Յոյս, և Սէր :
- Ն. Յինչ կայանայ Աստուածաբանական ներածութիւնդ :
- Պ. Իբրեւ հեղինակութիւն՝ ըստ սկզբնատպին :
- Ն. Առ ի՞նչ տուեալ նմա՝ զանունդ վսեմ և բարձր աստիճանի :
- Պ. Այսն միաւորութեան համաշունչ բանիցն՝ և իսկական շնորհացն Աստուծոյ :
- Ն. Օր՞նչ Հաւաստի իմեզ :
- Պ. Եր գործական և գողտրական էութիւն իմն ի հոգիս, ապաւինութիւն յակնկալեալ բարիս, և յանդիմանութիւն՝ որոց ոչն երեւին ասէ Առաքեալն, հայեաց. Եբբայ. Ժա. 41, Ամբողջ :
- Ն. Արո՞ւմ Հաւատաս թէ գոյ յերկինս Աստուած :
- Պ. Շնորհօք նորին Հաւատոյ՝ և նպաստաւորութեամբ Հոգւոյն սրբոյ :
- Ն. Ի՞նչ ապացուցանես զՀաւատդ :
- Պ. Ամենայնի՝ ամենայնիւ, զի իբանական, իզգայական իսն կական և իբուսական ստեղծուածս՝ հրաշիւք փայլի զգոյութիւն և զէութիւնս Աստուծոյ, իբրեւ հեղինակի և գոյացուցչի ամենեցուն :
- Ն. Ի՞նչ յուսացեալդ Հաւատով հնարէ քեզ ժառանգաւորիլ երկնաւոր պարդե :
- Պ. Ո՛չ այլ գործնական արդեամբ պատուիրանաց Աստուծոյ, զի ան գործունեայ Հաւատոյն՝ մեռեալ ասէ Առաքեալն, տես, Յակոբու. բ, 26 :
- Ն. Ո՞ր պատուիրան մեծ ասի՝ յօրէնս :
- Պ. Սիրելն զԱստուած՝ յամենայն մտաց, և սիրելն զընկեր՝ Հաւասար անձին, յայս երկու պատուիրանս բովանդակին ամենայն օրէնք ասաց Քրիստոս, տես, Մատ. եր, 37. 38. 40 :
- Ն. Քանի են Աւետարանական երանութիւնք :
- Պ. Աւթն սոքին, Աղքատաց հոգւով, Հեզոց և խոնարհաց, Սգաւորաց, Քաղցիւրաց և Ծարաւելոց, Ողորմածաց, Սրբաորտից, Խաղաղարարաց, և Հալածելոց վասն արդարութեան Աստուծոյ. տես, Մատ. ե, 3 :

Ն. Օ՛րհնչ զասացեալդ երանութիւնք :

Պ. Ս՛րձակ բարի՛ կատարեալ պարգևովք , գանձ ան
կողոպտելի, լոյս՝ անաղօտ , և սլասկ անթառամ՝ յերկինո
լնդ սուրբսն ամենայն :

Ն. Ո՛րք են աղքատքդ Հոգով :

Պ. Ն՛ոքա՛ որք կամաւ մերժեալ և առ ոչինչ գրեալ զաշ
խարհական փառս պատիւս և ճոխութիւնս, յուսացեալ
միայն՝ զերկնայնոյ փարթամութեանց :

Ն. Ո՛րք՝ Հեզքդ :

Պ. Ն՛ոքա՛ որոց կիրք զատեալ ինեզործմանց և ի խլրտ
մանց հրապուրանաց մեղաց , և ի ցասմնական զայրոյթէ
գրգռանաց :

Ն. Ո՛րք՝ Սգաւորքդ :

Պ. Ն՛ոքա՛ որք վասն կորստեան առաքինութեանց միշտ
սգան , կոծին և ողբան իբոլոր սրտէ ապաշաւանօք :

Ն. Ո՛րոց ասի քաղցեալ և ծարաւի :

Պ. Ն՛ոցա՛ որոց հոգի քաղցեալ և ծարաւի են առ Աստ-
ուած , և որք խնդութեամբ և ջերմ սիրով եռան ծառա
յել Աստուծոյ, տես Սաղմոս, խա, 3:

Ն. Ո՛րք՝ Ողորմածքդ :

Պ. Խնամածովք ընդ հանուր՝ ոչ յիւրեանս միայն , այլ և
առ ամենեւին բնութենակիցս , կարդա՛, ա. Տիմո՞, ե. 8:

Ն. Ո՛րք՝ Սուրբքն սրտիւք :

Պ. Ն՛ոքա՛ որք չունին զկիրս ռիսակալութեան իսրտի , և
զշարժառիթն նախանձով դառին քիչախնդրութեան
՚ի բնութիւնս :

Ն. Ո՛րք՝ Խաղաղասէրքդ :

Պ. Փախչողքն յուզմանց , ատեցողքն խռովութեանց ,
և միջնորդքն հաշտութեան խռովեալ անդամոց , որպէս
ինքն Բրիստոս արար արդեամբ՝ զխռովեալ բնութիւնս՝
հաշտեցուցանելով ընդ Հօր Աստուծոյ, տես, ա. Տիմո՞. ք, 5:

Ն. Ո՛րք՝ Հալածեալքն՝ վասն արդարութեան Աստուծոյ :

Պ. Ն՛ոքա՛ որք համբերութեամբ և սիրով զհալածանս և
զերաշխէպս կենցաղոյս՝ յանձն առնուն իսէր Աստուծոյ ,
և յամենայն փորձանս, ինա ապաւինեալ՝ ի նմանէ խնդրեն
զհանգիստ :

Ն. Լ՛ը կոչին սոքա՝ երանականք ,
 Պ. Վասն զի թէ իկեանս այս՝ և թէ յանանցն ըղխին մեզ
 զբարիս ,

Ն. Քանի ասին վերջինք Մարդոյ ,
 Պ. Քառեակս այսոքիկ , Մահ , Դատաստան , Դժոխք ,
 և Արքայութիւն ,

Ն. Ընդէր կոչին սոքա՝ վերջինք ,
 Պ. Ո՛ր սվճեալ ի վախճանի կենացս Հանդիպին ,
 Ն. Ամենայն ոք Հասարակապէս՝ ենթակայի սոցին ,

Պ. Ո՛չ . զի մահ և դատաստան՝ տայ Հասարակաց , այլ
 Դժոխք և Արքայութիւնն՝ խտրի և որոշի ըստ գործոց , է
 զոր տայ միոյն՝ և միւսոյն ոչ . զայս ամենայն քեզ լուծանեն
 գործնական իրաւունք ենթակային՝ բարի կամ չար . կարգւ
 մտադրութեամբ , Մատ՝, իե, 34, 41. Յովհան՝, ե. 29.

Արդ՝ ըստ որում Հասեալ մեր՝ ի վերջին վիճակ մար-
 դոյս . լիցի և վախճան գործոյս այսմիկ , կնիք դնելով
 մաղթանաց բանս առ Աստուած՝ որպէս զի ցայս վայր աչ
 խատասիրեալն մեր Հոգւով սրբով գրեցի իմիտս և՛ ի Հո
 գիս ընթերցողաց , և որով արժանացուցեալ զամենեւեան
 երկնային ուրախութեան՝ Հանելով և մեզ մասն բարեաց ,
 յորժամ Աստուածաբան չէաք՝ և յաւակնեցաք ձեռն
 երէցիլ ինոցին գործս , յուսալով թե սիրաբան եղբարք
 վերժանողք սորին՝ չունիցին պարսաւանս իմեզ բերիլ
 եթէ վրիպեալ ինչ իցեմք . իբայս և իբանս , զայս
 միայն հերիք Համարեմք մեզ ի փոխարինութիւն շնորհաց
 և վաստակաց՝ տուեցեալն ի Հոգիս անձանձիր ,

Վ. ԵՐ. Յ.

ԱՌ. ՀԱՍԱՐԱԿ ՎԵՐԾԱՆՈՂՍ.

Սուրաց անողուտ՝ լապտերաց ըղ լոյս,
 Եթէ յառաջ աւստ՝ թէ 'ի թիկանց կոյս:
 Սապէտ ժամացոյցն՝ լարեալ 'ի ծոցի,
 Եթէ զշնձեայ՝ և եթէ Ոսկի:
 Աստ նոցին անպէտք՝ գործ մեր այս չնչին,
 Որոց աչք բժոտ՝ պարզ տեսիլ չունին:
 Բայց ում խղճի ակն՝ և հաւատոյ լոյս,
 Անթաւրթ պշուցեալ՝ խուրք հոգւոյն կոյս:
 Դիտքու բազումս՝ յաւելու ունել,
 Պսակ սուրբ փառաց՝ 'ի գլուխ իւր կապել:
 'Եւ թէ մանաւանդ՝ զոր 'ի մէջ թերին,
 Լնուլ անձանձիր՝ հոգւով արժանին:
 Բանդի չեղտք մեք՝ վարժապետ գրոց,
 Որչափ աշակերտ՝ ժիր պարտեաց մերոց:
 Աստ չափու կարեաց, գոյից քանքարաց,
 Սեղանաւորել՝ սիրասուն եղբարց:
 Հաւէտ զոր առեալ՝ ի գործոց հարանց,
 Գէթ ըստ քառորդին՝ ասլ նոցին թոռանց:
 Որք 'ի Կարատունս՝ ծծեն զօդ ուսման,
 Երջանիկ կեցից՝ փառաց ան վախճան:
 Չունի ոք տեղի՝ ծաղրելոյ զայս գործ,
 Մինչչեւ առ բերեալ՝ ընտիր քան զայս փորձ:
 Օ՛ի զոր չէ շինեալ՝ խոհանոց մին զատ,
 Չիշխէ գնհատել՝ հոյակապ պալատ:
 Արդ մատաղորեայք՝ հոգւոյ իմ Որդիք,
 Առեալ զայս 'ի սիրտս՝ յուշի գրեւջիք:
 Օ՛ր պարզէ 'ի ձեզ՝ պատարագ անդին,
 Կալեալ 'ի յարգ մեծ՝ կացջիք միշտ իսմին:
 Եթէ հաւատայք՝ զոր տղւ ձեզ ասեմ:
 Չունիք գօսանալ՝ ի կեանս ձեր վսեմ,
 Եւ երբ համբասցի՝ մահուամբ մեր բերան,
 Դուք տո՛ւք ողորմի՝ յիշմամբ զիս 'ի բան:

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍՆՆՑ ԵՒ ՅՈԴՈՒԼՇՈՑ ՄԱՏԵՆԵՒՍ

ՊԲԿ	Ա.	Յաղագս Մարդեղութեան բանին Աստուծոյ Եկերպի պաշտաման հաւատացելոց.	1
„	Բ.	Թէ առինչ արարեալ Աստուծոյ զմարդն, և թէ որ պարտիս մարդոյ առ է՛ն՛ն.	4
„	Գ.	՚Ի գլխաւոր պատուիրանս սուրբ դրոց, և ՚ի դառն վիճակ ստուերանոց հրամանին	13
„	Դ.	Առ հերձուածս չարափառաց և ՚ի հանգա նակս հաւատոյ ընդդէմ հոգեմարտից	14
„	Ե.	Խաւովն հաւատոյ և խորհրդոյ սրբոյ եր րորդութեան ընդդէմ մահմետականաց՝ վկայ ութեամբ զօրանի նոցին, և հաւատալեաց ի- սաչ տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի.	25
„	Չ.	Առ ժառանգաւորս եկեղեցւոյ՝ լուծմամբ աստիճանաց	35
„	Լ.	Յեթն խորհուրդս եկեղեցւոյ բացատրու- թեամբ մասանցի.	59
„	Ը.	Թէ որ եկեղեցի Քրիստոնէից մերձաւոր մերում, և թէ զիմորդ ՚ի միումսուր կատարի դսոն Ծննդեան և Մկրտութեանն Քրիստոսի և թէ զինչ առիթ ծռաղատ կին.	47
„	Թ.	Ինքեքին և ի հիմնական տարբերութիւնս ե- կեղեցւոյ մերում ընդ Վատինաց, և թէ Պետրոս չէր առաւել՝ քան մի յերիցանց եկեղեցւոյ,	54
„	Ժ.	Յարտաքին պաշտամունս Վաթին եկեղեցւոյ և ինիւթական պատիւն նախադասութեան. . .	64
„	ԺԱ.	Յաղօթս տէրունական՝ աղօթից չափաւոր լուծմամբ.	70
„	ԺԲ.	Առ հրապարակական և առանձին աղօթս ը- բերման ջերմ հաւատոյ և սրտի	76

- „ **ԺԳ.** Առ պատուիրանս եկեղեցւոյ բացատրու-
թեամբ մասանցն 79
- „ **ԺԴ.** Առ գործս ողորմութեան. խորհրդաւոր
ղլխովք 86
- „ **ԺԵ.** Դնախապետական առաքինութիւնս ընդ
լուսաբանութեամբ մասանցն..... 95
- „ **ԺԶ.** Առ Աստուածաբանական առաքինութիւնս
Հիմնալ իշաւատ, իՅոյս, ԼիՄէր, ողովք
Եկտարած մարդոյս 97

Էջ.	ՏՈՂ.	ՎՐԻՊԱԿ.	ՈՒՂԻՂ.
3	25	աւսանելիք	աւսանելիք
5	25	զակեակ	զահեակ
»	34	տեսանէ	տեսանէ
6	29	վերնին	վերին
7	53	զիրաւանս	զիրաւունս
8	20	օր մինակաւ	օրինակաւ
10	25	բարձրացի	բարձրացի
»	34	'իշնորն	'իշնորհն
11	1	զսերտ	զսիրտ
»	6	զկղբնական	սկղբնական
12	5	Ա'ի	Զի
14	11	զասացելօք	զասացելօք
»	55	օթեան	օթեան
16	14	եկեղցոյ	եկեղցոյ
»	20	եզիպոս	եզիպոս
21	8	հոգին	հոգին
»	9	ուտի	ուտի
23	13	կինդանի	կենդանի
24	16	տոկորել	տոկոսաւորել
26	1	հագագի	հանգանակի
28	34	սիզբն	սկիզբն
44	14	վքով	վքով
46	20	հագիս	հոգիս
49	16	հաքա	հոքա
50	22	տեսանիմք	տեսանեմք
»	25	երկսասան	երկոտասան
55	51	դատեալ	դատեալ
65	6	վարդ պականք	վարդապետականք
67	51	դիրեք	դերեք
68	7	մնացալ	մնացեալ
»	13	իծացոյ	իծոցոյ
»	19	կինցաղոյ	կենցաղոյ
»	29	հռովմայ	հռովմայ
69	7	զլլուիս	զլլուիս

Էջ:	Տող:	ՎՐԻՊԱԿ	ՈՒՂԻՂ
70	50	յաւ իտե ենկան	յաւ իտե նական
”	”	զիւրկինս	զիւրկինս
71	20	յիւրկեւս	յիւրկինս
”	22	երնի	երկնի
”	54	կիւրակ ուր	կիւրակ ուր
72	52	բարկու թեամբ	բարկու թեան
74	10	պտիւ	պատիւ
76	2	նեւ չնչամբ	նեւ չնչամբ
77	7	գետել	գիտել
78	29	ընու թիւն	ընու թիւն
82	29	արդէօք	արդէօք
84	20	նշմանօք	նշմարանօք
”	”	ճանաչեալ	ճանաչել
”	22	միանայ	միայնոյ
”	56	ոչխարացաց	ոչխարաց
85	52	եւեջ	Քեւեջ
86	4	տարակու թիւն	տարակու սու թիւն
”	15	անբռնադէտ	անբռնադատ
88	14	անդաւանալի	անդամանալի
89	10	զանսպարան	զանսպարան
89	54	մարդի	մարդոյ
90	15	անասլաքներ	անասլաք ինեւլի
”	25	հեծալի	հեծեալն
94	14	լմբնող	լմբռնող
”	18	ամենակարող	ամենակարող
95	8	իւնչ	դիւնչ
96	15	եղոր	եւ դոր
97	26	պարդեւ	պարդեւաց

82.

579-
322